KIYI BÖLGESİNDE GÖRSEL PEYZAJ KALİTESİNİN İNCELENMESİ İSTANBUL – KISIRKAYA ÖRNEĞİ

TUĞÇE DEMİRHAN

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KIYI BÖLGESİNDE GÖRSEL PEYZAJ KALİTESİNİN İNCELENMESİ İSTANBUL – KISIRKAYA ÖRNEĞİ

Tuğçe DEMİRHAN
0000-0002-4972-0071

Doç. Dr. Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

BURSA – 2021

ÖZET

Yüksek Lisans

KIYI BÖLGESİNDE GÖRSEL PEYZAJ KALİTESİNİN İNCELENMESİ
İSTANBUL– KISIRKAYA ÖRNEĞİ

Tuğçe DEMİRHAN

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç.Dr. Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN

Kıyı alanları, sahip oldukları ekolojik özellikleri, kültürel değerlerinden dolayı hassas peyzajlardır. Bu tez çalışmasında İstanbul İli Sarıyer İlçesine bağlı Karadeniz kıyısında yer alan kırsal yerleşim karakterindeki Kısırkaya Köyü araştırma alanı olarak seçilmiştir.

Araştırmanın amacı; Kısırkaya Köyü kıyı bölgesi ve yakın çevresinin çeşitli değişkenler doğrultusunda irdelenerek görsel peyzaj değerlendirmesi açısından çekicilik gösteren alanlarının tanımlanmasıdır. Ayrıca belirlenen peyzaj alanlarının görsel kalite yönünden değerlendirilmeleri yapılmıştır.

Kısırkaya Köyü ve kıyı bölgesi'nin görsel peyzaj kalite analizi için genel silüet, yarı doğal peyzaj, deniz peyzajı, kırsal peyzaj, doğal alanlar, tarım peyzajı, yol peyzajı, kültürel peyzaj olmak üzere 8 farklı görsel peyzaj karakter tipi belirlenmiştir. Görsel peyzaj kalite parametresi olarak doğallık, manzara güzelliği, rekreasyonel değer, bakım, güven, açıklık, düzen, uyum, çeşitlilik olmak üzere toplam 9 parametre seçilmiştir. Görsel peyzaj kalite değerlendirmesi ile; 50 uzmana interaktif olarak " Google Anket" programı yardımıyla 2 bölümden oluşan foto-anket uygulanmıştır. Anketin birinci bölümünde uzmanlar Kısırkaya Köyü'nde her bir görsel peyzaj alanına yönelik 4 adet olmak üzere, 8 görsel peyzaj alanını temsil eden toplam 32 adet fotoğraf içerisinden peyzaj karakterini en iyi temsil eden fotoğrafı belirlemiştir. Anketin ikinci bölümünde ise; uzmanlar belirlenen her bir görsel peyzaj alanına ait görsel kalite parametrelerine göre değerlendirmeleri yapmıştır. Kısırkaya Köyü kıyı bölgesinin görsel peyzaj karakter analizinde alanın manzara değeri ve doğallığının öne çıktığı fakat peyzaj alanlarının genelinde bakım, güven ve düzen sorununun olduğu sonucuna varılmış, kırsal peyzajların sürdürülebilir gelişimine olanak sunan, rekreasyonel ve turizme katkı sağlayabilecek öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kısırkaya Köyü, kıyı peyzajı, görsel peyzaj kalite analizi, rekreasyon, turizm,

2021, viii + 120 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

INVESTIGATION OF VISUAL LANDSCAPE QUALITY IN THE COASTAL AREA: THE CASE OF İSTANBUL- KISIRKAYA

Tuğçe Demirhan

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Lanscape Architecture

Supervisor: Assoc prof. Dr. Zeynep PİRSELIMOĞLU BATMAN

Coastal areas are sensitive landscape due to their ecological characteristics and cultural values. In this thesis study, Kısırkaya Village, which is a rural settlement on the Black Sea coast of Sarıyer District of İstanbul Province, was chosen as the research area.

The purpose of the research; It is the definition of attractive areas in terms of visual landscape evaluation by examining the coastal region and its immediate surroundings of Kısırkaya Village in line with various variables. In addition, the determined landscape areas were evaluated in terms of visual quality.

For the visual landscape quality analysis of Kısırkaya Village and coastal region, 8 different visual landscape character types were determined as general silhoutte, semi-natural landscape, sea landscape, rural landscape, natural areas, agricultural landscape, road landscape, cultural landscape. As a visual landscape quality parameter, a total of 9 parameters were selected as naturalness, scenic beauty, recreational value, care, trust ,openness, order, harmony and diversty. With visual landscape quality assessment; A photo-survey consisting of 2 parts was applied to experts interactively with the help of the “Google Survey” program. In the first part of the survey, experts determined the photograph that best represents the landscape character among 32 photographs representing 8 visual landscape areas, 4 of which ar efor each visual landscape area in Kısırkaya Village. In the second part of the survey; experts made evaluations according to the visual quality parameters of each determined visual landscape area. In the visual landscape character analysis of the coastal area of Kısırkaya Village, it was concluded that the landscape value and naturalness of the area is high, but there is a problem of maintenance, trust and order in the landscape areas, and suggestions have been developed that allow the sustainable development of rural landscapes and can contribute to recreation and tourism.

Key words: Kısırkaya Village, coastal landscape, visual landscape quality analysis, recreation, tourism

2021, viii+ 120 pages

TEŞEKKÜR

Öncelikle Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum bu çalışmanın meydana gelmesinde ilgisini desteğini ve bilgilerini eksik etmeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmam sürecinde yardımlarını esirgemeyen ve daima destek olan saygı değer hocalarım Prof. Dr. Murat ZENCİRKIRAN, Doç.Dr.Aysun Çelik ÇANGA, Doç. Dr. Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ ve Doç. Dr. Elvan ENDER ALTAY'a özverileri ve yardımları için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yaşamımın her döneminde olduğu gibi tez çalışmam süresince maddi ve manevi desteklerini, yardımlarını ve anlayışlarını hiçbir zaman esirgemeyen canım aileme bu süreçte beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan sevgili eşim Cebrail DEMİRHAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tuğçe DEMİRHAN
…/…/……

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İçindekiler

ÖZET....i
ABSTRACT....ii
TEŞEKKÜR....iii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ....vi
ŞEKİLLER DİZİNİ....vii
ÇİZELGELER DİZİNİ....viii
1.GİRİŞ…… 1
2. KURAMSAL TEMELLER....5
2.1. Boş Zaman....5
2.2. Serbest Zaman....6
2.3. Serbest Zaman ile Boş Zaman İlişkisi....7
2.4. Rekreasyon....8
2.4.1. Rekreasyonun sınıflandırılması....11
2.5. Turizm 15
2.5.1. Turizm çeşitleri....18
2.5.2. Kırsal rekreasyon ve turizm....20
2.5.3. Kıyı rekreasyonu ve turizm....23
2.5.4. Rekreasyon ve turizm ilişkisi....25
2.6. Planlamalarda Sürdürülebilirlik ve Ekolojik Yaklaşım....27
2.6.1. Rekreasyon ve turizm planlaması....30
2.6.2.Kırsal kıyı bölgelerinde turizm ve rekreasyonun peyzaj ile ilişkisi....37
2.6.3. Dünyada ve ülkemizde kırsal alanlarda turizm ve rekreasyon....38
2.6.4. Dünyada ve ülkemizde kıyı alanlarında turizm rekreasyon....42
2.6.5. Taşıma kapasitesi....46
2.7. Peyzaj Karakteri....46
2.8. Görsel Peyzaj Kalitesi....47
3. MATERYAL ve YÖNTEM....50
3.1.Materyal. 50
3.1.2.Araştırma alanı doğal peyzaj özellikleri....53
3.1.3.Araştırma alanı kültürel peyzaj özellikleri;....57
3.2.Yöntem…....64
4.BULGULAR....69
4.1.Kısırkaya Köyü Kıyı Bölgesinde ve Yakın Çevresinde Yapılan Görsel Peyzaj Kalite Analizi. 69
4.2. Kısırkaya Köyü Kıyı bölgesi ve Yakın Çevresinin Genel Silüet Açısından Değerlendirilmesi....71
4.3. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Yarı Doğal Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi....73

4.4. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Deniz Peyzajı Açısından Değerlendirilmesi 75
4.5. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Kırsal Peyzaj Tipi Açısından Değerlendirilmesi 77
4.6. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Doğal Alanlar Peyzaj Tipi Açısından Değerlendirilmesi 79
4.7. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Tarımsal Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi 81
4.8. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Yol Peyzajı Açısından Değerlendirilmesi 83
4.9. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Kültürel Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi 85
5. TARTIŞMA ve SONUÇ 87
KAYNAKLAR 97
EKLER 108
EK 1. Uzman Grubu Peyzaj Karakter Tipi Görseli Belirleme Formu 109
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi 110
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 111
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 112
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 113
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 114
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 115
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 116
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 117
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 118
EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı) 119
ÖZGEÇMİŞ. 120

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler	**Açıklama**
%	Yüzde

Kısaltmalar	**Açıklama**
TDK	Türk Dil Kurumu
Gs	Genel Silüet
Ydp	Yarı Doğal Peyzaj
Dp	Deniz Peyzajı
Kıp	Kırsal Peyzaj
Doap	Doğal Alanlar Peyzajı
Tp	Tarımsal Peyzaj
Yp	Yol Peyzajı
Küp	Kültürel Peyzaj

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 3.1. İstanbul İli konumu ve ilçe sınırları……51
Şekil 3. 2. Araştırma alanı ve yakın çevresi uydu görüntüsü…….……..52
Şekil 3.3.Araştırma alanının manzaraya hakim noktasından görünümü…….53
Şekil 3.4. Kısırkaya Köyü ve çevresi toprak yapısı (a)……..…....54
Şekil 3.5. Kısırkaya Köyü ve çevresi toprak yapısı (b)……..54
Şekil 3.6.Alandaki bitki türlerinden *Spartium junceum* L. *(*Katır Tırnağı)…….55
Şekil 3.7.Alandaki bitki türlerinden *Opuntia-Ficus-indica* L. (Hint İnciri)……55
Şekil 3.8.Alandaki bitki türlerinden *Cistus creticus* L. (Tüylü Laden Çiçeği)……56
Şekil 3.9.Alandaki ağaç türlerinden *Tilia tomentosa* Moench (Gümüşi Ihlamur)……..56
Şekil 3.10. Kısırkayada bulunan göletlerden biri ……56
Şekil 3.11.Kısırkaya köyü (a)……..……..…...…...58
Şekil 3.12.Kısırkaya köyü (b)……..58
Şekil 3.13.Kısırkaya tarihi cami……..59
Şekil 3.14. Kısırkaya sahili ……60
Şekil 3.15. Tarım faaliyetleri …… .61
Şekil 3.16. Hayvancılık faaliyetleri…….61
Şekil 3.17.Maden kazı çalışmaları sonrası oluşan su birikintileri……..62
Şekil 3.18. Kısırkaya dolmuş durakları ……63
Şekil 3.19. Kısırkaya Köyü Sahipsiz Hayvan Geçici Bakım Evi ve Bahçeli Yaşam Alanı ……..64
Şekil 3.20. Araştırma yönteminin aşamaları…….....66
Şekil. 4.1. GS'nin görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı……...72
Şekil 4.2. YDP'nin görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı……...…..74
Şekil 4.3. DP'nin görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı……76
Şekil 4.4. KIP'ın görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı……78
Şekil 4.5. DOAP'nın görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı…….……80
Şekil 4.6. TP'nin görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı……82
Şekil 4.7. YP'nin görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı……84
Şekil 4.8. KÜP'ün görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı…….…86

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 3.1.Peyzaj karakterlerini meydana getiren bileşenler ve puan tablosu…….....68
Çizelge 4.1. Çalışma alanının peyzaj karakter tiplerini temsil eden fotoğraflar ve tercih yüzdeleri…….70
Çizelge 4.2. GS'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri…….71
Çizelge 4.3. YDP'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri…….…73
Çizelge 4.4. DP'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri…….75
Çizelge 4.5. KIP'ın görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri……..…...77
Çizelge 4.6. DOAP'ın görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri……79
Çizelge 4.7. TP'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri…….81
Çizelge 4.8. YP'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri…….82
Çizelge 4.9. KÜP'ün görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri……...85
Çizelge 5.1. Peyzaj karakterlerinin görsel kalite parametreleri yüzde değerleri…….....94

1. GİRİŞ

Rekreasyon bireylerin mesai saatleri dışında serbest zamanları içerisinde; oldukları yerlerden uzaklaşmak, eğlenmek, öğrenmek, gezip görmek, beraber olmak, sağlık gibi pek çok amaçla evin dışında ya da içinde, açık ya da kapalı mekanlarda veya aktif-pasif olarak kent içinde ya da kırsal yerlere gidip etkinliklere dahil olmak şeklinde tanımlanır. Rekreasyon kavramı, toplumlar için vazgeçilmez bir gereklilik olmuştur (Surat 2018).

Genellikle kentlerin yaşam şartları ile insanların arayışta olduğu çevre (doğal güzellikler, temiz hava, su ve toprak, sessizlik ve rahat ortam, çeşitlilik, özgürlük vb.) arasında tam olarak bir uyumun olmadığı bir gerçektir. Aşırı nüfus artışı, hava kirliliği, gürültüler ve yorgunluk insanlarda psikofizyolojik dengesizliklere sebep olmaktadır. Bu dengeyi koruyabilmek için insanlar, sessizliğe ve doğala yakın rekreasyona ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple, kırsal rekreasyona katılım oranı sürekli artarak karşımıza çıkmaktadır (Kurum 1992).

Turizm ve rekreasyon genellikle bireylerin yaşam kalitesini yükselterek, tatminlik düzeylerini etkilemektedir. Bu sebeple rekreasyon ve turizm arasında ortak bir yaşam ilişkisi vardır. Rekreasyon ve turizmin arasındaki bu ilişki ve etkileşimler sürekli olarak artan bir ilgiyle araştırmalara konu olmuştur (Güngör ve Arslan 2003).

Genel anlamda ifade edilirse turizm; kazanç sağlamaya yönelik olmaması ve sürekli yerleşmeme şartı ile yabancıların bir yere seyahatleri ile konaklamaları sonucunda meydana gelen olaylar ve ilişkilerin tamamıdır. Bir çeşit rekreatif etkinlik olarak da ifade edilebilen turizm kavramı; serbest zamanların yaşamlarını sürdürdükleri ortamdan ayrılarak, farklı çevreler ve rekreasyonel olanakları elde etmek ve bu olanaklardan zevk almak için minimum bir gece konaklamak şartıyla yapılan gezilerdir (Özel 2004).

Literatürlerde kırsal turizm için birçok farklı görüş yer almaktadır.Örneğin; Mihailovic (2012)'e göre, kırsal turizm geleneksel tarım, kültür, doğal ve yerel kaynakları içine alan çok fonksiyonu olan bir tür şeklinde ifade edilir. Kırsal turizm, yerel halkın hayat tarzını, kültürlerini koruyabilmesini ve geleneksel tarımın sürdürülmesini sağlaması açısından bir fırsattır (Birsen ve Dinç 2017).

Kırsal turizm ile ilgili yapılan tanımlamaların ortak noktası bu türün, ziyaretçilerine sadece tarımsal tatil deneyimi sunmaktan başka, çok yönlü rekreasyonel aktiviteleri içerisinde barındıran, yerel halk ile iletişimi, halkın yaşamsal aktivitelere katılmasını sağlayan ve yerel kültürlere ait tecrübeler sunan bir turizm çeşidi olmasıdır (Birsen ve Dinç 2017).

İnsanların doğal alanlarda dinlenme ve farklı kültürlerle bir arada olmak amacıyla kırsal yerleşmeye günübirlik yada konaklamak için gidip, o bölgeye ait etkinlikleri izlemeleri veya katılmalarıyla gerçekleşen turizm şeklidir (Zurnacı 2012).

Rekreasyon ve turizm etkinlikleri, bireylerin yaşam kalitesini artırmaktadır. Kırsal alanların turizm ve rekreasyon amacıyla planlanması, kaynakların yeterli ve etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak açısından doğru kararların alınması çok önemlidir (Koçan 2012).

Kırsal rekreasyon aktiviteleri genelde doğal alanlarda yapılan etkinlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsal rekreasyon etkinlikleri günübirlik gelenlerin ve yöre halkının boş vakitlerini değerlendirmelerinde önemli olmasıyla beraber, karşımıza çıkmaktadır (Morçin ve Morçin 2015).

Sürdürülebilirlik toplumların, ekosistemlerin veya sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini bozmadan, kesintiye uğratmadan, fazla kullanımla tüketilmeden veya sisteme hayati bağı olan temel kaynaklara çok fazla yüklenilmeden sürdürülmesi yeteneğidir (Çevirgen 2003).

Planlama kavramı, bir tasarımın hazırlanması, geliştirilmesi ve üretilmesi ya da amaca ulaşabilmek için en doğru yolun önceden aranması ve bulunması eylemi şeklinde de tanımlanabilmektedir. Planlama, bir yerdeki tüm fonksiyonlarla ilgili alternatifleri tamamıyla göz önünde bulundurmayı zorunlu kılar (Bekdemir 2009). Rekreasyonel planlama ise alanın kullanıcıları ile kaynak değerleri arasındaki rekabeti minimize etmesi

açısından öncelikle doğru mekanda doğru rekreasyonel tesisin ya da aktivitenin yapılabilmesidir (Bingöl 2011).

Rekreasyonel kaynaklar ile bireylerin rekreasyonel ihtiyaçları arasında uygun ve uzun süreli bir dengeyi sağlaması ve uygun olan fiziksel planların ve programların geliştirilmesi olayıdır (Bingöl 2011).

Rekreasyon planlar insanların ve toplumların ihtiyaçlarını karşılayabilmek için mevcuttaki kaynaklardan en doğru biçimde fayda sağlamanın biçimini önceden belirleme eylemidir (Bingöl 2011).

Zamanla artışa geçen çevre sorunları ve azalan yeşil alanlardan dolayı doğal ortamların ve onun kaynaklarının öneminin daha iyi anlaşıldığı bugünlerde, peyzajların yalnızca ekonomik açıdan değil aynı zamanda estetik anlamda da incelenmesi ve değerlendirilmesi gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple peyzajların öncelikle görsel kalitesinin saptanması, değerlendirilmesi ve korunup sürekliliğinin sağlanması, ekosistemlerin yönetimi içerisindeki vazgeçilmez çalışma konularından biri haline gelmiştir (Özgüç Erdönmez ve Çağlayan Kaptanoğlu 2008).

Peyzaj manzaralarının veya herhangi bir görsel kaynağın durumu, niteliği ve kalitesine görsel kalite denir (Demirci Küni 2010). Görsel kalite çalışmaları, fiziki çevrenin üzerinde meydana gelen değişimleri görsel açıdan inceleyen ürettiği veriler bağlamında kentsel ve kırsal bölgelerin planlaması ve tasarım aşamasında, yönetsel bazı politikaların oluşturulmasında yol gösterici olarak kullanılması gereken önemli bir araçtır (Ak 2010).

Bu çalışmanın amacı; çalışmada İstanbul İli Sarıyer İlçesinin mahallelerinden biri olan Kısırkaya Köyü kıyı bölgesi ve yakın çevresinde görsel kalite analizi yaparak, çekicilik gösteren alanları tanımlamak, alanların görsel kalite yönünden değerlendirmelerini ortaya koymaktır.

Bu tez çalışması “Giriş”, Kuramsal Temeller”, “Materyal ve Yöntem”, “Bulgular” ve “Tartışma Sonuç” olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde rekreasyon,

turizm, kavramlarından bahsedilmiş bu kavramların görsel kalite ile ilişkisine kısaca değinilmiştir. Kuramsal temeller bölümünde benzer çalışmalardan yola çıkarak bu çalışmalarda yer alan terimlere yer verilmiştir. Materyal ve yöntem bölümünde çalışma alanına ait özellikler ortaya konmuş ve çalışmaya ait yönteme değinilmiştir. Bulgular bölümünde çalışma süresi boyunca yapılan gözlemler ve çalışmanın yönteminden elde edilen sonuçlar tablolar halinde verilmiş bu tablolardan çıkan sonuçlar ortaya konmuştur. Tartışma ve sonuç bölümünde; çalışma süresince ortaya konan bütün veriler birleştirilip, çalışma alanının mevcut durumunun değerlendirmesi yapılıp öneriler sunulmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1. Boş Zaman

İnsanoğlu, doğumundan ölümüne kadar kendi varlığının nedenini ortaya koymaya çalıştığı süre boyunca farklı sorularla karşı karşıya gelmiştir. "Zaman Nedir?" sorusu da bunların en önemlilerinden biridir. Öncelikle zaman kavramı; insanların kontrolünü sağlayamadığı, geçmişten bugüne, bugünden de gelecek yıllara devamı olan süreç, şeklinde ifade edilmektedir. Yunan alfabesinde Khronos, Latin alfabesinde Tempus, anlamına gelmektedir (Birinci 2018). Türk Dil Kurumu (TDK) zaman kavramını "bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre" şeklinde tanımlamaktadır.

Sanayiye geçiş ve kentleşme hareketleriyle beraber boş zaman olgusu ortaya çıkmıştır. Bu geçiş ile ile birlikte mesai saatlerinde azalış görülmüş ve bu azalış ile bireylerin boş zamanlarında artış meydana getirmiştir (Birinci 2018). Tanım olarak boş zaman kavramı şu şekildedir; bireyin zorlu yaşam şartları içerisinde iş dışındaki zamanlarda, belirli sorumlulukları haricinde, kendi özgür iradesi ve isteği yönünde kullanacağı zaman dilimidir (Aytaç 2002, Can 2015). Yine boş zaman kavramını, farklı topluluklarda başka şekillerde tanımlanmış olarak görürüz ancak genelinde boş zaman kavramı, "baskıdan sıyrılmak'', "kısıtlanmaktan serbestliğe geçmek", "tercih hakkı ", "mesai sonrası (bireye) kalan zaman", "zorunlu görevler yapıldıktan sonra kalan zaman" şeklinde belirtilir (Bedir 2016).

Tarihi dönemlerden bugüne kadar insanların yaşamı ve yaşamlarındaki yükseliş ve gelişimlerinde sabit kalan üç unsur vardır. Çalışma, uyku ve diğer ihtiyaçlar şeklinde belirlenen bu unsurlardan arta kalan zaman, boş zaman diye kabul edilmiştir (Altuntaş 1990).

Boş zaman, yaşamdaki zorunlulukların yapılmasından sonra arta kalan zaman şeklinde tanımlama yapılırken bu kavrama, birde zaman öğesi açısıyla yaklaşıldığı görülür. Faaliyetin öncesi vurgulandığında ise, boş zamanı boyunca yapılan olumlu etkinlikler "leisure"i (boş zaman) oluşturur. Ruhsal durumun ağır bastığı bir tanımlamada da boş

zaman mesai saatleri sınırları dışına çıkabilme bireyi tazeleyen, hayat veren güçlere erişebilme kapasitesi şeklinde belirtilir. Bu kavram, ruhsal ve zihinsel bir tutum olup, içsel sessizlik, durgunluk, açıklık, rahatlık gibi hisleri barındırır (Karaküçük 1997).

Yapılan çalışmalarda boş zamanın iyi yönde kullanımının artmasıyla beraber bireylerde ruhsal açıdan iyiye gidiş ve kişisel gelişiminde iyileşmeler olduğu gözükmektedir (Can 2015).

2.2. Serbest Zaman

İnsanoğlu çalışma hayatına çok fazla vakit ayırdığında eğlence ve dinlenmeden de o oranda uzaklaşmış olur. Bu şekilde yoğun çalışan bireyler rekreasyonel aktiviteleri erişilmesi imkansız ve zor olarak görmektedirler. Bu durumun sebebi ise bazen içsel korkular, çoğunlukla da zamanı değerlendirme anlayışının ve becerisinin gelişmemesidir (Özkazanç 2005).

Literatürde "free time'' şeklinde ifade edilen serbest zaman, sözlükte yan anlamı "özgür zaman'' olduğundan, kişilerin temel gereksinimlerini karşıladığı ve bu gereksinimler için ayırdığı zamanın dışında kalan zaman dilimidir. Bu kavram kişilerin yaşamını sürdürdükleri sosyal yapıya ayak uyduracak şekilde yaşamını devam ettirebilmek ve bir üst seviyeye ulaşabilmek amacıyla zorunda olduğu haller haricinde; kendi öz iradeleri ile kullanabildikleri süre olarak da ifade edilebilir (Ulutaş 2019).

Serbest zaman olgusu içerisinde, birçok kavramı barındırır ve karmaşık bir yapısı vardır. Birçok etkinliğin bireylerin hem iş hayatlarıyla hem de serbest vakitlerinde katıldığı etkinliklerle ilişkisi olabilir. Serbest zamanın önemli unsuru zorunluluk durumu hissedilmemesi ve bununla alakalı herhangi bir ısrar olmamasıdır. Buna karşın birçok gönüllülük, ailevi, sosyal ve kültürel etkinlikler ciddi şekilde zorunluluklar içermektedir (Dikici 2020).

Bireyler sahip olduğu serbest zamanlarını ne şekilde değerlendireceğine karar verirken bu kararı etkileyen birçok sınırlandırıcı etki bulunmaktadır. Sınırlandırıcı etkilerden belli bir bölümü bireyin özel koşullarından kaynaklıdır. Örneğin; bireyin yaşı, cinsiyeti, gelir

durumu, mesleği, serbest zamanın niteliği, bireyin hareketli olma durumu faaliyetin türünü etkileyen faktörlerdir. Serbest zamanların değerlendirme şeklinde gelenekler, bireylerin toplum değerlerine karşı hassasiyeti, toplum içindeki rolleri, yaşa ve cinsiyete bağlı özellikleri serbest zamanların istenildiği gibi kullanılmasına engel olur (Yılmaz ve ark.2003).

Serbest zaman ile ilgili yapılan tanımlamaları bir arada değerlendirirsek; serbest zamanın bireylerin temel gereksinimlerini karşılayabilmek ve buna bağlı gereklere yönelik harcamış olduğu zamanın dışındaki zaman olması, bireylerin özgür tercihlerde bulunarak iyi oluş süreçlerini devam ettirebilmek ve yükseltebilmek için harcaması özellikleri ön plandadır (Ulutaş 2019).

2.3. Serbest Zaman ile Boş Zaman İlişkisi

Karaküçük (1997) serbest zaman ile boş zaman kavramlarının arasında farklılıklar olduğunu belirtmiş ve çalışma dışındaki zamanlar, bireylerin işlerinden arta kalan serbest zamanın (Freetime) içinde yer alan ve birçok bağımlılıktan ve bağlantılardan sıyrılarak özgür bir şekilde değerlendireceği zaman dilimi olduğunu açıklamıştır.

Serbest zaman (freetime) ile boş zaman (leisure time) kavramlarının ayrımını şu şekildedir. Her bireyin elbet serbest zamanı olur, fakat boş zamanı olmayabilir. Tezcan (1982) buna benzer bir sınıflandırma ile çalışma dışı zamanın içerisinde fiziki ihtiyaçlar ve çalışmanın dışındaki zorunlu durumlar ile boş zaman (leisure time) zaman dilimlerine yer vermiştir (Karaküçük 1997).

Boş zamanda, daha farklı etkinliklerin olduğunu dolaylı bir şekilde belirten, bunları dengede tutan yapıcı bir yön kavramsal şekilde yer almaktadır. Bu nedenle boş zamanın pozitif değer taşıdığı söylenebilir. Serbest zaman ise, tercih ederek değil de koşullardan dolayı işi olmayan bir kişinin serbest zamanlarıyla ilgili sorununda olduğu gibi, bunu nasıl kullanacağı değil de, nasıl tamamen kaldıracağı şeklinde gelişmektedir. Bu sebeple serbest zaman negatif bir değere sahiptir (Karaküçük 1997).

Serbest zaman ile boş zaman kavramları arasında belirgin bir fark vardır, serbest zaman bir yönsüzlüğü yansıtmakta, boş zaman ise, yönlendirilmeye müsait bir potansiyele sahiptir (Karaküçük 1997).

Bireyler, serbest zaman dilimlerinde iş stresi atmaksızın kendi istekleri doğrultusunda hareket edebiliyor ve bu etkinliklerden sonra mutlu hissederek tatmin olabiliyor ise boş zaman etkinliği yapmış olurlar. Yine boş zaman bireyin mesai saatleri dışında geçirdiği süre olup serbest zamanın bir parçasıdır (Demir ve Demir 2006).

Gülez (2000) tarafından bildirildiğine göre; rekreasyon serbest zamanlarda yapılan, bireyin kendi arzusu ve iç itimiyle oluşmuş, bireyin fiziksel ve düşünsel açıdan yenilenmesini amaç edinmiş, toplumsal, ekonomik, kültürel koşul ve olanaklara bağlı şekilde sürdürülen fiziksel ve düşünsel aktiviteler bütünüdür (Özkazanç 2005).

2.4. Rekreasyon

Kökeni Türkçe bir kelime olmayan rekreasyon sözcüğünün sözlükte anlamı; kişilerin mesai saatleri dışında kalan zamanını zevk aldığı, hoşlandığı bir işle uğraşması ya da ruhsal ve bedensel yenilenme şeklinde ifade edilmiştir (Altuntaş 1990). Latin alfabesinde "yeniden" anlamına gelen "re"ve "yaratma" anlamını ifade eden "creare" kelimelerinin birleşimi ile meydana gelen "Rekreasyon" terimi ile ifade edilen eylemler, insanoğlunun, çalışma hayatı dışında, dinlendiren, eğlendiren ve kimi zaman da eğiten uğraşları kapsar (Kalem 2001).

Rekreasyon kavram olarak yeni olsa bile olgu olarak yeni değildir (Sağlık 2014). Yapılan kazı ve incelemeler sonucunda bulunan kalıntı ve belgelerin gösterdiğine göre, geçmiş kültürlerin neredeyse hepsinin dinlenme ve eğlence ile ilgili etkinliklere büyük önem verdikleri bilinmektedir. Geçmiş dönemlerden bugüne kadar bireyler tek başlarına ya da grup şeklinde farklı rekreatif etkinlikleri devam ettirmektedir. Etkinlikler insanoğlunun gelişme çizgilerine ters düşmeyecek şekilde varlığını devam ettirmiş ve zamanla büyüyerek çeşitlenmiştir (Altuntaş 1990).

Bireyler, çeşitli büyüklükte ve zamanlarda ortaya çıkan boş zamanlarını kentten uzaklaşmak, dinlenme, hava değişikliği, gezip-görme, sağlık, birliktelik, heyecan duyma, farklı yaşantılara tanık olma gibi birçok sebeple, evlerinin dışına, açık ya da kapalı mekânlarda ya da pasif-aktif olarak, kent içinde ya da kırsal alanlarda aktivitelere katılarak değerlendirmektedir. Rekreasyon denilen kavram, insanların boş zamanlarında yaptıkları bu etkinlikleri belirten bir kavramdır ve bireylerin mesai saatlerinin dışında boş zamanlarında katıldığı etkinliklerle ilgilidir. Boş zaman dediğimizde günlük, hafta sonları, yıllık izinler ve uzun süreli tatiller ile emeklilik gibi zaman dilimlerinde farklı birçok alanda yapılan birçok çeşidi olan aktiviteler söz konusudur. Aktiviteler, insanoğlunun amaçları, istekleri ve beklentileri ile anlam kazanır. Bu özelliğinden dolayı, rekreasyonun tanımının yapılması zorlaşır. Fakat yine de geniş bir açıyla birçok tanımlamalar yapılmıştır (Karaküçük 1999).

"Rekreasyon" sözcüğü fazlaca geniş kapsamlı yaşamın bir kesiti ve gereksinim olarak şekillenmekte ve günümüzde sıkça kullanılan, içerisine birçok anlam yüklenen ve birçok etkinliği barındıran bir kavramdır (Karaküçük 1997, Koç 2006).

Kişinin yaşamını sürdürdüğü toplumsal yapıya ve çevreye sunduğu olanaklara bağlı olarak meydana gelen aktivitelerin aracılığı ile ruhsal ve fiziksel ihtiyaçların giderilmesi rekreasyonel davranışların temel hedefidir. Başka bir açıyla rekreasyonun temeli, kişinin kendine yeni değerler kazandırması, yaşam gücünü ve sevincinin sürekliliğini sağlayabilmesi, yaptığı aktivitelerden haz duyabilmesi ve farklı güçleri kendine kazandırabilmesidir (Koç 2006). Rekreasyonel etkinlikler insanoğlunun fiziki ve ruhsal yorgunluklarını giderip onlara fiziksel, ruhsal, ve yaratıcı bir güç sağlar (Altuntaş 1990).

Bu konu ile ilgili literatürler incelendiğinde, rekreasyon kavramının diğer faaliyetlerden farklı olan birden fazla temel özelliklerini görebilmekteyiz. Bu özellikler birçok araştırmacı tarafından başka şekillerde ifade edilmiştir. Bazı araştırmacılar rekreasyonun özelliklerini şu şekilde sıralamışlardır (Karaküçük 1999);

- Rekreasyonel etkinliklerde tercihler tamamen gönüllü olmalıdır. Bireyler kendisine göre, yeni, farklı ve kolay yapabileceği etkinlikler yapmak ister. Yani birey, rekreatif etkinliklerini herhangi bir baskı ve zorlama olmadan özgürce kendisi

seçer. Bireylerin bu serbest seçimi, kişiye farklı etkinlikler sunulması ve bu çeşitli etkinliklerin içinden kendisi için doğru tercihi yapabilmesi gibi hassas bir durum ortaya çıkmaktadır,

- Rekreatif etkinlikler bireye özgür olduğu hissini verir,
- Rekreasyon boş zaman etkinliğidir. Bireyin işi ile ilgili bir bağlantısının olmadığı ya da birçok sorumluluklarından sıyrıldığı zamanda rekreasyonel etkinlikler yapar,
- Rekreasyonel etkinliklerde yaş ve cinsiyet ayrımı yoktur. Her yaştaki ve cinsiyetteki bireyler katılım sağlayabilir. İnsanlara bir sınırlama yapılmamaktadır,
- Rekreasyonel etkinliklerde öncelik bireyin kendisine bırakılmalıdır. Kişi için kendisinin haricinde bir başkasının hazırladığı yönetmelikler ve politikalar olumlu sonuç vermemektedir
- Rekreatif etkinlikler açık, kapalı her alanda her mevsimde ve bütün iklim şartlarında yapılabilmektedir,
- Rekreasyonun içerisinde bir etkinlik olması zorunluluğu vardır,
- Rekreasyon içeriğinde birçok etkinliği bir arada barındırır yani rekreasyon tek bir eylem değildir. Rekreasyon birçok rekreasyonel etkinliği bir arada bulunduran yaşam şeklidir,
- Rekreasyonel aktiviteler bireylere mutluluk hissi ve haz verir. Birey bu tür etkinlikler yaptığında iyi hisseder ve mutlu olur,
- Rekreasyonun uygulanma şekli evrenseldir. Rekreatif etkinlikle bütün insanlık için ortak lisanı oluşturmaktadır,
- Rekreatif etkinlikler bireylerin kendisini ifade edebilmesi ve yaratıcı düşünebilmesi için bunlara olanak veren etkinlikleri içerisinde barındırmalıdır,
- Rekreasyonel aktivitelerde katılımcıların hepsinin birer amaçları vardır. Ortak yapılan bir rekreasyonel etkinlikte her bireyin kendisine ait bir amacı vardır,
- Rekreasyonel etkinlikle katılım sağlayan kişilere bireysel ya da toplumsal özellik katması beklenir,
- Yapılan her rekreasyonel etkinlik bulunduğu toplumun örf ve ahlakı değerlerine uygun olmalı bu değerlerle zıt düşmemelidir,

- Rekreasyonel aktiviteler bireylere, herhangi bir rekreasyonel aktivite yaparken bir diğerine ilgi duyabilmeyi hatta dahil olabilme olanağı sağlar,
- Bu etkinlikler planlı ya da plansız organize edilmiş ya da edilmemiş yeteneği olan kişilerle ya da yeteneği olmayan kişilerle yapılabilmektedir,
- Rekreasyonel etkinliklerin sorumluluğu bu aktiviteye katılan bireylerdedir. Yani, rekreasyonel etkinlikler kendi dışında bir başkası tarafından yapılamaz hatta üstenilemez.
- Rekreasyon, yapılan herhangi bir rekreatif aktivitenin sonucunda meydana gelen bir deneyimdir. Rekreasyon kavramı, bireylerin faaliyetlere dahil olmasıyla meydana gelen deneyimsel bir olaydır. Bütün bu özelliklere dayanarak rekreasyon kavramını serbest zamanların tek ya da grup şeklinde, araçlı ya da araçsız açık, kapalı her alanda, kent içinde ya da dışında tamamen kendi isteği ile değerlendirmesidir şeklinde açıklayabiliriz.

2.4.1. Rekreasyonun sınıflandırılması

Rekreasyonel etkinlikler, sanayileşme kentleşmenin meydana getirdiği bir gereksinimden doğduğu için, sanayi ötesi aşamasına varmış ve kent nüfusunun, kırsal nüfusla karşılaştırılmayacak derecede ağır bastığı toplumlarda, bu etkinliklerin büyük boyutlara ulaşması tamamen normal olmaktadır (Özel 2004).

Rekreasyon sınıflandırılırken temel alınan ilke, bireylerin rekreasyonel etkinliklere katılma sebepleri, istekler ve zevklerdir. Bunun dışında, farklı kriterlere bağlı olarak da gruplandırma yapılabilmektedir. Rekreasyonun sınıflandırılması, rekreasyonel aktivitelerin fonksiyonlarına ve birçok özelliğine göre de şekil almaktadır. Bir birey, hangi amaç ve istekle bir etkinliğe katılım sağlamak istemiş ise ona uygun olan bir rekreasyon çeşidi ortaya çıkar. Her insanın farklı istekleri ve amaçları olabileceği, buna paralel olarak da çok farklı ve çeşitli rekreasyonel etkinliklerin oluştuğu düşünülürse, keskin sınırları olan bir sınıflama veya çeşitlendirme yapmanın zor olduğu gerçeği ortaya çıkacaktır (Karaküçük 1999). Bu sınırlamalarla birlikte rekreasyonu şu şekilde sınıflandırabiliriz;

- **Amaçlara göre rekreasyon**;

a. Dinlenme amaçlı rekreasyonel aktiviteler; boş zamanın tamamen dinlenme amaçlı, yani beden ve ruh sağlığının devamı veya bu sağlığın korunması için yapılan aktivitelerle değerlendirilmesidir.
b. Kültürel amaçlarla rekreasyonel aktiviteler; boş zamanın, eski sanat ve tarihi değerler, müzeler ve başka birçok kültürel etkinliklerle değerlendirilmesi şeklidir.
c. Toplumsal amaçlı yapılan rekreasyonel aktiviteler; boş zamanların toplum içinde ilişki kurabilmek ve bu ilişkiyi daha da öteye götürebilmek amacıyla yapılan etkinliklerdir.
d. Spor amaçlı yapılan rekreasyonel aktiviteler; aktif olarak spor yapmak ya da seyirci, taraftar veya yönetici gibi pasif şekilde katılım sağlamakla beraber boş zamanın bu şekilde değerlendirilmesidir
e. Turizm amacıyla yapılan rekreasyonel aktiviteler; boş zamanların özellikle tatil dönemlerinde yaşadığı kentten ayrılarak gezmek, görmek amacıyla değerlendirilmesi şeklidir.

Sanat için yapılan rekreatif aktiviteler; boş zamanların, sanatın bir veya birkaç alanıyla ilgilenerek değerlendirilmesidir (Karaküçük 1999).

- **Çeşitli kriterlere göre rekreasyon**

a. Yaş faktörüne göre; farklı yaş aralıklarında olan bireylerin sahip olduğu özelliklerine göre seçtiği etkinliklerdir.
b. Etkinliğe katılım sağlayanların sayısına göre; bireysel, grup şeklinde, kitlesel veya aile olarak katılım sağlamaktır.
c. Zamana göre; yaz mevsiminde, kış mevsiminde ya da diğer mevsimlerde oluşan boş zamanların etkinliklerle değerlendirilmesidir. Ayrıca gün içinde, hafta sonlarında ya da emeklilik zamanlarını içine alan uzun ve boş zamanlarda yapılan etkinliklerdir.
d. Kullanılan mekana göre; açık, kapalı mekanlardaki yapılan etkinlikleri içerir.
e. Sosyolojik muhtevaya göre; geleneksel, lüks ya da halkın belirli bir kesiminin desteğiyle yapılan rekreatif etkinliklerdir (Karaküçük 1999).

- **Yerel sınıflandırma şekline göre rekreasyon**

Gülez (1989) tarafından yapılan yerel sınıflandırma şekline göre, rekreasyonel etkinlikler kentsel rekreasyon ve kırsal rekreasyon olarak ikiye ayrılmıştır (Morçin ve Morçin 2015). Kentsel rekreasyon, bireylerin yakınlarında, kent merkezlerinde, şehrin sınır bölgelerinde, ulaşımı kolay olan, kısa süreli boş vakitlerinde; kırsal rekreasyon ise, genellikle kapalı mekanlarda çalışan, kalabalık ve gürültülü ortama maruz kalan ve fazlaca stresli kişilerin doğaya olan özleminin kırsal özellikli mekanlarda ulaşım zorluğundan dolayı genellikle uzun süreli olarak boş zamanlarını değerlendirdikleri etkinliklerden oluşur.

TDK'da kır kelimesi "şehir *ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ, bayır,* kırsal sözcüğü ise "az insanın barındığı, genellikle kır durumunda olan yer" şeklinde tanımlanmaktadır. Araştırmalarda ise kır ve kent ile ilgili tanımlamalarda genellikle kent merkezli bakış açısının yaygınlaştığı görülmektedir. Fakat kır ile kent arasındaki ayrım sadece alan, yerleşim yeri ve yaşayan kişi sayısı değişkenleri üzerinden değerlendirilmemelidir." Kır, kıra yakın, kente yakın yaklaşımına dikkat edilmelidir. Türkiye'deki kentlerde yaşam süren "kırsal" ve "kentsel'' özellikli alanlar birbirine geçmiş şekildedir ve birçok insan için kentlerin içindeki parklarda da "doğa" ile iç içe olabilmekle ve "kırsal rekreasyon" ile elde edeceği şekilde deneyim elde eder ve mutlu olabilir (Ulutaş 2019).

- **Mekana göre rekreasyonun sınıflandırılması**

Rekreasyonel etkinlikler yapıldıkları mekanlara göre açık alan ve kapalı alan rekreasyonu şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Turgut 2019).

Açık alan rekreasyonu: Bell ve ark. (2007)'a göre, açık alanlarda yapılan rekreasyon, insanların gün içinde ya da hafta sonlarında rutinlerin bir parçası olarak doğal ortama ve yeşil alanlara ulaşabildikleri dış mekanlarda yapılan etkinliklerdir. Açık rekreasyonel alanlar, sahiller, ormanlık alanlar, göller, nehirler, dağlar ve günümüzde milli park olarak ilan edilmiş veya aynı şekilde koruma altına alınan olağanüstü yerleri içermektedir (Bell ve ark. 2007).

Bir yerde oturup dinlenmek ya da manzarayı seyretmek gibi pasif aktivitelerden dağ bisikleti sürmek, kayak yapmak, gibi aktif etkinliklere kadar çok fazla çeşitliliğe sahiptir. Bu aktiviteler bireysel yapılabileceği gibi aile ya da arkadaş grubuyla da yapılabilir. Bu aktivitelerden bazıları;

a) Açık mekanlarda yapılabilecek her türlü sportif etkinlikler; futbol, kayak, basketbol, tenis, tırmanma, golf, dalış,
b) Açık mekanlarda yapılabilecek her türlü sanatsal aktiviteler; konserler sergiler, f estivaller,
c) Kampçılık, avlanma, piknik yapma,
d) Bahçe ile uğraşma,
e) Doğa gezintisi ve yürüyüş yapma,
f) Ata binmek, balık tutmak, vb.

Kapalı alan rekreasyonu: Hacıoğlu (2008)'na göre, bu rekreasyon şekli toplumun kullanabilmesi için ayrılmış olan kapalı mekanlarda ve evlerde serbest zamanı değerlendirmek için yapılan etkinliklerdir. Açık alan rekreasyonu havanın şartlarıyla ve doğayla yakından ilgili iken, kapalı alan rekreasyonun bunlarla herhangi bir ilgisi yoktur. Bu durum da kapalı alan rekreasyonlarının her zaman yapılabilmesine imkan vermektedir. Bu rekreasyonlar için gerçekleştirilecek etkinliğe uygun olacak şekilde öncesinde hazırlanmış bir ortam gerekmektedir. İşte kapalı alan rekreasyon etkinliklerinden birkaçı:

a. Kulüplerde ve derneklerde düzenlenen kapalı mekan etkinlikleri,
b. Kapalı alanlarda yapılan sergi, defile, konser, tiyatro,
c. Kapalı alanlarda yapılabilecek her türlü sportif aktiviteler; basketbol, yoğa, satranç, buz pateni, badminton,
d. Çeşitli kurslara katımak,
e. Sağlıksal etkinlikler; sauna, hamam, kaplıcalar,

Ev içerisinde yapılan rekreasyon etkinlikleri; televizyon ve film izlemek, kitap okumak, müzik dinlemek, aile ve akraba ziyareti yapmak, ev içi kutlamalar yapmak vb. (Turgut 2019).

2.5. Turizm

Turizm kavramının kökleri itibariyle eski bir geçmişi vardır. Fakat ilk olarak turizme XIX. yüzyılın ilk yarılarında rastlanılmış ve İngilizler bu kavramı konuşma diline almıştır (Yüksel Karakaya 2009).

Önemli hizmet sektörlerinden biri olan turizm, ülkemizde klasik turizme sahip ülkelere göre keşfetmesi zaman almış, çok yönü olan bir etkinlik alanıdır. Turizm sektörünün sosyal, ekonomik, kültürel ve ekolojik açıdan birçok etkisi vardır. Turizmi daha iyi kavrayabilmemiz için, turizm bilim dalının en önemli temel kavramının açıklamakta fayda vardır. Turizm: Kökeni Fransızca bir terim olan turizm, özgün biçimi tourisme (ing.tourism) diye geçer. Turizm teriminin kısaca tanımı, zevk almak amacıyla yapılan geziler şeklinde yapılır. Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma, sportif faaliyetlerde bulunmak için ya da izleme, bilgi ve görgüyü artırmak amacıyla; veya sadece zevk almak için geziye gitmek (seyahate çıkmak) demektir (Doğanay ve Zaman 2019).Yine turizm, insanoğlunun ikamet ettiği yer haricinde sürekli bir yerleşme olmadan politik ve ticari amaç gözetmemek üzere, liberal bir atmosfer içerisinde, iş merak, din, spor, sağlık ,dinlenme, kültür gibi farklı nedenler ile ya da akraba aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılma amacı gibi sebeplerle bireysel ya da grup olarak yapılan seyahatlerden ve gidilen yerde bir günü geçen konaklamalardan meydana gelen iş ve ilişkileri kapsayan endüstriyel ve sosyal bir olgudur şeklindede tanımlanır (Altuntaş 1990).

Turizm kavramının bugüne kadar yapılmış olan tanımlarında da görüldüğü üzere anlam olarak fazlaca zengin bir içeriğe sahip olduğunu ve çok çeşitli amaçlarla yapıldığı bilinmektedir. Bununla beraber turizm ne amaçla yapılırsa yapılsın turizme kaynak görevi gören etmenlere bakıldığında, doğal, tarihi, ve kültürel değerlerin baş sırada ki yeri ve önemi kesinlikle değişmeyecektir (Karaküçük 1999).

Turizm kavramı; sosyal, ekonomik, kültürel, dini ve siyasal açılardan farklı görüşlerle incelendiğinde daha farklı tanımlamalar yapılabilmektedir. Tanımlamalardan yapılan çıkarımlara göre, birçok görüş açısı turizmin farklı özelliklerini ön plana çıkarmaktadır. Bu bakımdan turizmin genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çalıkuşu 2018);

- Turizm, bireylerin para kazanma amacı dışındaki sürekli olmayan seyahatleriyle ilgilidir,
- İş dışındaki serbest zamanları değerlendirebilmeyle ilgilidir,
- Bireylerin ikamet ettiği yer haricinde oluşan, sürekli kalma amacı olmayan bir etkinliktir,
- Bireyin serbest zamanında kendi isteği ile yaptığı etkinliktir,
- Farklı amaçlarla bireysel ya da grup halinde yapılabilir,
- Turistlerin seyahat esnasında istekleri ve talepleri olduğundan dolayı ekonomik getirisi de bulunmaktadır,
- Turizm endüstrinin bir dalıdır,
- Turizm birçok bilim dalı ile yakın ilişki içerisindedir. Bu bilim dallarına şöyle örnek verilebilir; sosyoloji, psikoloji, hukuk, coğrafya, işletmecilik, tarih, ekoloji gibi.

Turizmin özelliklerini başka bir araştırmacı şu şekilde açıklamıştır (Yüksel Karakaya 2009);

- Turizm bireylerin belli bir süre içinde farklı amaçlarla yaptıkları seyahatleri ve konaklamaları kapsar,
- Turizmin amacı sadece para kazanmak değil, politik ya da askeri bir amaç izlememek üzere, serbest bir ortamda oluşan olayları kapsar,
- Turizmde bireyler rahat hareket edebilecekleri bir atmosfer içindedirler; gidilecek mekanı ulaşım şeklini kalacakları yeri tamamen kendi istekleri doğrultusunda belirlerler,
- Turizm bireylerin tek başlarına ya da grup halinde yaptıkları seyahatleri ve konaklamaları kapsar,
- Turizm bir tüketim şeklidir ayrıca bütünleşen bir hizmet ürünüdür,
- Turizm sosyal olaylardandır. Turizme sosyal karakter kazandıran ögeler, ölçülebilmesi, süreklilik gösterebilmesi ve zorunlu nitelik göstermesidir.

Kalkınmalarda veya bölgesel gelişimlerde önemli alt sektörlerden biri olan turizm, çevreyle ve doğal kaynaklarla sıkı bir ilişki içerisinde olduğundan kalkınma ve çevre çelişkisinin uyumluluğa dönüştürülmesinin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. İşte bu kısımda, çevre ve ekonomi ile turizmi sürekli artan bir önemle birbirlerinin birer parçasıymış gibi geliştirmek, çevrenin kalitesini sürdürebilmek, kalkınmayı eşitleyebilmek temel amaçları içeren sürdürülebilir turizm kavramı açığa çıkmaktadır. Sürdürülebilir turizm, her aşamasında toplumun sorumluluğunu, verimliliğini, ve ekolojik açıdan duyarlığını içermektedir (Gülin Beyhan ve Mete Ünügür 2005). Dünya üzerinde en hızlı büyüme gösteren sektörlerden biri olan turizm, doğal ve kültürel kaynaklara bağımlıdır, dolayısıyla bu değerlerin zarara uğradığı bir mekanda turizmden söz edebilmek mümkün değildir. Bu sebepden dolayı sürdürülebilirlik kavramı turizm için önem arz etmektedir. Turizmde sürdürülebilir gelişimin sağlanabilmesi için, ev sahibi olan bölgenin doğal, kültürel, tarihi değerlerinin ekolojik süreçlerinin ve biyolojik çeşitliliğinin zarara uğramaması ve devamının gelmesi gerekmektedir (Duran 2009).

Sürdürülebilir turizm; yöre insanının ve turistlerin ihtiyaçlarını ilerleyen zamanlarda oluşacak fırsatları da koruyarak karşılayan bir fikir olup çevre kalitesinin devam etmesini, turistik alanların yaşam kalitelerinin yükselmesini, kaliteli ziyaretçilerin deneyimlenmesini, kalkınmada eşitliğin sağlanmasını, ekonomiye ve çevreye katkı sağlamasını amaçlamaktadır. Sürdürülebilir turizm, daha genişçe bir kavramı ifade eden "sürdürülebilir büyüme" den yola çıkan ve bu büyümeyi turizmin özel bağlamına uygulama anlamına gelen özel bir terimdir (Kaypak 2010).

Sürdürülebilir turizm; bireylerin etkileşimde olduğu ya da olmadığı çevreyi bozmadan ve değiştirmeden korunarak, kültür bütünlüğünün ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve hayatını devam ettirdiği sistemlerin sürdürüldüğü bununla birlikte tüm kaynakların ziyarette bulunduğu bölge insanının ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını giderebilecek şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetilen bir kalkınma yöntemini ifade eder (Kaypak 2010).

Sürdürülebilir turizmin kapsamına sadece doğal verilerden fayda sağlamak ya da onları koruma amacı girmemektedir. Sürdürülebilir turizmden bahsedebilmek için doğal ve sosyal yönleri bir arada ele alabilmek önem taşımaktadır (Öztürk 2018).

Sürdürülebilir turizm gerçekleştirilirken, turizm-çevre-insan etkileşiminin yaşandığı doğal ve kültürel değerleri içerisine alan bütün kaynakların korunarak gelecek kuşaklara aktarılabilmesi önemlidir. Bu aktarımın başarılı olması, tüketici grubun değişmekte olan tüketim anlayışı ve ekoturizm ölçütlerine bağlıdır. Sürdürülebilir turizm kavramı, çevre ile turizmin arasındaki ilişkiye işaret eder ve varlığını bütünüyle çevrenin ve insanın üzerine kurgulayan turizm endüstrisi için turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması, fakat uzun dönemli stratejiyle mümkün olabilmektedir (Kaypak 2010).

2.5.1. Turizm çeşitleri

Turizm çeşitlerinde belli başlı sınıflama yapabilmek pek mümkün değildir. Katılımcılar bir turizm etkinliği içerisindeyken aynı anda başka bir turizm etkinliğine de dahil olabilmektedirler. Bu duruma örnek verecek olursak; bir turistin yazın denize kıyısı olan antik bir kente, seyahat amaçlı gidip denize girmesi, dalış yapması turizm çeşitlerinden birkaçını aynı anda yapması bu duruma örnek bir olaydır. Literatürler de genellikle turizm; katılılımcıların sayısı, katılımcıların yaşları, ziyaret edilen yerler, katılımcıların sosyo-ekonomik durumu, katılımcının amacı, turizmin gerçekleştiği dönem ve katılımcının alana gelişi için kullandığı ulaşım türüne göre sınıflandırılabilmektedir (Çalıkuşu 2018).

- **Katılımcının Sayısına Göre Turizm Çeşitleri;** insanlar, turizme tek başlarına, grup şeklinde, ya da toplu bir şekilde dahil olurlar. Bu turizmde sınıflama şekli bundan dolayı şu şekilde yapılmaktadır; bireysel turizm, grup turizmi ve kitle turizmi.
- **Katılımcıların Yaşlarına Göre Turizm Çeşitleri;** katılımı sağlayan bireyler yaş aralıklarına bağlı olarak; gençlik turizmi, yetişkin turizmi ve üçüncü yaş turizmi şeklinde ayrılmaktadır.
- **Katılımcıların Ekonomik Durumlarına Göre Turizm Çeşitleri;** bu turizm çeşidi, gelir olarak kısıtlı imkanları olan katılımcılar için, sosyal turizmi, orta halli

geliri olan katılımcılar için geleneksel turizmi ve gelir durumu yüksek katılımcılar için lüks turizmi içerisinde barındırmaktadır.

- **Katılımcıların Amaçlarına Göre Turizm Çeşitleri;** her bireyin turizm faaliyetlerine dahil olurken bir amacı vardır. Bu şekilde, turizm bireyleri belli başlı şeylerle teşvik etmektedir. Bunlar; inanç turizmi, kültür turizmi, av turizmi, spor turizmi, dinlenme turizmi, eğlence turizmi, sağlık turizmi, macera turizmi, yayla ve dağ turizmi, deniz turizmi, kongre turizmi, termal turizm ve çiftlik turizmi şeklinde sınıflandırılabilmektedir.
- **Katılımcıların Ziyaret Ettiği Yerlere Göre Turizm Çeşitleri;** ziyaret edilen yerlerin ülke içinde olması ya da ülke dışında olmasına bağlı olarak belirlenen sınıflama şeklidir.
- **Turizmin Yapıldığı Döneme Bağlı Olan Turizm Çeşitleri;** bu turizm çeşidi; turizmin hangi mevsimde ve dönemsel olarak hangi dönemde yapılmasına bağlı olarak belirlenir. Dönemine ve mevsimine bağlı olarak; yaz turizmi, kış turizmi, sezon dönemi ve sezon dışı dönemler şeklinde sınıflandırılır.
- **Turizmde Katılımcının Ulaşımını Sağladığı Araca Göre Turizm Çeşitleri;** katılımcılar seyahatlerinde farklı ulaşım araçları kullanmaktadır. Bu turizm çeşidi de katılımcının kullandığı araç şekline göre sınıflandırılmaktadır. Örnek verecek olursak; karavan turizmi, gemi turizmi, yat turizmi ve demiryolu turizmi gibi (Çalıkuşu 2018).

Turizmin bu şekilde birçok şekli ve türü olmasının nedeni turizmin talebinin bireylerin ihtiyaç, beklenti ve isteklerinden kaynaklanmaktadır. Başka bir araştırmacıda turizmin şekillerine ve türlerine göre şu şekilde sınıflandırma yapmıştır (Yüksel Karakaya 2009);

- **Amacına göre turizm sınıflandırması;**
  Dinlenme-eğlence turizmi, rekreasyon turizmi, kültürel turizm, kıyı turizmi, inanç turizmi, spor aktiviteleri turizmi, ekonomik turizm, eko-turizm gibi.
- **Turizmi, hareket edilen bir olay olarak düşünülerek yapılan sınıflandırmaya göre**;
  -İç turizm

-dış turizm

- **Ulaşım aracına bağlı olan turizm sınıflandırması,**

  -Karavan turizmi

  -Yat turizmi

  -Demiryolu turizmi gibi

- **Seçilen zamana göre turizm sınıflandırması;**

  -Yaz turizmi

  -Kış turizmi ,

- **Yapılan organizasyon şekline göre turizm sınıflandırılması**;

  -Bireysel turizm,

  -Kitle turizm

  -Rekreasyonel turizm

  -Alternatif Turizm

2.5.2. Kırsal rekreasyon ve turizm

Kırsal alanlar yerleşim yerlerinden oldukça uzakta başka bölge ya da ülkelerden gelebilecek ziyaretçilerin de yararlanabileceği rekreasyonel alanlardır. Bugünlerde insanlar rekreasyonel ihtiyaçlarının çoğunu kırsal rekreasyon alanlarından karşılamaktadır. Bu alanlar doğal bütünlükleri ve zenginlikleriyle, kentlerde yaşayan insanların kendilerini yenilemesine ve dinlenmelerine olanak sağlamaktadır (Uzun ve Müderrisoğlu 2010).

Kırsal turizm, içinde barındırmış olduğu birçok özellikten dolayı, turizm türleri içerisinde çevresi ve kültürleriyle en uyumlu, olumsuz etkisi en az olan bir turizm şeklidir. (Yallagöz 2010).

Kırsal Alanlarda Rekreasyon; toplum içinde var olan rekreasyonel davranışlar irdelendiğinde mekan değişikliğinin bireylerin vücutça ve kafaca yenilenmesi açısından önemli fonksiyonu olduğu görülmektedir. Fakat, mekan değişikliğini yaşamımızı sürdürdüğümüz kentler karşılayamamaktadır. Bu sebeple, kentlerdenlerden kırsal rekreasyonel mekanlara çok fazla bir akım doğmuştur. Rekreasyonel ihtiyaçların bir bölümünü kent içinde karşılanabilir hale getirilse bile, yerleşim alanlarında bireyin yer aldığı mekanda bireysel yaşam ve hareket serbestliğinin belli bir sınırı olduğunda her

daim bir rekreasyon eksikliği oluşacaktır. Kent merkezlerinde insanların uymak zorunda olduğu birçok yasalar vardır. Bu yasalara uymak zorunda olmak uzun bir süre sonra insanlığı psikolojik açıdan olumsuz etkiler ve yıpratır. Bu durumu dengede tutabilmek ancak özel bir ortamla kısmen etkili olur (Bulut 2000).

Başar (2006)'a göre, kırsal veya açık alan rekreasyonel etkinliklerin kökeni kırsal değil, aksine kentlerden çıkan ama arazinin geniş kullanımı ve bazı doğal özelliklerin olması gerektiğinden sadece kırsal bir alanda yapılabilen etkinliklerdir. 400 hektardan daha büyük olan parklar, özel çiftlikler, koruluk alanlar, boş kıyılar, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri hatta bu kapsama hiç girmeyen boş kırsal alanlar, yapay kanallar, baraj gölleri vb. bunların arasında yer alır. Aynı şekilde açık alanda yapılabilen, fakat doğal ortamdan ayrılarak insan eli değmiş mekanları zorunlu kılan futbol, tenis, kriket vb. türlerde kentin içerisinde yapılabilen rekreasyonel etkinlikleriyle arasındaki en önemli fark, kırsal rekreasyon etkinliklerinin en önemli özelliklerinin doğal ortamı gerektirmeleri oluşturmaktadır (Körmükçü 2009).

Gülez (1989) tarafından bildirildiğine göre; kırsal rekreasyonel alanlar, kırsal yerlerde insanların dinlenme, eğlenme ve serbest zamanlarını değerlendirmek amacıyla ayrılmış ve düzenlemesi yapılmış alan ve yapıların görünümüdür. Piknik ve kamp alanları, plajlar, motel, otel, tatil köyleri, orman içi rekreasyonel alanlar, milli parklar, doğa parkları, doğal ve kültürel özellikleri olan bütün alanlar kırsal rekreasyonel alanları kapsamına girmektedir (Ejder Erdoğan 1998). Özkan (2001)'a göre, kırsal rekreasyon alanlarının genel özellikleri şu şekildedir;

- Yerleşim yerlerinin dışında bulunurlar,
- Fiziksel tesis çok fazla bulunmamaktadır,
- Herkesin kullanacağı ortak mekanlardır,
- Genellikle hafta sonu veya tatilde gidilen yerlerdir,
- Yıl içerisinde kullanılan dönemler iklim durumlarına bağlı olarak değişiklik gösterir,
- Mekan tercihinde doğal veya kültürel ayrıcalıklı özellikler öne çıkar (Uzun 2005).

Kırsal rekreasyon alanlarının üç yönü bulunmaktadır; ilki ve en önemli olanı kırsal alanlarda bulunma isteği, ikincisi rekreasyona uygun olan alanların varlığı, sonuncusu

ise kırsal alanlarda yaşamlarını sürdüren bireylerin kendilerine ait geleneksel hayat tarzlarını bütün doğallığıyla ve değiştirmeksizin korumaları karşısında bu alanlara ziyaret için gelenlerin rastlantılı bir şekilde kırsal hayatla ilgili motifleri ve tarımsal yaşam şeklini beğenmeleri ve görmek istemeleridir (Pirselimoğlu Batman 2007).

Kırsal rekreasyon aktiviteleri, tatillerin sürelerine ve rekreasyonel alanların yakın ya da uzak olmasına göre değişim göstermektedir (Pirselimoğlu Batman 2007).

Kırsal coğrafi mekanlar; sahip oldukları doğal ve kültürel özellikleriyle, bilhassa kent lerde yaşayan insanların sürekli olarak artan rekreasyon ihtiyacına geçmişten bugüne cevap vermek için çalışmaktadır. Kent insanları, kırsal yerlere genellikle; rekreatif amaçlar için günübirlik ya da akraba ziyaretleri için giderken, kırsalın yaşam şekli, çekiciliği stres ve baskı oluşturacak sınırlandırmalar ve zorunluluklar olmadığından, buna ragmen, bireylerin özgür hissedebilmelerini sağlayacak imkanların varlığı, bugünlerde gerek hafta sonlarında gerekse mevsimlik tatillerde bu mekanlara fazlaca ziyaretleri beraberinde getirmiş, bu şekilde kırsal turizm kavramı oluşmuştur (Soykan 1999).

Kırsal alanlarda turizm; doğal çevrede, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yoğun yapıldığı bölge ya da yörelerde turizme bir arz kaynağı olarak kullanımıyla birlikte meydana gelen turizm şeklidir. Bu turizm türü yapıldığı bölge veya etkinlik şekline bağlı olarak, köy turizmi, çiftlik turizmi, yayla turizmi, tarım turizmi vb. kavramlarla ifade edilmektedir. Kırsal turizm, kentleşme sürecinin kötü etkileri sonucunda oluşan doğal hayat, kırsal kültür, ve yerel aktivitelerin özlenmesi ile gelişmeye başlamıştır (Bayraktar 2019).

Kırsal turizm kavramında kırsal kelimesi içerdiği anlam açısından doğrudan “kırsal alanlar” şeklinde algılandığından dolayı, yayla turizmi, av turizmi, mağara turizmi ekoturizm ve açık hava doğa sporları kırsal turizmle eş değer sanılmaktadır. Yanlış olmamakla birlikte, kırsal turizmin asıl amacı bir köy, bir dağ evi, bir çiftlik vb. konaklama yaparak kırsal kültür ile kaynaşıp, tanışarak bir tatil yapmak olduğundan aralarında etkinliklerin yapılma amacı ve etkinlik türleri açısından fark olduğu bir gerçektir (Soykan 2003).

Kırsal bölgelerde yapılan geleneksel ekonomik işler tarım ve hayvancılık olup, turizm sonradan eklenerek kırsal alanda yapılan ekonomik işlevlerden biri olmuştur. Kırsal turizme en kısa şekliyle, kırsal alanda yapılan turizm denilmektedir. Turizm için kırsalın anlamı; deniz turizmi merkezlerinin dışında kalan, kentsel yerleşimlerin uzağında, kırlara özgü doğal ve kültürel değerlerin korunduğu, kuytu, yapay olmayan otantik özelliğe sahip yerlerdir. Kırsal turizm de, önemli olan konaklama süresi değil, gidilecek mekanın mesafesidir. Mesafesi 75 km'den az olan mekanların ziyaret edilmesi, kırsal turizm sayılmamaktadır (Soykan 1999).

Kırsal turizm birçok etkinliği içerisinde barındırır. Her türlü kırsal etkinlik kendisine ait yer seçimi koşullarına sahiptir. Bu etkinliklerden örnek olarak, doğal kaynaklara bağlı şekilde sürdürülenler, bu kaynakların yakınında yer almak zorundadırlar; karda kayak yapmak isteyenlerin karın çok yağdığı yerlerde, su sporlarından birini yapmak isteyenlerin su kaynaklarının yakınında olmaları gibi. Buna karşılık olarak, kırsal yerlerde tura katılmak isteyenler çeşitli köy ve kasabalarda kalarak yollarına devam ederken, bazende macera turları düzenlemekte veya bağımsız turistler kamping ve karavanlarda tatillerini sürdürmekte, bazıları da kanallarda tekne kiralayarak kırsal mekanların sessiz ortamında dinlenmek isterler. Öte yandan, kırsal hayatı yaşamak isteyenler daha sınırlı konaklama şekline sahip olan, çiftlik tatillerine katılırlar (Pirselimoğlu Batman 2007).

Kırsal turizmin hedefleri, sosyal planda, kırsal nüfus açısından toprağa bağlı kalmaktan kurtulabilmeyi, ekolojik planda, kırsal çevreyi koruyacak bilinci ortaya çıkarabilmeyi, ekonomik planda ise, kırsal bölgelerde yaşamlarını sürdüren insanlar için yeni faaliyet alanları yaratabilmektir. Diğer turizm türleri içerisinde kırsal turizm, birçok özelliğinden dolayı sosyo-ekonomik olumlu etkileri en çok, olumsuz etkileri en az olan turizm türlerinin başında yer almaktadır (Pirselimoğlu Batman 2007).

2.5.3. Kıyı rekreasyonu ve turizm

Kıyı alanlarında rekreasyon; kıyılar doğal kaynaklarımızdan biri olup bütün canlılar için çeşitli kullanımlara olanak sağlamaktadırlar. Bunlar özellikle; yerleşim, ulaşım, ticaret, endüstri, tarım, atık madde atımı, ham madde temin yeri, savunma, sağlık, gıda ürünleri kaynağı, spor aktivite alanları, rekreasyon ve turizmdir. Kıyı alanlarının insanoğlu için

öneminin büyük olmasının sebebi kullanım olanaklarının genişliğiyle alakalıdır. Örnek verecek olursak; doğaya ekonomik olarak bağımlı olmak ve ulaşım imkanları insanları kıyı bölgelerinde yaşamaya yöneltmiştir (Dal 2008).

Kıyılar bulundukları konumlarından dolayı, rekreasyon ve turizm faaliyetleri açısından yoğunluğun olduğu yerlerdir. Bu alanlar eğlenme, dinlenmeve park gibi yeşil alanlar olarak düzenlenmeye başlanmıştır. Kıyı alanları özelliğini, endüstriyel faaliyetler ve sanayi gibi farklı amaçlar için kullanılmasından dolayı yitirilmiş kıyı mekanları, halkın tüm gün erişimlerinin sağlanması amacıyla rekreasyonel kullanımlar için dönüştürülmeye başlanmıştır. Kıyısal yerleşim alanlarında nüfusun artmasıyla beraber, kentsel alanlarda rekreasyonel aktivite ihtiyaçları da buna bağlı olarak artmaktadır. Sahil şeritleri, kıyılar ve denizler sürekli olarak artan bu rekreasyon ihtiyacına cevap verebilecek önemli kaynaklardan biridir. Kıyı kentlerinde yapılan rekreasyonel aktivitelerin bu bölgelere kaydırılması şehir insanı için büyük bir olanaktır. Denizde yüzmek, balık tutmak, kumsalda güneşlenmek, su kenarında dinlenmek, su altı ve su sporları yapmak gibi aktiviteler kıyı alanlarının rekreasyonel kullanımlarını belirler. Bu açıdan kıyılarla ortak kullanılacak alanlar belirlenirken toplumun istek ve beklentilerini göz önünde tutmak gerekmektedir (Işık 2004).

Kıyılar ayrıca sahip oldukları rekreasyonel ve turizm alanları olarak insanların kent yaşamından uzaklaşma, dinlenme eğlenme bilgi edinme, yeni ortamlara girme, amacıyla kısa ya da uzun süreyle yaşadıkları yerden ayrılmalarını da sağlamaktadır (Dal 2008).

Bir araştırmacı kıyıları rekreasyonel anlamda şu şekilde açıklamıştır: Kıyı alanları potansiyelleri gereği ve barındırdığı morfolojik özelliklerinden dolayı kıyıya, doğal ve görsel açıdan özellikler katarken aynı zamanda rekreatif olarak değerlendirilebilecek ve sunduğu etkinlik çeşitliliği sebebiyle de birçok kişiye hitap edebilecek mekanların oluşumuna imkan verir. Bu sebeple kıyılar; yürüyüş, oturma, dinlenme, piknik, yüzme, dalış yapma, yatçılık, balıkçılık, güneş banyosu, deniz kabuğu koleksiyonculuğu, kabuklu deniz hayvanları avcılığı, suda yapılan çeşitli sporlar, bot ile gezinti, sörf, rüzgar sörfü, jet-ski, manzara seyretme, deniz kuşlarını izleme gibi kullanıcıları olan halktan her kesime hitap edebilecek ve her yaştan bireylerin ilgisini çekebilecek çok çeşitli rekreatif etkinliklere elverişli ortamlardır (Aslan Muhacir ve Yavuz Özalp 2018).

Kıyı alanları suya bağlı olan rekreasyonel imkanları ile bugünlerde turizmin başlıca çekim kaynağıdır. Yapılan etkinliklerden; günübirlik plaj, piknik, ve kamp alanlarının birçoğu kıyı alanlarında yer almaktadır. Kıyı alanlarında ortak kullanımın ilgi çeken faktörü ortamdaki su ögesidir. Kıyıların rekreasyonel açıdan kullanımlarına şu örnekler verilebilir; denizde yüzmek, balık tutmak, kumsalda güneşlenmek, su kıyısında dinlenmek vb. su ögesiyle yapılabilecek birçok etkinlik olduğu için, bu alanlar yoğun kullanımla karşı karşıya kalmış rekreasyonel açıdan önemli işleve sahip alanlardır. Bu alanlar, tüm insanların kullanabileceği kamusal mekanlardır (Serbest Şimşek 2007).

Kıyı alanlarında turizm; kıyı turizmi kıyıya bağlantılı olarak, kıyının mesafesi boyunca, kıyının gerilerinde ya da deniz bölgesine yakın yerlerde planlanmaktadır. Bu turizm türünün vazgeçilmez özellikleri güneş-kum-denizdir. Kıyı turizmi, denizin her türlü olanaklarından faydalanır. Ayrıca bu turizm türü; konaklama ve ağırlama gibi verdiği hizmetleri kıyıya bağlı şekilde yürütmektedir (Kargı 2010).

Kıyı turizminde öncelikli olarak alanın doğal görüntüye sahip olduğu, ılıman iklim türüne hakim olan, doğal örtünün kıyı bölgesine kadar ulaştığı ve nüfus olarak seyrek olan alanlar tercih edilmektedir. Kıyı turizm türünün doğal çekim noktası denizdir. Bu turizm türünde turistlerin yoğun ilgi göstermesinin sebebi denizin doğal özelliğidir. Ayrıca deniz sahip olduğu kıyıları, kumsalları, koyları, ve can alıcı manzaraları ile insanların ilgisini çekmekte ve birçok rekreatif etkinlikler sunmaktadır (Kargı 2010).

Kıyı turizmi kavramı, kıyılarda yapılan turizm faaliyetlerinin, gezintilerin ve eğlence amaçlı aktivitelerin bütün unsurlarını içermektedir. Bunlar bütünüyle kıyısal turizm gelişimleri (lokantalar, konaklama tesisleri, yiyecek endüstrisi, ve ikinci konutlar) ve bu ilerlemelere destek sağlayan altyapılar (emlak ticareti, marinalar, ve tur ya da etkinlik organizasyonları vb.) anlamına gelir (Muslu 2015).

2.5.4. Rekreasyon ve turizm ilişkisi

Serbest zamanı iyi değerlendirme şekillerinden olan rekreasyon ve turizm önemli yer tutmaktadır. Bu yüzden bu iki kavramın temel kaynağını serbest zaman oluşturmaktadır.

Rekreasyon ve turizm de bir ayrım yapabilmek oldukça güçtür ayrıca rekreasyon ve turizm etkinlikleri bulundukları çevreyi paylaşır imkanlarını kullanır ancak birbirleriyle rekabet içindedirler (Sertkaya 2001).

Rekreasyonel etkinliklerin turizm amaçlı yapılıyor olması da bu iki olgu arasında güçlü bir ilişki olduğunu kanıtlamaktadır (Bilgimöz 2019). Ayrıca turizmin tanımından yola çıkarsak turizm; bireyleri, kişisel tatmin amacıyla, kendi hür irade ve istekleriyle, maddi bir kazanç sağlama kaygısı gütmeksizin, yaşamlarını sürdürdükleri yerlerden ayrılarak geri dönmek şartıyla başka bir merkeze, belirli bir süre için gidip ve orada kaldıkları süre boyunca yaptıkları etkinliklerdir şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma dikkatle bakıldığında turizmin, seyahat ve konaklama koşulunun dışındaki bütün şartları rekreasyon ile birebir örtüşmektedir (Orel ve Yavuz 2003).

Turizme katılan turistler ve rekreasyon yapan rekreasyonistlerin katıldıkları etkinliklere bakıldığında, iki katılımcının da benzer etkinliklere dahil oldukları görülür. İki aktivite için de ekonomik ve sosyal yapıya göre farklılık gösterebileceğini söylemek mümkündür (Sertkaya 2001). Rekreasyon ve turizmin aralarındaki farklılıklar şu şekildedir (Sertkaya 2001);

- Turizm insanların yaşadığı yer dışında iş ile ilgili olmayan, keyfi sebeple tatil bölgesinde geçici konaklaması anlamına gelirken rekreasyon; yalnızca ev ve çevresinde yapılan gönüllü etkinliklerdir,
- Rekreasyon turizme göre daha kısa zamanlıdır geceleme gerektirmez, turizm, minimum bir gün konaklama gerektirir,
- Rekreasyonel talepler belirli bir yerde yaşayan bireylerin isteği ile turizm talebi ise, ülke ya da ülkelerden doğar,
- Rekreasyonel etkinliklere katılım sağlayanlar sürekli yaşadıkları yerlerden uygun olan mesafelere yerleştirilmiş olan imkanlarla sınırlıdır, turistlerde ise birçok seçenek vardır, tatil yeri tercihi ve imkanı şansı daha fazladır,
- Turizmin belirleyicisi kaynaklarıdır alan doğal ya da yapay olsun durum değişmez. Rekreasyonda doğal kaynak yetersiz olsa bile amaç yereldeki isteklerin tatmin edilmesi olduğu için turizmden daha farklıdır,

- Turizmde esas olan kaynaktır, kaynak devam ettiği sürece turizm de devam eder fakat rekreasyon kullanıma bağlıdır. Yani kullanılan kaynak amacına uygun ve erişilebilir olmalıdır,
- Turizm çok yoğun taleplere karşı hassastır, mevsim boyunca kullanılır. Rekreasyona daha çok hafta sonlarında ve bayram tatillerinde yoğunlaşma olur, aşırı kullanıma toleransı vardır,
- Turizmde çevre kalitesi tek ya da onu ayıran özellik ve o bölgenin imajı önemli bir etkendir. Rekreasyonda ise şehrin yakın çevresi ve kırsal bölgeler önemlidir.

Turizmin ekonomik yararı; istihdam olanakları, kapital akışı, turistlerin harcamaları sebebiyle fazladır. Rekreasyonda ise sınırlı istihdam ve harcama söz konusu olduğundan ekonomik faydası daha azdır.

2.6. Planlamalarda Sürdürülebilirlik ve Ekolojik Yaklaşım

Planlama kavramı, bir aktivitenin, girişiminin düşünsel olarak daha önceden yapılan hazırlık evresidir (Akten ve Akten 2015). Ayrıca planlama kavramı bir amaca ulaşabilmek için harekete geçilmeden önce yapılmış hazırlıklar, karar verme ve tercih etme aşamasıdır. Planlama kavramı belirlenmiş bir andan daha sonrasını ve olabilirliklerini düşünür (Bekdemir 2009).

Planlamalarda sürdürülebilirlik; Irving ve Moncrieff (2004)'e göre, planlamalarda korumadan söz edildiği zaman, akla ilk gelen kavram sürdürülebilirlik, genel hattıyla uzun dönemde sahip olunan kapasitenin devam edebilmesi ya da ettirilebilmesidir (Bekdemir 2009).

Üzerinde yaşam sürdüğümüz doğayı ve araziyi koruyabilmek mevcut olan potansiyelinden ve değerlerinden en üst düzeyde fayda sağlayabilmek, geliştirerek kendinden sonraki nesillerinde bundan fayda görebilmesine olanak vermek, onlara elimizdeki bu değerleri miras bırakabilmek, ancak birbiriyle ters düşmeyen kullanımları inceleyerek, araştırarak, bir plan dahilinde uygulamak, her zaman bakımını ve denetimini kontrol altında tutarak mümkün olabilir (Akten ve Akten 2015).

Ayhan (2007)'a göre, doğal ve kültürel kaynak değerlerinin sürdürülebilir şekilde kullanımında, farklı bir deyişle fiziksel planlama kararlarının ekolojik anlamda kabul edilmesi bir çerçeve yerleştirilmesi bugünlerde mekan planlama stratejileri içerisinde hızla önem kazanmıştır. Farklı içerik ve ölçeklerdeki mekanların planlamalarında ilk amaç, bireylerin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını en iyi düzeyde sunabilmektir. Bunun sonucunda; günümüzde yapılan planlama pratikleri incelendiğinde, sosyo-ekonomik dinamiklerin temel belirleyici özelliklerinin, mekân gelişimi ve değişimlerde fazlaca etkin olduğu bilinmektedir (Kaptan 2007).

Kaynakların kullanımında sürdürülebilirliğin ve optimal alan kullanımının sağlanabilmesi için halk bilinçlendirilmeli, destekler sağlanmalı ve yerel yönetimlerle beraber hareket edilmelidir. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için bu kriterler zorunludur (Koçan 2012).

Planlamalarda ekolojik yaklaşım; ekolojik yaklaşım kullanımların karar aşamasında; toprak, hava ve su gibi temel kaynakların korunması, kirliliğin önüne geçilmesi, sağlıklı ve dengeli bir ortamı olan bir tesise olanak veren planlama şekli olduğundan dolayı herkesin kabul ettiği kabul görmüş bir yaklaşımdır. Ayrıca ekolojik yaklaşım tasarım çalışmalarına ve ürünlerine geniş açıdan boyut kazandıran bir vizyondur (Akten ve Akten 2015).

Ekolojik planlamanın temeli 19. yüzyıldaki "Uygunluk Analizi" tekniğine dayanan bir yaklaşım şeklidir. Bu analiz türü, katmanlı bir analiz olup ve bir alana uygun olan işlev ya da türlerini doğal değerleri göz önünde tutarak inceleyen bir tekniktir (Dersoy 2012).

Bir diğer tanıma göre ekolojik planlama; doğal kaynakların kullanılmasına bağlı olarak, üstünde uzlaşılmış karar verme sürecinde farklı birçok olasılıklar ya da kısıtlamalar önermek amacıyla biyo-fiziksel ve sosyo-kültürel bilgilerden yararlanmaktır. Ekolojik planlama şekli, başlangıcında bilgiden oluşan iki kümenin arasında bağlantı kurmak koşulu ile sağlıklı öneriler geliştirilebilecek yaklaşımı belirtmektedir (Ersoy 2012).
Ekolojik planlama; ekosistemi meydana getiren biyotik ve abiyotik öğelerin karşılıklı etkileşim ve doğal süreçleri boyunca gelişmelerini aksatmadan ve bozmadan planlamalara yaklaşım şeklidir (Akten ve Akten 2015).

Ekolojik planlama, sosyo-ekonomik açıdan gelişim hedeflerinin doğal sistemler ile çelişmeyeceği, uzun süreli ekonomik yararların en üst düzeye getirilebileceği planlama yöntemidir. Sürdürülebilirlik kavramının da ön şartı olan doğal kaynakların tüketilmeden kullanılması, fakat çevrenin doğal ve kültürel değerlerinin araştırılıp analiz edilmesi ile ,bu analizlerin değerlendirme sürecinde kullanılması olasıdır. Ekolojik planlamalar, doğal kaynaklar ile arazi kullanımına yöneltilmiş olan mekansal planlama sürecinin arasında bir bağ oluşturmuştur ve doğal değerleri etkili bir şekilde yönetilmesinin kaynağını meydana getirmiştir (Çelikyay 2006).

Son zamanlarda alan kullanımları, ekolojik koruma ve ekonomik yaşam gibi çelişkili iki kavramın arasında kalmaktadır. Ekolojik koruma yaklaşımı; suyun, havanın, toprağın, flora ve faunanın ve bunlar gibi birçok doğal kaynağın korunması gerekliliğini savunurken ekonomik yaşam ile çelişmiştir. Bu çelişkinin ortadan kalkması ancak koruma ve kullanma dengesinin kurulması ile sağlanabilir (Pirselimoğlu Batman 2007). Ekolojik koşulları ön planda tutan planlamaların genel anlamda aşağıdaki ilkeleri göz ardı etmemesinde fayda vardır (Pirselimoğlu Batman 2007) ;

1. İnsan ve fiziksel çevre ile ekosistemler birbirini sınırlayan ve etkileşim içerisinde olan faktörlerdir,
2. İnsan ve insanın fiziksel çevresi birbirinden farklı iki unsurdur ve bu iki unsur eşit bir şekilde değerlendirilmelidir. İnsan bir mantık çerçevesinde bilerek çevresini kullanır ve onu biçimlendirir, fakat çevre yalnızca tepki gösterir. Bu sebeple devamlı girişim içinde olan insan, ekolojik sistemde oluşan değişimlerden ve gelişimlerden sorumludur,
3. İnsanoğlu, planlama ile tasarımını yaptığı ve gerçekleşmesini istediği aktivitelerle ekosistemin düzenini etkiler (İnsanların beklentilerinin niteliği bir tarafa ve fiziksel çevrenin niteliği diğer tarafa olacak şekilde birlikte ekolojik ilişkinin sistemini meydana getirirler),
4. Bu sebeple insanların planlamalarda girişim seçenekleri sınırlıdır. Bu sınırları fiziki çevrenin olanakları,imkanları ve kaldırma kapasiteleri belirlemektedir.

Ekolojik planlamaların amacı; sosyal ve ekonomik planlamalarla birlikte, alan kullanımlarının etkilerini ortaya çıkarmak, olumsuz etkilerini en aza düşürmek, doğal kaynakların korunmasını, geliştirilmesini sağlayıp, alan kullanımları için optimal bir uyum sağlayabilmektir. Ayrıca ekolojik planlamaların amacı; insanın çevre ile ilişkisinin ve aralarındaki etkileşimlerin irdelenmesi, doğa ile uyum içinde planlamaların yapılmasıdır (Akten ve Akten 2015).

2.6.1. Rekreasyon ve turizm planlaması

Rekreasyonel planlama kavramı; mevcut doğal ve kültürel kaynaklardan en iyi şekilde fayda sağlama biçimini daha öncesinde saptama eylemidir (Bingöl 2011). Rekreasyonel planlama, insan topluluklarının yaşamını sürdürdüğü fiziksel çevreden başlayan ve insan elinin ulaşamadığı doğal kaynaklara kadar uzanan doğal ortamın iyileştirilmesi şeklinde açıklanmaktadır. Bu iyileştirmelerle beraber, insanlara sağlıklı, iyi, dikkati çeken, zevk veren doğal ortamlar oluşturmayı, hayat standartlarını artırabilmeyi amaçlamaktadır (Bekdemir 2009).

Rekreasyonel planlamalarda, yapılan rekreasyon tanımlamalarında da bilindiği gibi iki temel unsurdan bahsedilmektedir. Bunlar; sahip olunan olanakların ölçüsünde kendisine yönelmiş rekreatif istekleri karşılayabilmek için çalışan rekresyonel kaynakları, diğeri ise rekreasyonel kullanımları için talebi olan toplumlar ve bireylerdir (Bekdemir 2009).

Taşınamayan ve üretimi olmayan doğal kaynaklarımızdan dünya topraklarımız, milyonlarca senedir aynı şekildedir. Bu doğal kaynaklarımız olan topraklarımızın, kötü kullanılması, kentleşme ve aşınma ile azaldığı da başka bir gerçektir. Üretimi söz konusu olmayan bu kaynağın, korunması daha zor olan rekreasyonel potansiyeli olan alanları planlamalarla en iyi ve doğru yöntemler kullanılarak değerlendirilmesi gerekir (Bekdemir 2009).

Rekreasyonel planlamada amaç kullanıcıların rekreasyonel ihtiyaçları ile, rekreasyonel kaynakların arasında oluşan dengeyi en uygun ve uzun vadeli şekilde kurarak hizmet edecek fiziksel plan ve programları geliştirmektir (Koçan 2012).

Yeşil (2010)'e göre, rekreasyonel potansiyeli olan doğal ve kültürel alanların kullanım kriterleri belirlenerek planlaması ve tanıtımı yapılarak bu alanların cazibesi ve değeri artırılabilir (Koçan 2012). Rekreasyon planlamasında amaçlar Gold (1980)'e göre şu şekilde açıklanmıştır;

- Toplumların içinde yaşamlarını sürdürdükleri fiziksel çevreyi daha fonksiyonel, estetik, güvenilir, verimli ve zevkli ortamlara dönüştürebilmek, hali hazırda ki alt yapıyı yeni katkılarla geliştirmek ve iyileştirmek,
- Kanun yapıcılara ve devlet kurumlarına yol gösterebilmek, rekreasyon ile alakalı toplumlara kamu hizmeti (toplumsal hizmet) vermek ,
- Kamuya ait olan özel rekreasyon kaynaklarının planlamalarında, kısa dönemli değişim kararlarının, uzun periyottaki değişim planları temel alınarak belirlenmesi,
- Toplumun sosyal, ekonomik ve fiziki anlamda gelişmesi için gerekli olan politik kararların verilmesinde teknik bilgi desteği sunmak,
- Toplunun gelişmesi için her türlü birimlerin arasında iletişim iş birliği ve koordinasyonu sağlamaktır (Serbest Şimşek 2007).

Rekreasyonel planlama bir süreçtir, bu süreçlerin her halkası birbirine bağlı ve birbirini tamamlamaktadır. Halkalardan bir tanesinin bile temeli sağlam kurulmamışsa, daha sonra yapılacak planlarda uzun vadede sonuca varılması engellenmiş olur (Bekdemir 2009). Rekreasyonel planlamanın süreci şu şekilde ilerlemektedir; alanın sorunları ortaya konur, analizler tanımlanır ve değerlendirmeler yapılır, değerlendirmelerle ortaya konan durum irdelenir ve obje planlaması yapılarak uygulama projesine geçilir (Bingöl 2011).

Gülez (1990) tarafından bildirildiğine göre, planlamalarda uygulanması gereken birtakım ilkeler vardır. Onları şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Rekreasyon alanı olarak belirtilen mekanlar için ileriye dönük tedbirler alınmalı,
2. Mekanların standartları belirlenmeli,
3. Alanların kullanımında süreklilik sağlanabilmeli,
4. Standartlar, bulundukları yerin ihtiyacına karşılık verebilmeli,
5. Uygulanabilmesi olanaklı olmalı,

6. Standartlar, uygulamayı yapanlar tarafından kabul görmelidir (Bingöl 2011).

Rekreatif mekanlarda planlama yapılırken kalite unsurunu sağlayabilmek açısından serbest zamanlarda yapılabilen etkinliklerin ortaya çıkarılması gerekir. Bu şekilde kullanıcının rekreasyon alanından ne beklediği, kaynağın ve kullanım kalitesinin ne düzeyde olmasını istediği belirlenmelidir. Böylece doğru sınıflandırma yapılır ve alandan beklenilen düzeyde kalite ortaya konulabilir (Yılmaz 2006). Rekreasyonel planlamalarda konuda uzman olan kişiler kullanıcıların tercihlerini değerlendirmesi gerekir. Bu şekilde değerlendirme yapılması gelecekte yapılacak olan planlamalarda daha yaşanılabilir açık mekanların oluşturulmasına ve rekreasyonel kullanımların artırılmasına olanak sağlayacaktır (Işık ve Demirel 2014).

Ülkenin genel ve bölgesel planlamaları yapılırken, turizm ve rekreasyonel alanlarının planlaması yok sayılmamalı ve soyutlanmamalıdır. Alanın turizm ve rekreatif etkinlik amacı ile kullanılmasının farklı kullanım şekillerini de göz ardı etmeden öncelikle biyofiziksel veriler başta olmak üzere alanın sosyo-ekonomik özellikleri, yöresel ve bölgesel nüfusun ihtiyaçları ve mevcuttaki altyapısını düşünerek turizm ve rekreasyon planlamalarının beş aşamada gerçekleşen sürecini şu şekilde özetleyebiliriz (Altuntaş 1990) ;

- **Verilerin toplanması veya envanter aşaması:** Bu aşamada amaç, planlaması yapılacak alan ile ilgili gerekli bilgileri ve halkın turizm ve rekreasyon konusunda istek ve ihtiyaçlarını ortaya koymaktır. Ayrıca bu aşama uzun dönemli ihtiyaçları belirlemek için gelecek odaklı yapılan araştırmaları barındırır. Araştırmada şu veriler toparlanır; rekreasyon alanı ve bulunduğu yörenin tarihi bilgileri, bu alanı ziyaret edecek kişilerin uzaklıkları ve kullanımlarda istekleri ve süreleri ile ilgili istatistikler, alanın çok yönlü kullanımıyla alakalı kamu kuruluş ve kararlarlar ile ilgili bilgiler, bölgenin yapısı ve mimari bilgileri.
- **Verilerin değerlendirme, yorumlama ve analiz aşaması:** Bu aşamada planlanacak alanın mevcut potansiyeli ve sınırlamaları göz önünde bulundurularak, kaynakların ve gereksinimlerle arasındaki bağlantıyı çözmeye çalışır. Toplulukların şu anda ve gelecekte, turizm ve rekreasyonla alakalı alana ilişkin olarak gereksinimlerini somutça ortaya koyar. Bu aşamada birçok etüd

çalışması yapılır bunlar; alanın topografyasının ,jeolojisinin toprağının ekolojisinin ,ikliminin, bitki ve yaban hayatı durumunun etüdü yapılır. Alanın mevcut arazi sınıflandırma ve kaynakların kullanım kıyaslaması yapılır. Ayrıca rekreasyonel alanın yaşamsal şartlarının belirlenmesi ve kıymetlendirilmesi yapılır, bölgesel, ekonomik, ve sosyal bilgilerin saptanması ve karşılaştırılması yapılır, son olarak alanın görsel açıdan koşulları ve kullanımda kıyaslaması yapılır.

- **Planlama aşaması:** Rekreasyon ve turizm amaçlı planlanması düşünülen alanın öncelikli zonları belirlenir ve alanın arazide farklı kullanım şekilleri ve düzenleme seçenekleri arasından yapılacak tercihler ortaya konur. Ayrıca koruma ve kullanma biçiminde verilecek kararlar ortaya konur, plan kararları arazide incelenir.
- **Uygulamaya geçiş ve gerçekleşme aşaması:** Gerçekleşme aşaması, ekonomik verimlilik ve programlamalara bağlı olarak öncelik durumu saptanmış birçok tesis ve gereçlerle kurulmasına çalışılır. Gerçekleşecek düzenleme projeleriyle ilgili kararlar grafik şeklinde gösterilmeye çalışılır ve üç farklı şekilde sunulabilir:
  1. Taslak
  2. Ön-proje
  3. Kesin plan

Kesin plan kısmına gelindiğinde proje ile alakalı tüm fikir ve görüşler detaylı bir şekilde irdelenmelidir. Bu aşamada yer alan çalışmaların sonucunda, yapılacak her düzenleme için detaylı planlar tamamlanmış olacaktır.

- **İşletme aşaması**: Bu aşamadaki amaç, planlanan alanın hizmet için açılması ve sistemli bir şekilde işletilmesidir.

Turizm planlamalarında turizm için ulaşılması istenen hedefleri, bu hedeflere ulaşabilmek için yararlanacağı araçları, imkanları, yapılabilecek işleri, işlerin zamanlamasını belirten disiplinli bir düzenlemedir. Bu planlama, öncelikle bugünlerde hızla değişim içinde olan iş çevrelerinde turizm yapılan her alanda zorunlu olan bir planlamadır. Fakat turizm yapılan bazı alanların herhangi bir bilinçli planlaması olmadan geliştiği de doğrudur;

fakat bu alanların birçoğu, ileride gelişebilecek olayların ve bunların etkilerinin dikkatli bir şekilde düşünülmemesinden dolayı sonuçta ciddi zararlara uğramaktadırlar (Sayan 1998). Var olan kaynakların iyi analize edilmesi, aktivitelerin envanterlerinin ortaya konulmasıyla yapılabilecek bir turizm planlamasıyla birlikte, yörede turizmin doğru yönde ve düzenli bir şekilde ilerlemesi sağlanabilir, kültürel altyapıları korunabilir ve turistlerin tekrar ziyaret etmesini sağlayacak cazibe merkezi özelliği kazandırılmış olunabilir (Sayan 1998).

Genel anlamda turizm planlaması, başarılı olabilmek ve ileri ki zamanlarda ortaya çıkabilecek sorunları engelleyebilmek için zorunlu bir planlamadır. Turizm sektörünün hedefleri, eğer ülke genelinin toplam gelişim ve programıyla bütünleşir ve düzenli bir şekilde planlaması yapılırsa daha verimli bir hale gelir (Sayan 1998). Turizm planlamaları genel olarak aşağıdaki sebeplerden dolayı yapılmaktadır:

- Dikkatli ve bütünleşmiş bir planlama yapıldığı takdirde turizm, doğrudan ve dolaylı bir şekilde insanlığa ekonomik faydalar sağlayabilir. Ancak planlama yapılmaz ise bu faydalar tam olarak gerçekleştirilemez,
- Turizm, birçok farklı sosyo-kültürel faydalar ve zararlar verebilir. Planlamaların yapılmasıyla birlikte, bu faydaları ve avantajları pozitife dönüştürebilir ya da zararları minimuma indirmede süreç olarak kullanılabilmektedir. Sosyo -kültürel anlamda oluşan zararların önüne geçebilmek ve kültürel koruma hedeflerini tamamlayabilmek için turizmin en iyi gelişim politikasını ortaya koyabilmek için kullanılabilir,
- Son zamanlarda bir gelişimin öncelikle sürdürülebilir olmasının gerekli olduğu anlaşılmıştır. Bu duruma turizm de dahildir. Doğru planlamalarla, turizmin var olan doğal ve kültürel değerlerini sınırsız bir şekilde devamını sağlayarak sürdürülmesini, yok edilmemesini ya da gelişim durumunda iken bozulmamasını sağlar,
- Planlama, mevcuttaki turizm bölgelerinin yenilenmesinde, canlandırılmasında kullanılabilir. Ayrıca yeni turizm alanlarında ileriki zamanlarda düşünülen gelişimlere izin verecek şekilde planlamanın yapılması sağlanabilir. Turizmin gelişimi açısından yetişkin bir bireyin ihtiyacını karşılayabilmek için çok dikkatli bir şekilde planlama ve programlamaların yapılması gerekir,

- Modern turizm halen bazı bölgelerde yeni bir etkinlik şeklidir ve özel sektörün ,turizmi daha nasıl işlek hale getireceği hakkında tecrübesi yoktur. Bir turizm planı ve gelişim programı böyle yerlerde sektörün gelişmesi açısından ana hatları belirler,
- Turizm, tarım, balıkçılık, tarihi ve rekreasyon özellikleri, farklı toplum tesisleri ve servisi, ulaşım ve diğer altyapı gibi sektörleri gerektiren komplike, çok sektörlü olan parçalanmış bir aktivite şeklidir,
- Planlama aşamasında turist pazarları ile ürünler önemle eşleştirilmelidir (Sayan 1998).

Turizm planlamaları genellikle, konaklamalardan ulaşıma, altyapıdan eğitime kadar tüm planlama çalışmalarını içerir. Turizm planlamalarında iki ana amaç vardır.

1. Bireylere boş zamanlarında yararlanacakları dinlenme ve eğlenme imkanları sunarak endüstri toplumunun bireylerinin streslerini en aza indirmek amacıyla onların psikolojik ve biyolojik dengelerini korumasını sağlayabilmek turizmin psikolojik ve biyolojik amaçlarıdır.
2. Dış ödemeleri dengeleyebilmek; uygun bir fiziki planlamayla beraber, ulusal kaynakların dengesizce harcanmasının önüne geçebilmek ve turizm yatırımlarının sağlıklı bir temele oturtulmasını sağlayabilmek mümkündür. Fiziki planlama ,kentleşme, endüstrileşme ile sürekli olarak artışa geçen rekreasyonel ihtiyaçların karşılanabilmesi için kaynakların en doğru şekilde kullanılmasını düzenler. Turizmin ulusal seviyedeki fiziki planlamalarında üç temel yaklaşım şekli bulunmaktadır.
   - **Kişisel faydanın maksimize edilmesi:** Turizm hizmeti veren işletmelerin veya kaynağa sahibinin turizmden mümkün olduğunca fazla gelir elde etmesi öngörülen bu yaklaşım şekli ile kaynakların korunmasından bahsedebilmek oldukça zordur.
   - **Sosyal dengenin kurulması:** Geri kalmış bölgelerde turizmin geliştirilmesi amacıyla istihdam imkanları yaratır ve nüfus istikrarını sağlar.
   - **Kamu yararı sağlanması:** Farklı gelir durumuna sahip kişilerin rekreasyon ihtiyaçları karşılanır ve dış ticaret dengesi sağlar (Kalem 2001).

Bu çalışmanın yürütüldüğü araştırma alanı kent dışı kırsal alanları içermesi nedeniyle ,kırsal rekreasyon ve turizm faaliyetleri planlama ilkeleriyle ilgili bilgi verilmesi uygun görülmüştür.

Kırsal rekreasyon ve turizm planlaması;

Ana hatları ile açıklanan kırsal rekreasyona ilişkin planlama kriterleri aşağıda açıklanmıştır;

- Kırsal rekreasyon alanlarının, nitelik olarak (rekreatif açıdan potansiyeli, estetikliliği ve ulaşım kolaylığı) ele alınmalıdır,
- Ziyaretçilerin istek ve ihtiyaçlarını estetik açıdan karşılayabilecek şekilde bütünsel rekreatif alt yapı düşünülmelidir,
- Rekreatif alanların planlaması yapılırken, alanın kaldırabileceği yük kapasitesi göz önünde tutularak planlama yapılmalıdır. Bu alanların alt yapısı, alanın planlanması dahilinde ve doğal dengesini bozmayacak şekilde arazinin bunun dışındaki kullanım şekilleri ile bütünleşmelidir,
- Rekreasyonel alan olarak planlanacak alanlara talepler ile kırsal alanın sahip olduğu özellikleri göz önünde tutularak, yerleşim ve alansal dağılımı irdelenmelidir,
- Alanın rekreatif potansiyelinin geniş bir şekilde araştırması yapılmalı ve bu alanı kullanacak olan halkın rekreatif bir alandan beklentilerini, istek ve ihtiyaçlarını belirleyecek anketler yapılmalıdır,
- Kırsal rekreasyonel alanlar, her mevsimde istek ve ihtiyaçlara cevap verebilen farklı kaynakların işlevi şeklinde gerçekleşir,

Kırsal rekreasyon doğal peyzaj elemanlarının bütünleşerek meydana getirdiği mekanlarda kendine has etkinlikler ve çeşitlilikler göstermektedir (Kurum 1992).

Turizmin sürdürülebilir şekilde geliştirilebilmesi için, turizmin gelişimini yok etmeyecek şekilde çevrenin korunması ve ilgili alanların planlamasının yapılması gerekir (Gülenç Birsen ve Dinç 2018). Kırsal turizmin planlamasıyla ilgili farklı görüşler vardır. Örneğin kırsal turizmin dört unsurundan bahseden Lane, başarılı sürdürülebilir bir kırsal turizm planlaması için şu hususların gerekliliğinden bahseder (Lane 1994, Lane 2005):

1. Stratejiyi oluşturacak birey veya grup yalnızca turizm planlamalarında değil, aynı şekilde ekonomi, sosyal analiz, ekoloji gibi konularada hakim olmalıdır.
2. Bütün ilgi gruplarının iş birliği içerisinde olması önemlidir. Bu ilişkiler ticaret, iş, taşımacılık, çiftçi, yönetici ve bölgenin tarihi ve doğal varlıkları ile ilgili olan sorumlu kişileri kapsamaktadır.
3. Planlamada en önemli nokta yerel halkın ve bölgenin fayda sağlamasıdır. Bundan dolayı yerel halkın memnuniyeti için uygun olabilecek stratejiler geliştirilebilir.

Stratejiyi üretme süreci tek sefere mahsus değil uzun süreli olmalıdır. Değişimlere adapte olunabilmeli, yanlışlar ve eksikler kabul edilebilmelidir (Gülenç Birsen ve Dinç 2018).

2.6.2. Kırsal kıyı bölgelerinde turizm ve rekreasyonun peyzaj ile ilişkisi

Turizm ve rekreasyonun çevre ile arasındaki bağ oldukça sıkıdır. Bu bağ; turizm ve rekreasyonel etkinliklerin çevre özelliklerine çok fazla bağımlı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu iki etkinliğin doğrudan ya da dolaylı olarak yararlandığı en önemli kaynaklar; çevre, deniz, göl, akarsu ve kıyıları, ormanları, fauna ve florasıdır (Sertkaya 2001).

Çevrenin kalitesi, turizm ve rekreasyon faaliyetlerini başlatıcı itici bir güç aynı zamanda bu kalite turizm ve rekreasyonun gelişmesini etkileyen bir unsurdur ve bu gelişmeler kontrol altına alınmazsa çevrenin estetik ve fiziki yapısının bozulması söz konusudur. Bu durum rekreasyon alanlarında kullanıcıyı kendine çeken özgün niteliklerinin yok oluşuna sebep olacak boyutlara da ulaşabilir. Bunun sonucunda, kısa vadede olumlu gibi görünen ekonomik etkilerin, uzun vadede olumsuz etkilere dönüşmesine sebep olabilir (Sertkaya 2001).

Kırsal kıyı alanlarında yapılan planlamalarda alanın ekonomisi ve sosyal kalkınması ön planda tutulurken, peyzaj planlamasında bu durum rekreasyonel alan planlaması şeklinde yapılmaktadır. Bu planlama, kırsal alanların ve çevre bölgesinin rekreasyon alanı, piknik alanı, ve kıyı alanlarının planlamaları yapılarak sağlanmaktadır. Bu nedenlerden dolayı, kırsal kıyı alanları ve bu alanlarda bulunan köylerin sosyal

kalkınmasının sağlanması turistik açıdan ekonomik katkısı olmasından ötürü önemi oldukça fazladır. Bu nedenle kırsal alanlardaki peyzajların planlanmasında rekreasyon alan planlamasının iyi bilinmesi ve uygulanması önemlidir (Çınar 2007).

2.6.3. Dünyada ve ülkemizde kırsal alanlarda turizm ve rekreasyon

Dünyada özellikle son elli yıl içerisinde yaşanılan ekonomik, sosyal ve teknolojideki gelişmeler turizmin kavranmasında ve pratikte önemli değişimlere sebep olmuştur. Bu değişim turizm sektöründe yalnızca niteliksel turist sayısında artış, turizm gelirlerinde yükseliş vb. şeklinde değil, aynı zamanda niceliksel turizm istek ve tercihlerinde de kendini göstermiştir. Bu dönüşüm özellikle gelişmiş ülkelerde sürekli yayılan ve genellikle alternatif turizm kapsamında incelenerek turizm etkinliklerinin artmasına sebep olmuş ve kırsal turizm, ekoturizm, yumuşak (soft) turizm ve özel ilgi turizmi gibi farklı turizm çeşitleri geleneksel kitle turizminin zıttı olarak doğa ile bütünleşen ve doğa dostu olması sebebiyle alternatif turizm adı altında değerlendirilmeye başlanmıştır (Aydın 2012).

19. yüzyılda gelişen ve büyüyen endüstri kentlerinin stresli ve bakımsız olmasına tepki olarak kırsal bölgelerde turizm etkinlikleri gelişmeye başlamıştır. 1970'li yıllardan sonraki kırsal turizm daha farklılaşarak kırsal turizme katılan turist sayısında artış olmuştur. Bugünler de Amerika nüfusunun %70'i kırsal turizme katılım sağlamaktadır. (Aydın 2012).

1980'li yılların ortalarında Avrupa Komisyonu'nun Avrupa'nın turizm alışkanlıklarının üzerine yaptığı bir araştırmada kırsal turizme olan eğilim ortaya konmuştur. Bu araştırmanın verilerine göre; kırsal turizmin geliştiği ülkelerde insanların en az 1/3 'ü tatil yapmak amacıyla kırsal alanları tercih etmektedir. Örneğin Hollanda 'da tatile gitmek isteyenlerin %39'u ilk tatil mekanı olarak kırsal alanları tercih etmektedir (Soykan 2000).

AB ülkeleri ekonomisi ve sosyal dayanışma açısından kırsal turizm alanında da lider olan ülkelerdir. Bu ülkelerde ilk olarak Fransa 'da ilk kez köy evleri, 1951 yılında Alpesde-Haute Provence bölgesi turiste kapılarını açmış, yazın iki ay boyunca köy halkının turistleri ağırlaması sağlanarak, kırsal turizme gerçek anlamıyla adım atılmıştır. Fransa'da bazı görüşlere göre kırsal turizm adı altında, av turizmi, rekreasyonel ve sportif

balıkçılık, golf turizmi, binicilik ve milli parklar yer almaktadır. O sebeple ormanlar , nehirler, su kanalları, ve canlı peyzajı ile kırsal potansiyeli yüksek bir ülke olan Fransa'da özel bileşik turlar (tren, bisiklet, patikalarda yürüyüş) birçok yerde organizasyonu yapılmaktadır. Fransa'da kırsal alanların turizm açısından gelişmesinin temel çekiciliklerden birini kırsal yollar oluşturur. Kırlarda kişiler tek ya da grup şeklinde yürüyüşleri veya organize edilmiş geziler her geçen gün daha çok benimsenmeye başlamıştır. Çok geniş bir yürüyüş ağı ve özel rehberleri olan Fransa 'da 9 milyon uzun yaya yürüyüşçüsünün olduğu tahmini olarak söylenmektedir (Soykan 2000).

İtalyanların bakış açısıyla kırsal turizm; doğayla bütünleşebilmek, sessiz ortam bulabilmek, manzara güzelliklerini seyredebilmek, yeni arkadaşlıklar kurmak ve geleneklere geri dönebilmek anlamını taşır. Bugün İtalya'da kırsal turizm, çiftliklerle yakın ilişkide olduğundan dolayı daha çok tarımsal ya da çiftlik turizmi adıyla anılmaktadır. İtalya'da yapılan çiftlik turizmi uygulamasına örnek verecek olursak; Latium bölgesinde bir çiftlikte ziyarete gelenlere çiftlik kampında konaklayabilme, atla gezebilme ve gölde balık tutabilme imkanları sunmaktadır. İtalya halkının birçoğu 1980'li yıllardan sonra kırsal turizmi keşfetmiştir (Soykan 2000).

İspanya'nın iç kısımlarında son zamanlarda kırsal bölgelerin ve özellikle dağlık alanların turizme açılması yönünde gelişim gösterdiği görülmektedir. İspanya'da gerçek anlamıyla plan ve projelerle uygulamaya çalışılan kırsal turizm, kıyı turizmine alternatif olarak özellikle dağlık bölgelerde son yıllarda gündemde olup, daha çok sosyal-ekonomik durumu orta düzeyde olan yetişkin grubuna hitap etmektedir (Soykan 2000).

Avrupa'da kırsal turizm türünün geleneksel şekliyle uygulandığı en eski ülkelerden biri de Avusturya'dır. Avusturya'nın dağlık bir ülke olması, bu ortamların dağ turizmi, kış sporları turizmi, kırsal turizm gibi türleriyle çok canlı bir şekilde kullanımını beraberinde getirmiştir. Başka bir ifadeyle, bu ülkenin kırsal mekanı ile turizm arasında ki bağı her zaman çok güçlü olmuştur. Ortalamalara bakıldığında beş Avusturyalıdan biri tatil seçimini kırsal alanlardan yana kullandığı bilinmektedir. Avrupa'da kırsal turizmi en iyi şekilde organize edip yürütebilen ülkelerin başında Avusturya gelir. Bu alanda çalışan örğütlerden birine örnek verecek olursak, 36 köyü içine alan "yeşil köyler" örgütü verilebilir. Bu örgütün özelliği, kendi pazar ortamını kendisi oluşturup ve her konudaki

düzenlemeleri kendi bünyesi içinde yapmaktadır. Günümüzde Avusturya'da köylerde ve çiftliklerde yürütülen kırsal turizm, öncelikli olarak büyük kentlerin yakın bölgeleri ve dağlık yerlerde yaygındır (Soykan 2000).

İngiltere'de bireylerin kırsal turizme ve günübirlik kırsal rekreasyon aktivitelerine katılım oranı çok yüksektir. 1991 yılındaki rakamlarına göre, her dört İngilizin üçü, kısa ya da uzun süreli tatilinde kırsal bölgelere gitmeyi tercih etmiştir. Ayrıca, İskoçyalılar birçok ulusal ve bölgesel doğa parkını yeşil turizme açıp, hafta sonu yürüyüşçüleri ya da kısa zamanlı konaklama için gelen kişiler için sınırsız imkanlar sunmaktadır. İngilterede yapılan en bilinen boş zaman aktiviteleri arasında yürüyüş, açık hava sporları, dağ bisikleti, piknik, araba ile gezinti vb yer almaktadır. Diğer taraftan çevre ile doğrudan ilgili golf, özel tasarım parklara ziyaret, son zamanların moda olan rekreasyonel aktiviteleri (yamaç paraşütü, tırmanma yelken, bisiklet, binicilik vb) çokça turistin seçimi olmaktadır. İngiltere'de kırsal turizm ülkenin en önemli turizmi yeri olan West Country 'da yaygındır. İngiltere'nin güney batısında bulunan bu bölge, iklimi bozulmamış kıyıları, kumsalları, hafif engebeli olan kırsal coğrafi görünüşü nedeni ile ata binme, yürüyüş, çiftçilik turizmi gibi aktivitelerin yapılmasına imkan sağlar (Soykan 2000).

Başar (2006) tarafından bildirildiğine göre, dünyada serbest zamanların kırsal bölgelerde rekreasyonel etkinliklerin herhangi biriyle geçirilmesinin yeri oldukça önemlidir. Örneğin İngilizlerin ortalama 1.5 milyon kişisi önemli bir yürüyüş çeşidiyle (hiking ve yamaç yürüyüşü), her bir grupta yaklaşık yarım milyon birey olacak şekilde bisiklet, balık tutma, ata binme, doğa tırmanışı, gibi diğer kırsal rekreasyon etkinlikleriyle uğraşmışlardır; bunun yanında mağaracılık ve paraşütle atlama gibi macera türünde, rekreasyon etkinlikleri diğerlerinden daha az ilgi çekmiştir (Körmükçü 2009).

Avrupalılar kırsal yolları birer doğal ve kültürel miras olarak görmektedirler, çünkü onlar doğal, ekonomik ve kültürel kimlikleri olan birer unsurdur. Bazı kırsal yollar tarım alanlarından geçerek yöresel ekilişleri tanımamıza imkan sağlar, bazıları güzel manzaralı bakir doğal alanlar (ormanlar, nehirler, göller…) içerisinde uzanır, bazıları da eşi benzeri olmayan kültürel eserlerin var olduğu yerleşim yerlerini birleştirir. Bu sebeple Avrupa'da birçok ülkede uzun doğa yürüyüşleri oldukça iyi organize edilmiştir. Yürüyerek ya da atla yapılan gezilerin, özellikle Avusturya, İsviçre, Fransa, gibi dağlık alanlara sahip ülkelerde

turistlerin tatillerinin olmazsa olmazı olan bir rekreasyon etkinliği haline geldiği görülmektedir (Soykan 2000).

Türkiye'de kırsal turizmden söz edildiğinde genellikle doğa yürüyüşleri ve doğa sporlarını içeren açık alan ve rekreasyonel etkinlikleri, alışveriş ve günübirlik yapılan yeme içmeyi kapsayan gün içinde yapılan köy ziyaretleri anlaşılmaktadır. İstanbul ve İzmir gibi büyük çevrelerinde, Muğla ve Antalya gibi turizm merkezlerinde, Bursa ve Kastamonu (Safranbolu) gibi tarihi ve kültürel değerleri içerisinde barındıran yerleşim yerlerinin çevresinde, antik kentlerin yakın çevrelerinde bulunan köylerde bu yönlü bir kırsal turizmin gelişim gösterdiği görülmektedir (Aydın 2012). Türkiye'de kırsal turizm türünde görülen ilk örnekler 1980'li yıllarda ortaya çıkmıştır. Türkiye'de kırsal turizm, yayla turizmi, ekoturizm, ve macera turizmi başlıkları adı altında kamuda ve özel sektör tarafından geliştirilmektedir (Aydın 2012).

Türkiye'de son zamanlarda yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri de kırsal alanların tarihini, doğal ve kültürel değerlerini yerli ve yabancı turistlerin ilgilerine sunarak kırsal turizm türünde fayda sağlama çabası içindedirler. Bunların birkaçından aşağıda bahsedilmiştir:

- Ürgüp Belediyesi Kapadokya'nın kırsal yaşam şeklinin tanıtımını yapmak amacıyla 50 milyon dolarlık bir bütçe ile bir proje gerçekleştirmeye karar vermiştir. Bu projede yerli ve yabancı turistler köylerdeki düğünlere katılacak, köyün geleneksel yemeklerini pişirecek, inekleri ve koyunları sağarak kırsal hayatı yaşayacaklardır.
- Ortahisar Belediyesi Kızılçukur Vadisinde gün doğumunu ve batımını turistlere izletmek için turlar düzenlenmektedir. Bu turlara her yıl 30.000 talep olmuştur.
- İpekyolu güzergahında son zamanlarda bazı turizm acentaları turlar düzenlemektedir.
- Erzincan ve Muğla illerinin kırsal bölgelerinde profesyonel yamaç paraşütü yapılmaktadır (Aydın 2012).

Türkiye'de son zamanlarda turistik kıyı merkezleri ve büyük şehirlerin çevresinde bulunan köyler, antik kentlerin yakın çevresindeki kırsal yerleşmeler, yol kenarında

bulunan köyler, kasabalar turizme artık yabancı değildir. Kır lokantaları alışveriş sergi alanları, hatta balık çiftlikleri ve kırsal yollar turistlerle ve günübirlikçilerle tanışmışlardır. Bireysel gezintiler dışında, bu tür alanlara veya onların içinde bulunduğu kırsal bölgelere seyahat acentaları aracılığı ile günübirlik geziler düzenlenmektedir. Diğer taraftan önemli projelerle canlanması için bir yol izlenmekte Şirince köyü (Selçuk/İzmir) gibi bazı köylerde ise konaklama, kültürlerin mirası evlerde gerçekleştirilmektedir. Bu gelişmelerin tamamı, ülkemizde kırsal bölgelerdeki, yerleşmelerin turizm amacıyla kullanımının son yıllarda daha çok yayıldığını göstermektedir. Bugün için az sayıda olan köylerimizin gerçek anlamıyla turizme açıldığını görürken, büyük bir potansiyelin varlığını da bilmekteyiz (Soykan 2003). Ayrıca ülkemizde Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde büyük şehirlerin ya da gelişmiş turizm merkezlerinin yakınında bulunan bazı köyler bugünlerde keşfedilmiş ziyaretlere konu olmuştur. Bu köylerin çoğunluğu hafta sonu yürüyüşlerinin gezi güzergahı üzerinde olduğu için uğranılan, çevresinde piknik yapılan, kır lokantalarında yemek yemek için gidilen yerlerdir. Kısaca kent insanı ve yerli turistlerimiz, köylerin çekiciliğinin farkındadırlar (Soykan 2000).

Bugünün dünyasında insanların serbest zamanları sürekli artmaktadır. Örnek olarak; dünya genelinde 1885 yıllarında boş vakit %7,8' lik bir paya sahipken 2000 yılında bu oran %27,1'e çıkmıştır. Bu oranlar her ülkeye göre farklılık göstermektedir. Ve sonuç olarak bireylerin serbest zamanlarındaki bu artış gözle görülebilen bir gerçektir. Bu durumun oluşması ile birlikte insanların yapmış olduğu etkinlikler de çeşitlenmiş ve artmıştır. Rekreasyonel etkinliklerin bu şekilde artmasıyla beraber insanlar rahatlayabilmek için tercih ettikleri mekanları değiştirmeye başlamıştır (Çetinkaya 2008).

2.6.4. Dünyada ve ülkemizde kıyı alanlarında turizm rekreasyon

Dünya nüfusunun çoğunluğu için tatil denilince akla ilk gelen mekanlar deniz kıyılarıdır. Bu sebeple en popüler turizm mekanları kıyı alanlarıdır. Kıyısal alanlar çok çeşitli rekreatif aktivitelere olanak sağlar. Bu aktiviteler yüzme, yatçılık, balık turma, güneş banyosu, su sporları, manzara seyri, şeklindeki aktiviteler önemli yer tutar (Güçlü 2010).

Dünya genelinde, turizm hareketlerinin birinci derecede yoğunlaştığı yerleri deniz kıyıları oluşturmakta ve yapılan birçok araştırma ile de turistlerin, dinlenme ve eğlenme amacıyla genellikle deniz kıyılarını tercih ettiği kanıtlanmıştır. Örneğin genel bir sınıflandırmaya göre Fransa 'da 1982 yılında yapılan bir araştırmada görülüyor ki, alan içi yoğunlaşmanın denize kıyısı olan bölgelerde oluştuğu bilinmektedir (Korça 1989).

Bugünlerde kitlesel özellik gösteren turizmin en önemli özelliğinden biri, turizm hareketlerinin turizmin mevsimi olan yaz döneminde yoğunlaşmasıdır. Gözlemlenen ikinci özellik ise, dinlenmek ve gezmek amacıyla yapılan seyahatlerin çoğunluğunun denize kıyısı olan alanlarda yapılmasıdır (Korça 1989). Dünyadaki birçok örneğinde, kıyı alanı olma özelliğini sanayi ve endüstriyel faaliyetler gibi diğer amaçlara yönelik kullanılmasıyla yitirmiş olan alanlar halkın gün boyunca ulaşım sağlayacağı şekilde rekreasyonel kullanıma dönüştürülmüşlerdir (İnan 2005).

Bulgaristan ile Romanya ülkelerinin turizm kapasitelerinin oran olarak %60-70 'inin kıyı alanlarında yer aldığı; Yugoslavya'da bütün yabancı turistlerin konaklamalarının % 85'inin kıyılarda gerçekleştiği; İngiltere'de bütün konaklama tesislerinin % 70'inin 5 km genişliğinde olan kıyı bandında yer aldıkları tatile gidenlerin ise % 72 'sinin deniz kıyılarına gittiği; Michigan'daki tatil evlerinin konumlandıkları yerlerin % 89'unun su kaynağına 5 dakikalık yürüme mesafesinde yer aldıkları; havanın güzel olduğu günlerde Kennemerduinen (Amsterdam)'de ziyarete gelenlerin % 95 'i havanın kapalı olduğu günlerde ise % 60'ının deniz kıyısında dinlendikleri saptanmıştır (Korça 1989).

Üç tarafı denizlerle çevrili kıyıları ve mükemmel kumsalları olan ülkemiz, sahip olduğu turizm potansiyeli ile başta Akdeniz havzasında yer alan rakip ülkeler olmak üzere Uluslararası turizm piyasasında dikkatleri üzerine çekmekte ve dünya çapında yükselen bir değer olarak bilinmektedir (Sezer 2011). Türkiye'de kıyı turizmi hizmet çeşitliliği 1955 yılından sonra artışa geçmiştir. Devlet teşviklerinin de artmasıyla birlikte 1960'lı yıllardan sonra kıyı turizmi hızlı bir gelişme sürecine girmiştir (Kafalı Yılmaz 2008).

Türkiye'nin sahip olduğu kıyısal mekanlar tatil için önemli yerlerdendir. Türkiye'de iç ve uluslararası turizm yaz döneminde ve kıyılarda yoğunlaşmaktadır. Diğer taraftan kıyıların fiziki yapılarında ortaya çıkan farklılıklar kıyı kullanımlarında çeşitliliğe neden olur. Örneğin Türkiye'nin Batı Akdeniz ve Güney Ege kıyı bölgelerinde daha çok

uluslararası turizm yoğunken, Karadeniz ve Marmara kıyılarında ise farklı önem ve yoğunlukta rekreatif faaliyetler ve iç turizm ağırlıktadır. Öte yandan, iklim ve yer şekillerindeki farklılıklar kıyıların turizm amacıyla kullanılmasını her yerde mümkün kılmamaktadır. Türkiye'de farklı birçok ülkede olduğu gibi, turizm faaliyetleri uygun iklim şartlarına sahip olan kıyılarda yoğunlaşmaktadır (Korça 1989). Örneğin Karadeniz Bölgesinin kıyı kuşağında bu durum yaşanmaktadır. Bu alanda kumsal halinde uzanan plaj oldukça azınlıktadır (Güçlü 2010).

Karadeniz kıyılarında kıyıların yüksek olması, kıyı turizmi için tesis sağlayacak plajların uzun ve geniş olması, kıyı turizminin gelişimini engellemektedir. Trabzon ve Ordu da bulunan (Efirli, Turnasuyu, Uzunkum), Samsun ve Sinop ili plajlarında kıyı turizmi yapılmaktadır. Kıyı turizmi yapılan diğer kıyılar ise Kastamonu İlinin Çatalzeytin, Abana, Bozkurt, İnebolu, Cide, Zonguldak İlinin Amasra (Çakraz, Göçkün), Bartın (İnkum), Ereğli, Akçakoca, Sakarya İlinin Karasu İlçesinin Caferiye , Karasu, Kocaali plajlarıdır (Doğaner 1998).

Türkiye'nin sahip olduğu kıyılarında turizm aktivitelerinin en yoğunlukta geliştiği kıyılar Güney Ege Denizi ve Batı Akdeniz kıyılarıdır. Karadeniz kıyılarında turizm daha yavaş gelişmekte, Kuzey Ege Denizi, Marmara Denizi ve Doğu Akdeniz kıyıları ikinci derecede gelişim göstermektedir (Doğaner 1998).

Akdeniz Bölgesinin kıyıları genellikle yüksek kıyı özelliği gösteririrken Türkiye'nin en uzun kumsalı Patara (12 km) Fethiye -Kaş arasındadır. Akdenizin kıyılarında kıyı turizminin en fazla gelişim gösterdiği kıyı bölgesi Kemer ile Alanya arası ve Fethiye ve Kaş çevresidir (Doğaner 1998). Ayrıca kıyı bölgelerinde yer alan Antalya, Muğla ve Aydın gibi illerimizin kıyı kesimlerinde deniz, kum, güneş üçlüsünden meydana gelen kitle turizmine yönelik tatil turizmi doygunluk seviyesindedir (Kafalı Yılmaz 2008).

Ülkemizin batı bölgesinde yer alan Ege Bölgesi ülke genelinin turizm devinimini en önemli taşıyıcı sahalarından biri de özellikle kıyı turizminde ülkemizin en çok dikkatleri çeken gidilecek yerlere sahip olan ve gün geçtikçe daha da büyüyen turizm sektörüyle öne çıkan bölgemizdir. Hem kıyı turizmine uygun doğal turist çekici özellikleri hem kültür turizmine uygun tarihi ve kültürel çekicilikleriyle hem de ekoturizme uygun olan

hassas doğal alanlarıyla farklı profil ve niteliğe sahip turistlerin ilgisine erişmiştir. Bölgede 1970'li yıllarda gelişen turizm aktivitesi , 1980'li yılların ikinci yarısından sonra hızlanmış ve bu süreçte Bodrum, Kuşadası, Marmaris, Çeşme gibi turistik alanlar ilgi çekici ilerlemeler göstererek uluslararası turizm sektöründe tanınmaya başlamışlardır (Sezer 2011). Ege Bölgesi'nin deniz-kum- güneş üçlüsünün en önemli ayağını oluşturan Ege denizi ve bu denizin güzel koyları kıyı turizminin en önemli parçası ve en temel turistik değerini oluşturmaktadır (Sezer 2011). Ege Denizinde yer alan Saros ve Edremit körfezinin batısında yer alan yüksek kıyılar az sayıda bulunan koylar insanlara kıyı turizmi olanağı sunmaktadır. Edremit körfezinin doğusunda bulunan Altınoluk, Akçay; Ören, Ayvalık kıyıları tatil konutlarıyla kıyı turizmi sektöründe oldukça yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Doğaner 1998). Ayrıca Ege bölgesinin turizm açısından en önemli ve gelişmiş kolu kıyı turizmidir. Bu bölgede yer alan turistik sahillerde Didim, Altınkum, ve Akbülek sahilleri ile Milasın Güllük körfezi kıyı alanları, kıyı turizmi açısından oldukça elverişli koşullara sahiptir (Sezer 2011). Ayrıca Dikili, Foça, Mordoğan, Çeşme, Sığacık, Gümüldür, Çeşme, Kuşadası, Yenihisar Didim, kıyı turizminde gelişen bir diğer mekanlardır, kıyı turizminin küçük koylarda gelişim gösterdiği yerler ise ; Bodrum, Datça, Bozburun yarımadalarıdır (Doğaner 1998).

Marmara Denizinin kıyı kesimlerinde sanayi tesisleriyle çekişme halinde olan kıyı turizmi, yapılaşma için uygun bulduğu alçak kıyıları ikincil konutlarla kaplamıştır. Yalova-Çınarcık arası Gemlik körfezinin kuzeyinde yer alan Büyük Kumla ve Küçük Kumla kıyıları, Mudanya Erdek çevresinde alçak kıyılar ve yüksek kıyıların önünde küçük plajları, Trakya'nın Marmara Denizi kıyılarında Kumburgaz, Gümüşyaka, Barbaros, Celaliye, Kumbağ, Sultanköy, Şarköy kıyıları da ikincil konutlarla kıyı turizmi için açılmıştır. Ayrıca Marmara Denizi takımadaları (İstanbul, Marmara) plajlarında kıyı turizmi yapılmaktadır (Doğaner 1998). İstanbul Boğazı doğusuna kadar yüksek ve falezli kıyılar önünde Kocaali İlinde Kerpe, İstanbul İlinde Ağva (Yeşilçay) Şile plajları, yüksek kıyı özelliği gösteren Karadeniz'in Trakya kıyısında Kilyos, Yaliköy, Kastra, Çivingöz plajları kıyı turizminde kullanılmaktadır (Doğaner 1998). Turistlerin çoğu yaz aylarında ülkemize gelmekte, aynı şekilde vatandaşlarımız da bu dönemde tatile çıkmakta ve çoğunluğu kıyı turizmini tercih etmektedirler (Sezer 2011).

Ülkemizde turizm etkinliklerinin popüleritesi son zamanlarda giderek azalsa da , ”deniz-kum-güneş” ağırlıklı olarak gerçekleşmektedir (Gülbahar 2009). Ülkemizde özellikle kıyı turizmi, oldukça büyük bir ağırlığı olduğu için çevresel taşıma kapasitesinin aşılmasında etkisi olan ön önemli faktörlerdendir (Sezer 2011).

2.6.5. Taşıma kapasitesi

Alan kullanımında belirli bir kapasiteyi aşıldığında alanın gerek ekolojik dengesinde gerekse peyzajının genel silüetinde onarımı pek mümkün olamayan bozulmalar olabilir. Bu sebeple rekreasyonel açıdan taşıma kapasitesini bilmek gereklidir (Bingöl 2011).

Taşıma kapasitesi doğal veya yapay kaynakların, kendisinde ya da onun bir kullanma ürünündeki özellik ve kalitesinde kabul edilmeyecek bir bozulma olmadan, belirli bir yönetimin altında taşıyabileceği kullanım düzeyidir (Öztürk 2018).

Rekreasyonel alanlar ne kadar fazla kullanılır ve insanların etkisi altında kalırsa o kadar doğal özelliklerini ve rekreasyonel değerlerini kaybetmektedir. Bu sebeple, alanın rekreasyonel taşıma kapasitesinin ortaya konması ve kullanılacak olan rekreasyonel alanın kullanım yükü altında kısa zamanda özelliğini yitirmesini işlevini kaybetmesini engellemek için kullanılan yöntemlerden biridir (Bekdemir 2009).

Gülez (1983) tarafından bildirildiğine göre, doğal rekreasyonel alanlar incelendiğinde yeterli şekilde planlama ve taşıma kapasiteleri planlarına uyulmadığı, işletme kısmında farklı birçok sorunla karşı karşıya kalındığı, rekreasyonel alanların devamlığının sürdürülemediği söylenebilir. Açık hava rekreasyonlarında belli başlı planlama ve uygulama kriterleri olduğu gibi doğal alanların taşıma kapasitelerinin de ortaya konulması açısından çalışmalar yapılmıştır (Özkazanç 2005).

2.7. Peyzaj Karakteri

Peyzajlar daima değişim içinde olan dinamik kaynaklardır. Bu kaynağın şekillenmesi toplumlar ve kültürlerin aracılığı ile olur. Peyzajın şekilenmesinde; yerleşim ulaşım, tarım, insanlar ve alan kullanım şekilleri önemli yer tutar (Erdoğan 2014).

Başka bir araştırmacı peyzajın oluşumunu şu şekilde açıklamaktadır; peyzajların meydana gelmesinde birçok bileşen görev alır. Bu bileşenler; arazi şekli, toprağı, faunası,

arazi kullanım şekilleri, arazi deseni ve insanların yaşadığı yerlerin bilgileri şeklindedir. Bu sebeplerden ötürü peyzajların her türlüsü bir karakteri ifade eder ve hepsinin içeriğinde bir yer duygusu bulunmaktadır (Özman 2018).

Bir peyzajın karakteri, bir peyzajı diğer peyzajlardan farklı kılan, iyi ya da kötü olması durumunu ortaya koyan, peyzajın, belirgin olan, tanınabilir, özellikleri olarak açıklanmaktadır (Görmüş 2012). Peyzaj karakteri yine başka bir kaynakta şu şekilde verilmiştir; bir alanı kendisine yakın olan başka alanlardan farklı kılan özellikleri anlayabilmek ve açıklayabilmek için geçen süreçtir (Erdoğan 2014). En kısa ve sade haliyle peyzaj karakterinin tanımını özetlemek gerekir ise; peyzajın kendine özgü özellikleri olan peyzaj parçalarının olması durumudur (Eroğlu 2012).

Peyzajların karakterlerinin analizi Kim ve Pauleit (2007)'e göre; alanın doğal ve kültürel özelliklerini bir sistemsel yaklaşımla analiz ederek, peyzaj karakter alanlarını ve tiplerini ortaya koymak ve tanımlayabilmek demektir. Bu analiz türü açıkça; peyzajların karakterini ortaya koyar, tiplerini belirler ve açıklar. Bu analizde amaç, peyzajın karakterlerine ve tiplerine göre mekanlar planlanır ve bu anlamda stratejiler geliştirilir. Peyzaj karakter analizi, peyzaj alanlarına yaklaşım şekli olup tekniksel bir yöntemdir (Özman 2018).

2.8. Görsel Peyzaj Kalitesi

Bir alanın bıraktığı görsel etki, çevresini iyi ya da kötü algılaması ve bununla birlikte o alanı kullanan bireylerin alandan keyif alıp almamaları üzerinde direkt etkisi vardır (Özgeriş 2014). Görsellik, nesne veya nesnelerin oluşturduğu grupların yer aldığı alan düzleminden ufuk düzlemine kadar gözümüzde oluşan görüntülerin toplamının algılayıcılarda meydana getirdiği duygusal ve mantıksal ifadelerin tamamından meydana gelir (Elinç 2011).

Görsel peyzaj kalitesi; gözlemcinin algısal ve duygusal psikolojik süreçleri ile etkileşiminden oluşan peyzaj özelliklerinin ortaklaşa meydana getirdiği üründür. Çevrelerin insanda davranışa dönen bu etkinin bireyde nasıl algılandığını, nasıl yorumlandığını ve ne şekilde değerlendirildiğini görsel algılama sürecinin sonunda

meydana gelen olguya görsel peyzaj kalitesi denir. Ayrıca görsel peyzaj kalitesi, peyzajların estetik açıdan kusursuz olması şeklinde de tanımlanır ve gözlemcinin beğenisi aracılığıyla ölçülebilir (Elinç 2011). Görsel kalite kavramı her bireyde farklı etki bırakan estetiksel açıdan mükemmeliyeti ifade eder ayrıca bu kavram güzellik ile aynı anlama gelen bir deyimdir. Görsel kalite için önemi olan kriterler form, çizgi, renk, canlılık, uyum, birlik, vb. dir. Bu kriterlerin konumlanmaları organize olmaları, oranları, özellikle fiziki yapıları ve beraberlikleri görsel kaliteyi meydana getiren unsurlardır (Tüfekçioğlu 2008, Elinç 2011).

Genel anlamda görsel kalite, insanların canlı, cansız, obje ya da etrafında bulunan manzaralara karşı düşüncesini gösteren bir kavramdır. Buna bağlı olarak, bireyler yaşamlarını sürdürdükleri çevrelerinde görsel değerler açısından önemli alanlara karşı daha dikkatli olurlar. Çevresel psikolojiye sıkıca bağlı olan görsel kalite, doğal ya da doğal olmayan kaynakların oluşma biçimi, bunları kullanan bireylerlerin özellikleri (sosyo-kültürel yapısı, eğitim durumu vb.) ve diğer çevre faktörleri hava durumu, iklimsel durum ,vb.) ile de bağlantılıdır (Ak 2010).

Bugünlerde insanlar uzun ya da kısa süren rekreasyonel etkinliklerde, görsel kalitesi yüksek olan alanlarda bulunmayı tercih etmektedirler. Bu sebeple görsellik unsuru, rekreasyon yapılacak mekanların seçiminde etkili olan unsurların başında gelmektedir (Özgeriş ve Karahan 2015).

Görsel kaliteyi ortaya koymada önemli nokta; doğal kalitenin belirlenmesi, bunun doğal manzaralarla bağlantılı olacak şekilde yapılabilmesidir. Doğal güzelliklerle birbirini dengeleyen insan yapımı elemanların olduğu alanlarda bu durum alanın doğal değerini de artırabilir. Görsel kalite analizi yöntemi, disiplinler arası bir çalışma olduğundan ekip şeklinde çalışma gerektirir ve takımdaki üyelerin çevresel tasarımda sanatsal bir birikimi olması beklenir (Asur ve Alphan 2018).

Sistematik görsel peyzaj kalite çalışmaları 20. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış ve geliştirilerek önemli bir literatür tabanı ile kabul gören bir bilimsel araştırma alanı haline gelmiştir. Çevresel yönetim ve politikalarda önemli bir yeri vardır (Daniel 2001).

Bir alanın planlaması aşamasında görsel kalitenin ortaya konulması, diğer anlamıyla estetik değerinin saptanması, peyzaj kalitesinin değerlendirilmesi ile ilgili yapılan çalışmalarda daima önem kazanmaktadır. Bu yöntem kentsel ve kırsal peyzajlarda, kıyı peyzajlarında, orman peyzajlarında, doğal parklarda, tarihi çevrelerde, karayolları peyzajlarında ve bunlar gibi birçok alanda uygulanmaktadır. Görsel peyzaj kalitesini ortaya koymak için yapılan bu analizlerin sonucunda alanın mevcut görsel karakteristikleri ve durumlarıyla alakalı bilgilendirmeler sağlanmaktadır (Asur ve Alphan 2018).

Görsel peyzaj kalite değerlendirmesinin analiz çalışmalarında kullanılan birkaç tane yöntem bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de uzman analizidir. Uzman tabanlı çalışmalarda görünürlük beğenileri biçimsel yönde olur, algı faktörünü içerisine almadan algıdan bağımsız şekilde çalışma yürütülür. Bu yöntemde birçok meslek dalından katkılar ve görüşler alınabilir. Örnegin; peyzaj mimarlığı, ormancılık, coğrafya, çevre mühendisliği, vb.) Uzmanlar görsel peyzajı değerlendirirken biyofiziksel özelliklerine bakarak değerlendirirler ve genellikle puanlandırma yöntemini kullanırlar (Asur ve Alphan 2018).

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Görsel peyzaj kalitesinin irdelenmesi: İstanbul-Kısırkaya konulu tezin ana materyalini İstanbul İlinin Sarıyer İlçesine bağlı Kısırkaya Köyü kıyı bölgesi ile yakın çevresi ve çalışma kapsamında yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır.

İstanbul İli Avrupa ve Asya kıtaları arasında köprü görevi yapan, ve birbirine en çok yaklaştığı iki uç üzerinde yapılanmış bir şehirdir. Bu uç noktalar Avrupa Kıtasında Çatalca, Asya Kıtasında ise Kocaeli; güney bölgesinde Kırklareli ile çevrilmiştir. İstanbul İlinin 39 ilçesi bulunmaktadır. İstanbul ve çevresinin hakim bitki örtüsü, Akdeniz bölgesinin iklim bitkilerine benzer. Bu bölgede en fazla maki bitki türü görülmektedir. Ancak iklimden dolayı tepe bölgeleri boş değil ve yer yer orman toplulukları bulunur. Bu kent için önemli yeri olan orman topluluğu şehrin 20 km kuzey bölgesindeki Belgrad Ormanı'dır. İstanbul'da herhangi bir akarsu bulunmamaktadır. Yüz ölçümü olarak en yakın ve en büyük akarsu, aynı zamanda Kocaeli Yarımadası'nın da en büyük suyu olan Riva Çayı bütün kaynaklarını Kocaeli şehrinden alır ve güneydoğu, kuzeybatı yönüne akarak Riva köyü yakınlarında Karadeniz'e dökülür. İstanbul Boğazı'na dökülen en önemli dereler Küçüksu ve Göksu'dur. Ayrıca Haliç'e dökülen Kağıthane ve Alibey Dereleri Küçükçekmece Gölüne dökülen Sazlıdere, Büyükçekmece Gölüne dökülen Karasu Deresi, Terkos Gölüne dökülen Trança Deresi İstanbul ilinin en önemli akarsu kaynaklarıdır. İstanbul ili'nde üç tane göl bulunmaktadır. Bu göllerin üçü de Avrupa Yakasında yer almaktadır. Bu göller Marmara Denizi'nin kıyısında bulunan Küçükçekmece (11 km^2) ve Büyükçekmece (16 km^2) Gölleri denizle teması olduğundan suyun tadı tuzludur. Terkos Gölünün tadı ise tatlıdır (Anonim 2020a).

Şekil 3.1. İstanbul İli konumu ve ilçe sınırları

Çalışma alanımızın bulunduğu ilçe olan Sarıyer İlçesi ise Çatalca Yarımadası'nın doğu kesiminde bulunan sırt ile diğer taraftan kuzeyde Karadeniz'e doğru alçalan toprakların arasında bulunur. İlçenin sınırları kuzeyde Karadeniz, doğuda İstanbul Boğazı, batıda Eyüp, Güneyinde ise Şişli Beşiktaş ilçelerine kadar uzar (Şekil 3.1). Sarıyer'in yüzölçümü 152,26 km^2 ve rakımı 74 metredir. Sarıyer ilçesinde yerleşim sahil sırası boyunca uzanmaktadır.

Sarıyer ilçesi doğal bitki türleri açısından çok zengin bir ilçedir. Karadeniz iklimi etkisinde olan ormanları ve Akdeniz ikliminin etkisindeki maki bitki örtüsünü bir arada

bulunduran bir ilçemizdir. İlçenin yüzölçümünün 2/3 ‘üne yakını yeşil alandır (Anonim 2019a). İlçe su kaynakları açısından da zengindir, küçüklü büyüklü çok sayıda dereleri bulunmaktadır. Sarıyer İstanbul’un en önemli su havzasına sahip derelerin ve su kaynaklarının birçoğu günümüze kadar ulaşmıştır. Kağıthane deresi ilçenin sınırları içerisinde yer almakta ve bu derenin kolları Göksu Deresi, Şeytandere ve Ayazağa Suyu Haliç’e dökülür. Diğer dereler Mandıra Deresi, Sarıyer Deresi, Büyükdere, İstinye Deresi, Çelebi Deresi, Tarabya Deresi, Bakla Deresi, Maltız Deresi, Tuz Dere, Kömdere, Kurşunsuyu, Çimendere, Sipahi Deresi, Uzundere, Keten Deresi, Garipçe Deresi, İskender Deresi, Kavak Deresi, Çırçır Dereler ve Kaynak Suları Suyu, Kestane Suyu ve Baltalimanı Deresi ise Karadeniz ve Boğaziçi’ne akmaktadır. Zamanla bu derelerin birkaçı çeşitli sebeplerle kapatılmıştır. Bunlar; Sarıyer, İstinye, Tarabya ,Garipçe ve Rumelikavağı dereleridir (Anonim2019a). Sarıyer ilçesinde bulunan daha önce köy olan Kumköy (Kilyos), Demirciköy, Garipçe, Gümüşdere, Zekeriyaköy, Kısırkaya, Rumelifeneri ve Uskumruköy köyleri daha sonra mahalleye dönüşmüştür. Şu anda Sarıyer ilçesinde toplamda 38 mahalle bulunmaktadır (Anonim 2019a).

3.1.1. Araştırma alanının konumu ve özellikleri

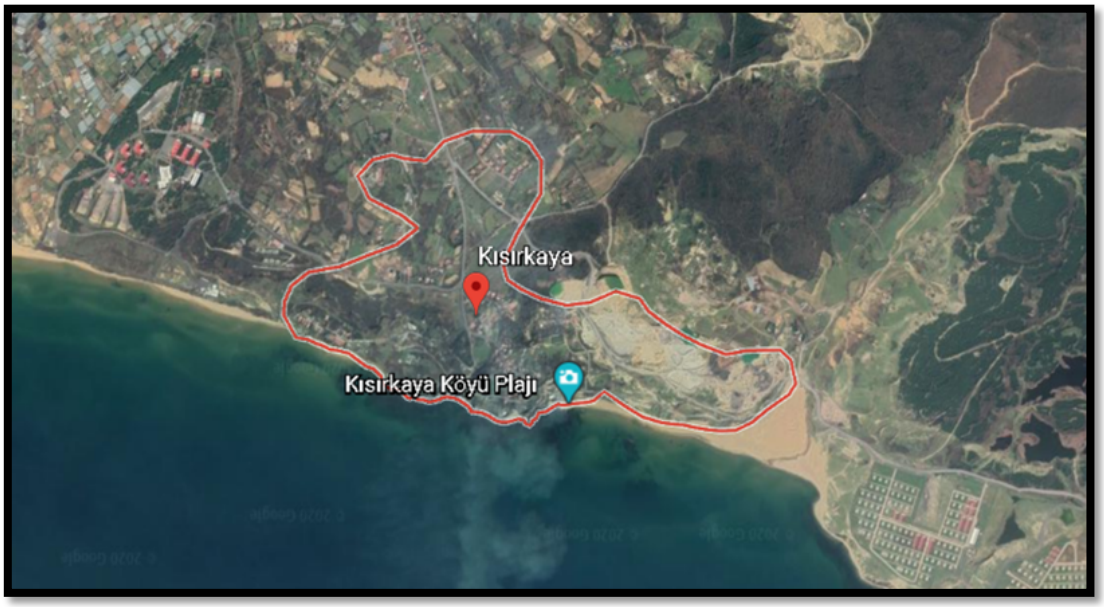

Şekil 3. 2. Araştırma alanı ve yakın çevresi uydu görüntüsü (Anonim 2020b)

Çalışmanın yürütüldüğü yer İstanbul ilinin Sarıyer İlçesine bağlı bir kıyı köyü olan Kısırkaya Mahallesidir. Sarıyer'in sahilde bulunan mahallelerinde biri olan Kısırkaya Mahallesi; Bahçeköy, Merkez mahalleleri ve Eyüp ilçesine komşu konumundadır. Sarıyer'in kuzey bölgesinde yer alan ve sahilin son köyü olan Kısırkaya, 2012 de diğer Sarıyer köyleri ile beraber mahalle olarak tescil edilmiştir (Anonim 2019a). Çalışma alanı olan Kısırkaya mahallesi 41°14'52.0"boylam, 28°58'54.8" enlem derecelerinde yer almaktadır (Şekil 3.2) (Anonim 2020c).

Şekil 3.3.. Araştırma alanının manzaraya hakim noktasından görünümü (Tuğçe DEMİRHAN 2020, - Orjınal)

3.1.2. Araştırma alanı doğal peyzaj özellikleri

Araştırma alanının doğal yapısı başlığı altında Kısırkaya Mahallesi'nin topoğrafik yapısı, jeolojik ve jeomorfolojik yapısı, toprak özellikleri, bitki varlığı iklim durumu ve su kaynakları incelenmiştir. Bu veriler çalışma alanın yakın çevresini de kapsayacak şekilde aktarılmıştır.

Topoğrafik yapısı; Kısırkaya mahallesi tepe üzerine kurulmuş bir mahalledir (Balcı 2015). Araştırma alanında birçok tepe yer almaktadır. Alandaki en yüksek tepe 200 metreye kadar çıkıp deniz seviyesinde 0 noktasına ulaşmaktadır (Anonim 2020d).

Jeolojik ve jeomorfolojik yapısı; Sarıyer İlçesinin karadeniz kıyısı olan ve çalışma alanımızında yer aldığı kıyı bölgesi yer yer düzlük bazı yerleri ise falezlerle kaplıdır. Çalışma alanımızın kıyısındaki kumsal alan Kilyos'a kadar devam eder ve yerini doğuda Kilyos ile Rumelifeneri arasında kayalık falezlere bırakır (Aksu 2012).

Çalışma alanı jeolojik yapısı iç kısımlarında Tkr (Ayrılmamış kıraç formasyonu), Ks (Sarıyer formasyonu) alt kısımlarında Ct (Ayrılmamış türbiditik kumtaşı-şeyl ardışığı) ile Td (Ayrılmamış danişment formasyonu) ve Kısırkaya'nın sahil bölgesinde sağ kısmında Qpk (Plaj kumulu) toprak yapısına sahiptir (Aksu 2012). Ayrıca Kısırkaya Mahallesi hidrojeolojik yapısı yarı geçirimsiz ortam özelliği göstermektedir (Aksu 2012). Çalışma alanı ve yakın çevresinin genel yer yapısı 1.derece çok zayıf zemin ve zayıf zemin özelliğindedir (Ayaşlıgil 2011).

Toprak özellikleri; Kısırkaya Mahallesi ve yakın çevresinde en fazla yayılış gösteren toprak tipi kireçsiz kahverengi orman toprağıdır (Şekil 3.4). Denize yakın yerlerde yer yer kıyı kumullarına rastlanmaktadır (Şekil 3.5) (Ayaşlığil 2011, Aksu 2012).

Şekil 3.4. Kısırkaya Köyü ve çevresi toprak yapısı (a) (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orijinal)

Şekil 3.5. Kısırkaya Köyü ve çevresi toprak yapısı (b) (Tuğçe DEMİRHAN , 2020-Orijinal)

Bitki varlığı; Kısırkaya Mahalesi yakın bölgesinde ibreli ağaçlardan oluşan ormanlık saha yer almaktadır (Aksu 2012). Orman sahası içerisinde ve çevresinde belli başlı baskın olan ağaç türleri vardır. İbreli türlerden bazıları; *Pinus pinea* L. (Fıstık Çamı), *Pinus nigra* J.F. Arnold (Karaçam), *Pinus pineaster* Aiton (Sahil Çamı); yapraklı türlerden ise bazıları ; *Quercus spp.* (Meşe), *Castanea sativa* Mill. (Kestane), *Arbutus unedo* L. (koca yemiş) ve yer yer *Carpinus orientalis* Mill. (Doğu Gürgeni), *Tilia tomentosa* (Gümüşi Ihlamur) ağaçları yer almaktadır (Anonım 2021). Alan içinde ise çalı gruplarından *Spartium junceum* L. (Katır Tırnağı), *Cistus creticus* L. (Tüylü Laden), *Opuntia Ficus-indica* L. Mill. (Hint İnciri) gibi türler yayılış göstermektedir (Şekil 3.6,7,8,9).

Şekil 3.6. Alandaki bitki türlerinden *Spartium junceum* L. (Katır Tırnağı) (Tuğçe Demirhan, 2020-Orjinal

Şekil 3.7. Alandaki bitki türlerinden *Opuntia-ficus-indica* L. Mill. (Hint İnciri) (Tuğçe Demirhan, 2020-Orijinal)

Şekil 3.8. Alandaki bitkilerden *Cistus creticus* L. (Tüylü Laden) (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orijinal)

Şekil 3.9. Alandaki ağaç türlerinden *Tilia tomentosa* Moench (Gümüşi Ihlamur) Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orijinal)

Su kaynakları; Çalışma alanında herhangi bir akarsu sistemi bulunmamaktadır. (Aksu 2012). Çalışma alanının yakınında Kısırkaya göller bölgesi bulunmaktadır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10. Kısırkayada bulunan göletlerden biri (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orijinal)

İklim durumu; Kısırkaya Mahallesi karadeniz'e sınırı olan İstanbul'un Sarıyer ilçesinin mahallelerinden biridir. Bu sebeple bu bölgede daha çok karadeniz iklimi hüküm sürmektedir (Aksu 2012).

Alanın yakınında üç adet metaloroji istasyonu bulunmaktadır. Bunlar; Bahçeköy, Kumköy (kilyos) ve Kireçburnudur (Aksu , 2012). Çalışma alanımıza en yakın olan Kumköy Metoroloji istasyonu 1951-2019 yıllar arası verilerine göre bazı iklimsel değerleri verilmiştir; Bu yıllar içerisinde aylık ortalama değerlere göre sıcaklık değeri en yüksek olan ay 23.6 °C ile Ağustos en düşük sıcaklık değeri ise 5.9 °C ile ocak ayında görülmüştür. Ortalama nispi nem değeri aylar içerisinde ortalama en fazla % 80.2 ile ocak ayında en az ise % 76.1 ile eylül ayında görülmüştür. Bölgenin yağış durumu ise şöyledir; ortalama olarak en fazla yağış 116.3 mm ile aralık ayı en az yağış ise ortalama 27.1 mm ile temmuz ayıdır. Çalışma alanında karadeniz iklimi görüldüğünden dolayı her dönem rüzgar almaktadır. Verilere göre; fırtınalı gün sayısı ortalama olarak en fazla 7.02 gün ile aralık ayı en az ise 0.85 gün ile haziran ve ağustos aylarıdır. Alanın yıllık ortalama hakim rüzgar yönü ve yüzdesi kuzey kuzeydoğu (NNE) yönünde % 17.31dir. Mahalleninde sınırlarında da yer alan denizin su sıcaklığı ortalama olarak en fazla 23.7 °c ile ağustos ayı en az 6.6 °c ile şubat ayıdır. Bu bölgede gün içerisinde güneşlenme süresi ortalama olarak en fazla temmuz ayında 9.5 saat en az da 2.1 saat ile aralık ayıdır (Anonim 2018).

3.1.3. Araştırma alanı kültürel peyzaj özellikleri;

Araştırma alanının kültürel peyzaj özellikleri başlığı altında, Kısırkaya'nın geçmişten bugüne kadar yerleşim durumu, tarihi geçmiş ve kalıntıları, gelenek ve görenekleri, turistik değeri, nüfus yapısı, sosyoekonomik durumu, maden sahaları, ulaşım durumu incelenmiştir.

Yerleşmeler; geçmişte Kısırkaya'nın yerleşim yeri Mandıra Mevkii idi. Bugün yerleşim yeri olarak kullanılan alan sahile yakın bir tepe bölgesidir. Bu tepe bölgesi şuan yerli halkın ve yazlıkçıların da yaşadığı bölgedir (Şekil 3.11,12). Bir başka yerleşim yeri ise kale mevkiidir. Burası Kısırkaya'nın doğu bölgesinde yer alan Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Akademisinin yazlık lojmanlarının denize bakan tarafındadır. Bahsi geçen kale zaman içerisinde yıkılıp yok olmuş hatta kalıntı bile kalmamıştır (Balcı 2015).

Şekil 3.11. Kısırkaya köyü (Tuğçe DEMİRHAN, 2020- Orijinal (a))

Şekil 3.12. Kısırkaya köyü (Tuğçe DEMİRHAN, 2020- Orijinal (b))

Tarihi geçmişi ve kalıntılar; tarihi hakkında fazla bir bilgi bulunmamakla beraber Kısırkaya'nın Bizans Döneminden kalma bir köy olduğu bilinmektedir. Kısırkaya adını mahalle içerisinde bulunan bir kayadan aldığı söylenen bir diğer bilgidir. Bu köye Osmanlı döneminde "93 Harbi" olarak da bilinen 1877-1878 yılları arasında meydana gelen Osmanlı - Rus Savaşı sıralarında karadenizden gelenlerin yerleştiği bilinmektedir (Anonim 2019a)

Kısırkaya mahallesinde 138 yıllık tarihi bir cami vardır (Şekil 3.13). Bu cami 1874 yılında ibadete açılmış fakat zamanla değişime uğrayan bir camidir (Anonim 2019a). Mahallede köy başında ve Topbaşı Mevkiisinde kendi haline bırakılmış bir korgan bulunmaktadır ve bu korganın 2. Dünya Şavaşında yapıldığı bilinmektedir (Balcı 2015). Köy içerisinde bulunan köy mezarlığı 2 şehidi misafir etmektedir (Balcı 2015).

Şekil 3.13. Kısırkaya tarihi cami (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orijinal)

Gelenek ve görenekleri; Kısırkayada öne çıkan çok fazla gelenek görenek yoktur.

Turistik değeri; Kısırkaya mahallesi özellikle yaz aylarında İstanbul ve çevre illerden yoğun bir ilgi görmektedir (Şekil 3.14). Kısırkaya mahallesi, geniş kumsalı, temiz denizi ve plaj imkalarıyla ünlü bir köydür. Kısırkaya, doğal güzellikleri olan sakin bir köy olmakla beraber 1970 yıllarından itibaren burada yapılan yazlıklar ile canlanmaya ve büyümeye başlamıştır (Anonim 2019a).

Şekil 3.14. Kısırkaya sahili (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-0rjınal)

Nüfus; 31 Aralık 2019 nüfus verilerine göre Kısırkaya mahallesinin nüfusu 354 tür. Bunların 175 ‘i kadın 179 ‘u erkektir (Anonim 2019b). Kısırkaya mahallesi hane sayısı yaz kış farklılık gösterdiğinden yazın sayı 200 haneye kadar çıkıp kışın yazlıkçıların gitmesiyle 150 haneye kadar düşmektedir (Kocaer 2020).

Sosyo-ekonomik durumu; çalışma alanının yakınında orman sahası yer alır. Bu sebeple halkı, ormancılık, kıyıda küçük ağ balıkçılığı başta olmak üzere balıkçılık, az da olsa tarım ve hayvancılık daha sonraları ise madencilikle uğraşmaya başlamıştır. Yakın zamanlarda kömür maden sahaları kapanmış maden geçim kaynağından çıkmıştır. Günümüzde ayrıca bu bölgede odun kesimi de yasaklandığından dolayı odun faaliyetleri

sona ermiştir. (Anonim 2019a). Şuan mahalle halkının çoğunluğu geçimini az olmakla beraber tarım, hayvancılık ve köy dışında çalışarak sağlamaktadır (Şekil 3.15,16).

Şekil 3.15. Tarım faaliyetleri (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orjınal)

Şekil 3.16. Hayvancılık faaliyetleri (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orjınal)

Maden sahaları; Araştırma alanına yakın kum ocakları ile yer altı linyit ocakları bulunmaktadır (Aksu 2012). Çalışma alanında yer yer maden kazıma çalışmaları sonrası oluşan su birikintileri bulunmaktadır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17. Maden kazı çalışmaları sonrası oluşan su birikintileri (Tuğçe Demirhan, 2020-Orjınal)

Ulaşım; Kısırkaya mahallesi'nin İstanbul 'a 58 Sarıyer'e olan uzaklığı 17 km'dir. (Anonim 2020e). Yakın çevresinde bulunan ve rekreasyon alanı olan Belgrad Ormanına ise uzaklığı 14 km civarındadır (Anonim 2020e). Çalışma alanına çevre kentlerden kara yolu ile kolay bir şekilde ulaşım sağlanabilmektedir. Şehir merkezlerinden metro, otobüs hatları veya , özel araç ile Sarıyer ilçesine gelindiğinde Kısırkaya'ya giden dolmuşlar ve belediye otobüsleri yardımıyla alana ulaşım sağlanabilmektedir (Şekil 3.18). Aynı şekilde başka illerden ya da şehir merkezlerinden Belgrad Ormanına gelindiği takdirde özel araç ile yada yürüyerek Kısırkaya sahile ulaşılabilmektedir.

Şekil 3.18. Kısırkaya dolmuş durakları (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orjınal)

Kısırkaya mahallesinde 1 adet çocuk parkı bulunmaktadır. Parkın içerisinde çocuk oyun elemanları, oturma elemanları ve kondisyon aletleri vardır (Anonim 2019a). Çalışma alanımızda bir adet ilköğretim okulu bulunuyor ancak faal değildir. Mahallede alt yapı sorunu yoktur, elektrik ve sabit telefon hattı kullanılmaktadır. İçme suyu şebekesiyle kanalizasyon şebekesi yer almaktadır. PTT acentası bulunuyor, fakat sağlık ile ilgili herhangi bir kurum yoktur. Ayrıca mahalle içerisinde bir adet futbol sahası vardır (Balcı, 2015). Sahilde ise bir adet özel tesis ile bir duş ve wc bulunmaktadır.

Kısırkaya mahallesinin yakın çevresinde geçici hayvan barınağı yer almaktadır (Şekil 3.19). Sarıyer Belediyesi'nin, Kısırkaya sahili için yaz dönemlerinde cankurtaran hizmeti verdiği bilinmektedir (Kocaer 2020).

Şekil 3.19. Kısırkaya Köyü Sahipsiz Hayvan Geçici Bakım Evi ve Bahçeli Yaşam Alanı (Tuğçe DEMİRHAN, 2020-Orjınal)

Çalışmanın yardımcı materyalleri ise alanının sınırları içerisinde görüntülenen ve uzmanların fikirleriyle belirlenen 525 adet fotoğraf oluşturmaktadır. Bir diğer önemli materyalleri ise alanın doğal ve kültürel özellikleri, anketlerin uygulandığı uzman grubu ve peyzaj kalitesine ilişkin literatürlerdir.

3.2. Yöntem

Bu çalışmada, görsel kalite değerlendirme yöntemi kapsamında İstanbul İli Kısırkaya Mahallesi kıyı bölgesinin görsel peyzaj kalitesinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma yöntemi 3 aşamadan oluşmaktadır (Şekil 3.20) ;

1. Literatür incelenmesi; araştırmanın konusu ve araştırma alanı ile ilgili verilerin çeşitli kaynaklardan toplanıp bir araya getirildiği aşamadır. Literatürün incelenmesinde, konuyla ilgili olarak çapraz kaynak taraması yapılmıştır. Elde edilmiş bütün kaynaklar incelenerek konuyla alakalı teorik açıdan alt yapıyı ve yöntemi geliştirmeye çalışılmıştır.
2. Arazide gözlem ve fotograf çekimi; Bu aşamada yaz ve kış mevsimleri olmak üzere belirli aralıklarla alana gidilerek fotoğraf çekimi yapılmıştır.

3. Anket çalışması; çalışma alanı arazinin gözlem ve incelemesiyle genel silüet, yarı doğal peyzaj, deniz peyzajı, kırsal peyzaj, doğal alanlar, tarım peyzajı yol peyzajı ve kültürel peyzaj olmak üzere 8 peyzaj karakterine ayrılmış her bir karakteri temsil edecek 4 adet fotoğraf seçilmiştir. Daha sonraki aşamada belirlenen uzman grubuna anket uygulanmıştır. Uzman grubunda 20 Peyzaj Mimarı, 7 Peyzaj Yüksek Mimarı, 9 Peyzaj. Mimarlığı Akademisyeni, 3 Mimar, 3 Mühendis, 3 Orman Mühendisliği Akademisyeni, 3 Ziraat Mühendisliği Akademisyeni ve 2 Turizm sektöründe çalışan kişi bulunmaktadır. Farklı meslek disiplinlerinden oluşan bu uzman grubuna interaktif olarak "Google Anket" programından faydalanarak 2 bölümden oluşan foto-anket çalışması yapılmıştır. Daha sonra ise Google-anketten elde edilen veriler excel programına işlenerek yüzde hesaplamaları yapılmış ve tablolar haline getirilmiştir.

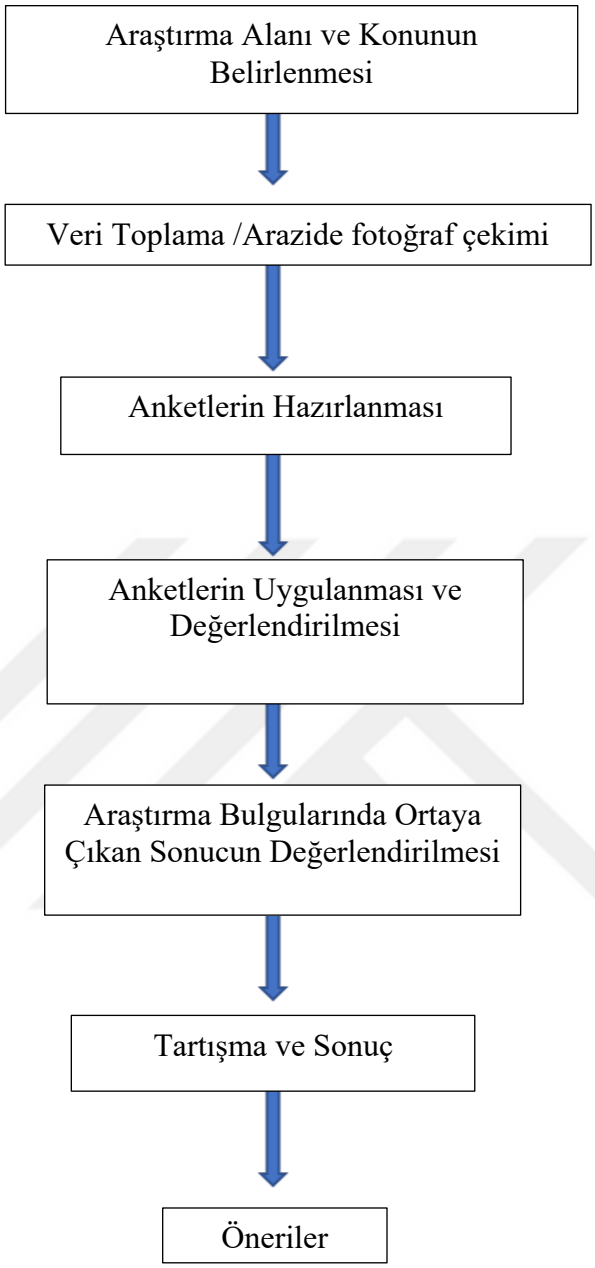

Şekil 3.20. Araştırma yönteminin aşamaları

Çalışmanın yönteminin belirlenmesinde Elinç (2011), Uzun (2018), Gültürk (2013), Kıroğlu (2007), çalışmalarından yararlanılmıştır. Araştırmanın başlangıcında alanın görsel potansiyelini ortaya koymak için görsel kalite analizi yapılmıştır. Daniel and Boster (1976) 'nın görsel kalite analizi için geliştirilen Manzara Güzelliği Değerlendirme Yöntemi (Scenic Beauty Estimation Method) en yaygın kullanılan yöntemdir (Bergen *et al.*1995*;* Clay and Daniel 2000; Clay and Smidt 2004). Bu yöntemden yola çıkılarak

Bergen *et al*. (1995), Habron (1998), Clay and Daniel (2000), Tahvanainen *et al*. (2001), Arriaza *et al*. (2004), Clay and Smidt (2004), Meither (2004), Fuante de Val *et al.*(2005), Acar ve Kurdoğlu (2005) ve Bulut (2006)'nın yaptığı çalışmalardan yararlanılmıştır (Çelik 2013).

Görsel peyzaj karakter analizi için 525 adet fotoğraf çekilmiştir. Çalışma alanı, arazi gözlem çalışmaları sonucunda genel silüet, yarı doğal peyzaj, deniz peyzajı, doğal alanlar kırsal peyzaj, tarım peyzajı, yol peyzajı, kültürel peyzaj, olmak üzere 8 peyzaj karakterine ayrılarak her bir peyzaj karakteri için 4 er adet fotoğraf seçilmiştir

Peyzaj karakter tiplerine uygun olarak belirlenen her 4 fotoğraf farklı meslek disiplinlerini temsil eden uzmanlar tarafından değerlendirilmeye alınmış ve her peyzaj karakter tiplerini en iyi yansıtan 1 adet fotoğraf seçmeleri istenmiştir (EK 1).

Uzmanlar tarafından seçilen ve peyzaj karakter tiplerini temsil eden fotoğraflar aynı uzman grubu tarafından alanın verilerine uygun olacak şekilde değerlendirilip belirlenen görsel kalite bileşenleri (doğallık, manzara güzelliği, rekreasyonel değer, bakım, güven, açıklık, düzen, uyum, çeşitlilik) doğrultusunda 5 'li Likert ölçeğinde 1 ile 5 (en düşük 1, en yüksek 5 olacak şekilde) aralığında sorgulanmıştır (Çizelge 3.1) (EK 3).

Çizelge 3.1. Peyzaj karakterlerini meydana getiren bileşenler ve puan tablosu (Kıroğlu 2007, Demirci Küni 2010, Uzun 2018, Adıgüzel 2019)

Parametreler	**Soru ve puanlama**
Doğallık	Görselde mevcut doğal manzara özellikleri fazla ise yüksek puan verilmesi uygundur.
Manzara güzelliği	Görüntüye manzara güzelliğine göre bir puan verilmesi uygundur.
Rekreasyonel değer	Görüntüdeki yerin herhangi bir rekreasyonel kullanıma uygun olduğunu algılarsanız yüksek bir puan veriniz.
Bakım	Görseli oluşturan unsurların bakımlı olduğu düşünülüyorsa yüksek puan verilmesi uygundur.
Güven	Görüntünün bileşenlerinin riskleri veya tehlikeleri çağrıştırdığı algılanırsa düşük bir puan, konuksever, tehlikesiz ve emin bir görünüş sunarsa yüksek bir puan verilmesi uygundur.
Açıklık	Görüntüyü yorumlamanın akıl karıştırıcı veya zor olduğu düşünülüyorsa düşük puan verilmesi uygundur.
Düzen	Görüntünün düzenli unsurlara veya net düzenlemelere sahip olduğu algılanırsa yüksek puan verilmesi uygundur.
Uyum	Görselde yer alan unsurların bir bütün oluşturacak biçimde yarattıkları görsel etki fazlaysa yüksek puan verilmesi uygundur.
Çeşitlilik	Görüntünün çok sayıda birbirinden farklı unsura sahip olduğunu algılarsanız yüksek bir puan ve az sayıda farklı unsura sahip olduğunu düşünüyorsanız düşük bir puan veriniz.

4. BULGULAR

4.1. Kısırkaya Köyü Kıyı Bölgesinde ve Yakın Çevresinde Yapılan Görsel Peyzaj Kalite Analizi

Kısırkaya Köyü ve yakın çevresinin görsel peyzaj kalitesini değerlendirmek için görsel kalite analizi yapılmıştır.

Araştırmanın peyzaj görsel kalite değerlendirilmesi aşaması 2 ana kısımdan oluşmaktadır. Farklı meslek dallarından oluşan uzmanlar tarafından yapılmış foto-anketler ile çalışma alanının görsel kalite kriterleri ayrı ayrı incelenmiş alanın görsel kalite değeri ortaya konmuştur.

İlk aşamada çalışma alanı arazi gözlemleri doğrultusunda peyzal karakter tiplerine göre ayrılmış (genel silüet, yarı doğal peyzaj, deniz peyzajı, kırsal peyzaj, doğal alanlar, tarım peyzajı, yol peyzajı, kültürel peyzaj), her peyzaj karakter tipine uygun olan dörder adet fotoğraf seçilmiş ve uzmanlara belirtilen peyzaj karakter tiplerinin özelliklerini en iyi yansıttığını düşündükleri fotoğrafı seçmeleri istenmiştir. Uzmanların yaptıkları seçimler doğrultusunda en yüksek yüzdeye sahip olan fotoğraflar çalışmanın diğer aşamasında peyzaj karakter tipini temsil eden fotoğraf olarak kullanılmıştır.

Farklı meslek disiplinini temsil eden ve 50 kişiden oluşan uzman grup tarafından yapılan anket çalışmasının sonucunda %72 (36 kişi)'si kadın, % 28 (14 kişi)'i ise erkektir. Uzmanların % 52 (26 kişi) 'si 18-29 yaş aralığında, % 38 (19 kişi)'i 30-49 yaş aralığında , % 10 (5 kişi)' u 50-70 yaş aralığındadır. Bu uzman grubu ile peyzaj tipini temsil edecek en iyi 4 fotoğraftan birisi seçilmiştir.

Bunlar genel silüet peyzaj karakter tipinde en yüksek yüzdeyle GS-4 % 46, yarı doğal peyzaj karakter tipinde YDP-1% 48, deniz peyzajı karakteri tipinde DP-4 % 42, kırsal peyzaj karakteri tipinde KIP-2 % 56, doğal alanlar karakter tipinde DOAP -1 % 50, tarım peyzajı karakter tipinde TP-2 % 66, yol peyzajı karakter tipinde YP-1 % 60, kültürel peyzaj karakter tipinde KÜP-4 % 48 oranında seçilerek peyzaj karakter tiplerini temsil eden fotoğraflar olmuşlardır (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Çalışma alanının peyzaj karakter tiplerini temsil eden fotoğraflar ve tercih yüzdeleri

4.2. Kısırkaya Köyü Kıyı bölgesi ve Yakın Çevresinin Genel Silüet Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanının genel siluetinin (GS) puanlama açısından değerlendirildiğinde % 33, 33 ile 1 puanı (en az) bakım parametresi almıştır. 5 puanı (en çok) ise % 26, 32 ile manzara güzelliği aldığı tespit edilmiştir. Düzen parametresi bakımından ise % 23,53 ile 2 puan (az) aldığı ve açıklık parametresi % 15, 63 ile 4 puanı (çok) aldığı görülmüştür (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. GS'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri

Parametreler	**1 puan (%)**	**2 puan (%)**	**3 puan (%)**	**4 puan (%)**	**5 puan (%)**
Doğallık	0,00	4,71	13,01	13,13	14,06
Manzara güzelliği	0,00	3,53	5,69	15,63	26,32
Rekreasyonel değer	11,11	9,41	8,94	13,13	12,50
Bakım	33,33	20,00	11,38	5,63	6,25
Güven	5,56	12,94	12,20	10,63	9,38
Açıklık	0,00	5,88	9,76	15,63	12,50
Düzen	27,78	23,53	10,57	5,00	6,25
Uyum	16,67	11,76	12,20	11,88	4,69
Çeşitlilik	5,56	8,24	16,26	9,38	10,94

Bununla birlikte genel silüet parametreleri bütün olarak değerlendirildiğinde, alanın % 13,32 ile manzara güzelliğinin ön planda olduğu görülmüştür. Bunu % 12,26 ile açıklık ,%12,20 ile doğallık, % 11,54 ile rekreasyonel değer, %11,21 ile çeşitlilik takip etmiştir. En düşük oranda yüzdeye ise % 8,97 ile düzen parametresinin sahip olduğu görülmüştür (Şekil 4.1).

Genel Silüet'in görsel kalite parametreleri yüzde dağılım grafiği Şekil 4.1'de verilmiştir.

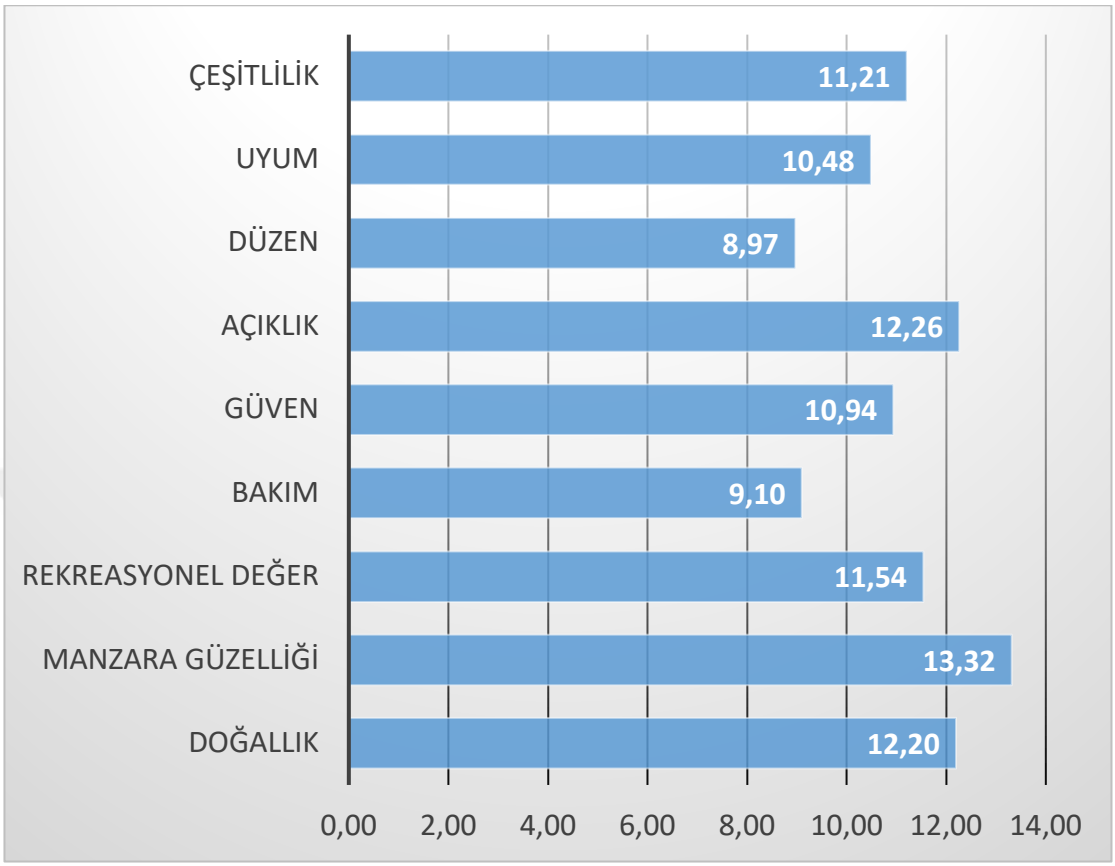

Şekil.4.1. Genel Silüet'in görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı

4.3. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Yarı Doğal Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanının yarı doğal peyzaj (YDP) tipini puanlama açısından değerlendirildiğinde % 25,00 ile 1 puanı (en az) bakım parametresi almıştır. 5 puanı (en çok) ise % 24,71 ile manzara güzelliği aldığı tespit edilmiştir. Güven parametresi bakımından ise % 19,05 ile 2 puan (az) aldığı ve açıklık parametresi % 17,14 ile 4 puanı (çok) aldığı görülmüştür (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. YDP'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri

Parametreler	**1 puan (%)**	**2 puan (%)**	**3 puan (%)**	**4 puan (%)**	**5 puan (%)**
Doğallık	5,00	6,35	9,35	13,14	14,12
Manzara güzelliği	0,00	4,76	5,61	11,43	24,71
Rekreasyonel değer	0,00	6,35	12,15	8,57	21,18
Bakım	25,00	23,81	15,89	6,86	1,18
Güven	15,00	19,05	11,21	11,43	3,53
Açıklık	5,00	3,17	4,67	17,14	14,12
Düzen	20,00	9,52	15,89	10,29	5,88
Uyum	10,00	9,52	14,95	11,43	7,06
Çeşitlilik	20,00	17,46	10,28	9,71	8,24

Bununla birlikte yarı doğal peyzaj tipinin bütün parametreleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde alanın % 13,13 ile manzara güzelliği parametresinin ön planda olduğu görülmüştür. Bunu % 12,56 ile açıklık, % 12,37 ile rekreasyonel değer , %12,00 ile doğallık, % 10,80 ile uyum parametresi takip etmiştir.

En düşük oranda yüzdeye sahip olan parametre ise % 8,73 ile bakım parametresi olduğu görülmüştür (Şekil 4.2).

Yarı doğal peyzaj'ın görsel kalite parametreleri yüzde dağılım grafiği Şekil 4.2.'de verilmiştir.

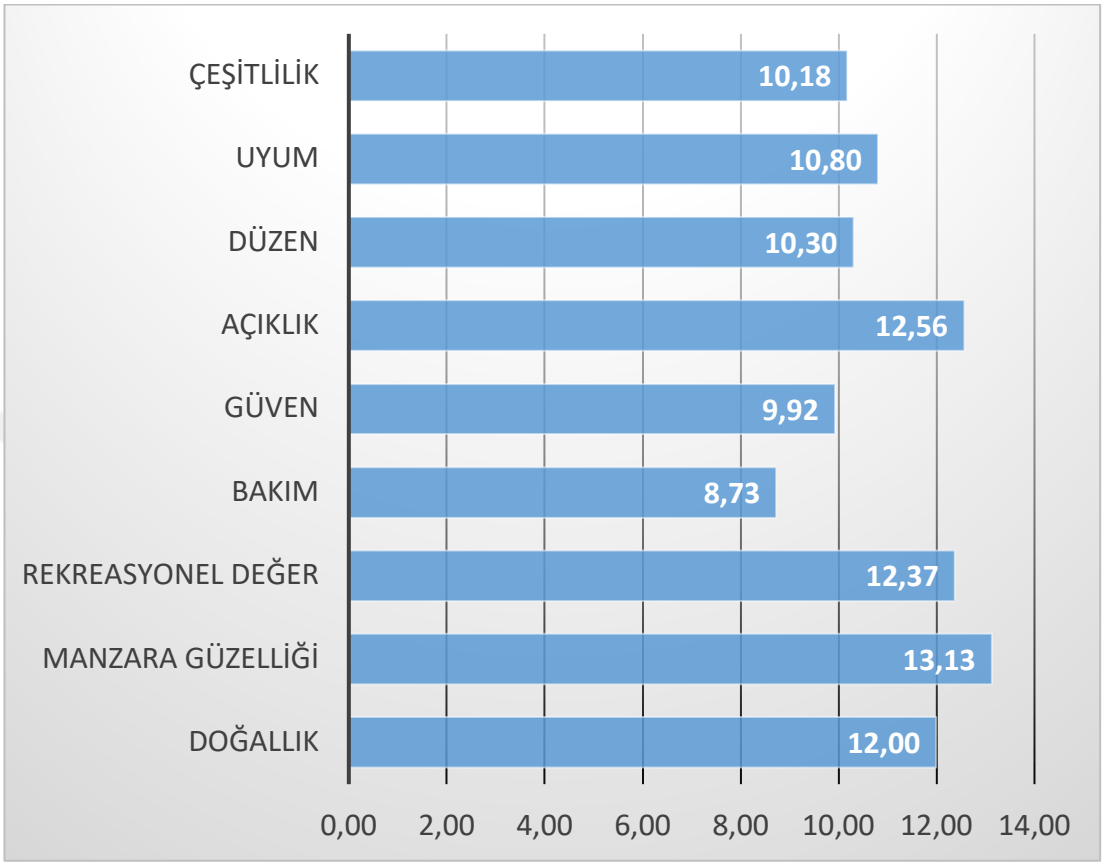

Şekil 4.2. Yarı doğal peyzaj'ın görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı

4.4. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Deniz Peyzajı Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanı deniz peyzajı (DP) puanlama açısından değerlendirildiğinde %33,33 ile 1 puanı (en az) bakım parametresi almıştır. 5 puanı (en çok) % 25,17 ile doğallığın aldığı tespit edilmiştir. Güven ve çeşitlilik parametreleri 2 puan (en az) % 22,67 almıştır. Ayrıca manzara güzelliği, açıklık, düzen ve uyum parametreleri % 13,82 ile 4 puanı (çok) almıştır (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. DP'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri

Parametreler	**1 puan (%)**	**2 puan (%)**	**3 puan (%)**	**4 puan (%)**	**5 puan (%)**
Doğallık	0,00	0,00	0,00	9,76	25,17
Manzara güzelliği	0,00	0,00	9,68	13,82	17,88
Rekreasyonel değer	15,38	9,33	14,52	8,94	11,26
Bakım	33,33	17,33	17,74	8,13	1,99
Güven	25,64	22,67	9,68	8,13	4,64
Açıklık	2,56	2,67	11,29	13,82	15,23
Düzen	12,82	14,67	9,68	13,82	7,28
Uyum	0,00	10,67	11,29	13,82	11,92
Çeşitlilik	10,26	22,67	16,13	9,76	4,64

Bununla birlikte deniz peyzajı parametreleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde alanın % 14,67 ile doğallık parametresinin ön planda olduğu görülmüştür. Bunu % 13,63 ile manzara güzelliği, % 12.89 ile açıklık , % 12,02 ile uyum , % 10,85 ile rekreasyonel değer takip etmiştir. En düşük orana sahip olan parametre ise % 7,83 ile bakım olmuştur (Şekil 4.3).

Deniz peyzajı ‘nın görsel kalite parametreleri yüzde dağılım grafiği Şekil 4.3’de verilmiştir.

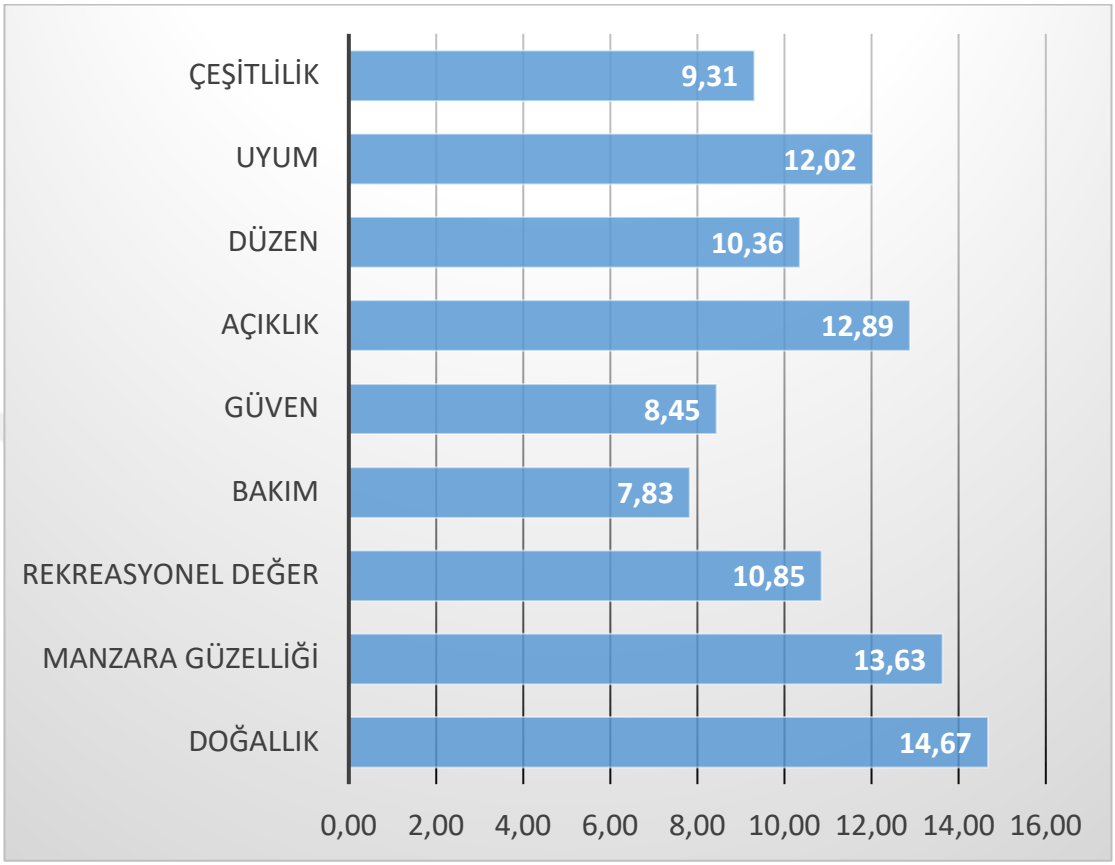

Şekil 4.3. Deniz peyzajı’nın görsel kalite parametreleri yüzde dağılım

4.5. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Kırsal Peyzaj Tipi Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanı kırsal peyzaj (KIP) açısından değerlendirildiğinde % 23,81 ile 1 puanı (en az) çeşitlilik parametresi alırken, 5 puanı (en çok) % 30,00 ile doğallığın aldığı tespit edilmiştir. Bakım parametresi bakımından ise % 20,78 ile 2 puanı (az) aldığı ve % 13,85 değeri ile 3 puanı (orta) aldığı görülmüştür (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. KIP'ın görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri

Parametreler	**1 puan (%)**	**2 puan (%)**	**3 puan (%)**	**4 puan (%)**	**5 puan (%)**
Doğallık	0,00	1,30	1,54	19,85	30,00
Manzara güzelliği	9,52	10,39	12,31	9,92	12,86
Rekreasyonel değer	16,67	9,09	10,77	12,98	7,14
Bakım	14,29	20,78	13,85	6,87	1,43
Güven	16,67	18,18	10,77	7,63	7,14
Açıklık	2,38	6,49	8,46	14,50	20,00
Düzen	9,52	10,39	14,62	9,92	8,57
Uyum	7,14	6,49	15,38	11,45	10,00
Çeşitlilik	23,81	16,88	12,31	6,87	2,86

Bununla birlikte kırsal peyzaj tipi bir bütün olarak değerlendirildiğinde alanın % 14,86 değeri ile doğallık parametresi öne çıkmıştır. Bunu % 13,01 ile açıklık, %11,51 ile uyum, %11,30 ile manzara güzelliği, %10,89 ile düzen parametresi takip etmiştir. En düşük orana sahip olan parametre ise % 8,90 ile çeşitlilik olmuştur (Şekil 4.4).

Kırsal peyzaj'ın görsel kalite parametreleri yüzde dağılım grafiği Şekil 4.4'te verilmiştir.

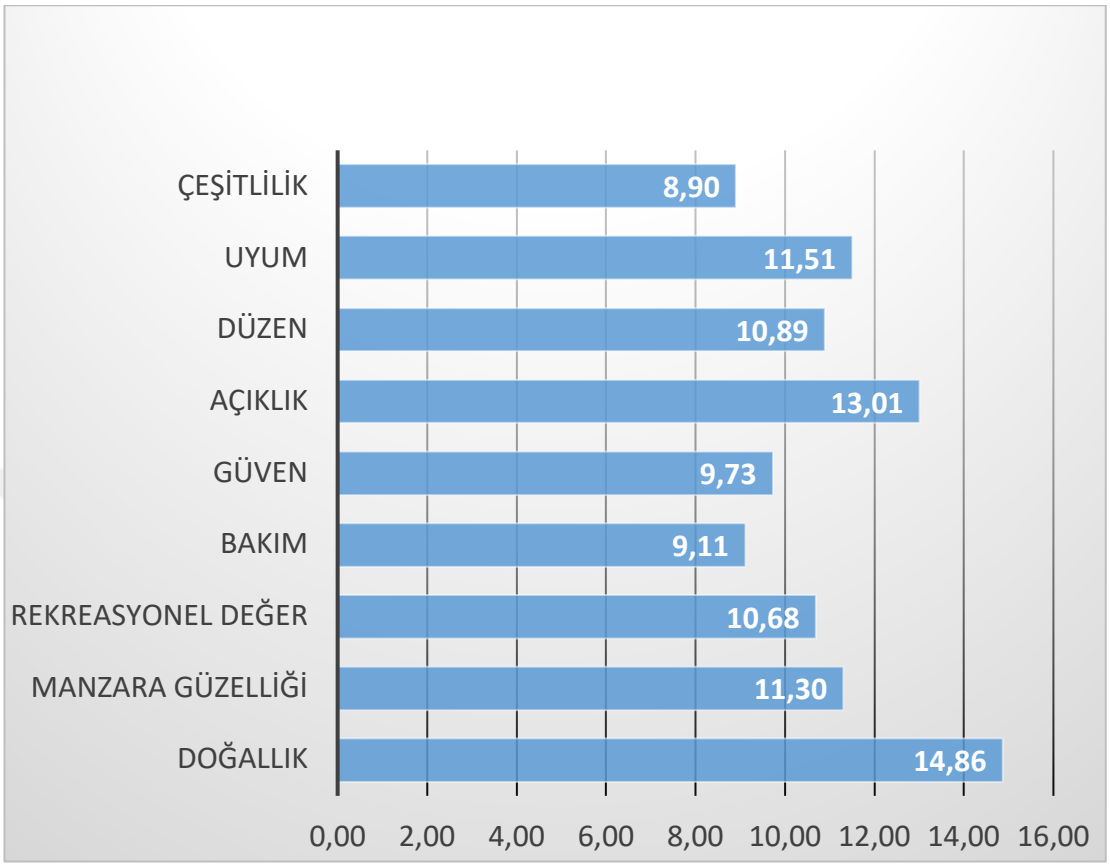

Şekil 4.4. Kırsal peyzaj'ın görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı

4.6. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Doğal Alanlar Peyzaj Tipi Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanı doğal alanlar (DOAP) peyzaj tipi açısından değerlendirildiğinde % 38,10 ile 1 puanı (en az) güven parametresi almıştır. 5 puanı (en çok) % 38 ,46 ile doğallığın aldığı tespit edilmiştir. 2 puanı (az) % 17,33 ile rekreasyonel değer 3 puanı (orta) % 18,10 ile çeşitlilik 4 puanı (yüksek) % 19,47 ile uyum parametresi almıştır (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.6. DOAP'ın görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri

Parametreler	**1 puan (%)**	**2 puan (%)**	**3 puan (%)**	**4 puan (%)**	**5 puan (%)**
Doğallık	0,00	0,00	2,59	6,19	38,46
Manzara güzelliği	0,00	6,67	8,62	13,27	19,23
Rekreasyonel değer	11,90	17,33	9,48	7,96	11,54
Bakım	28,57	16,00	12,07	7,08	3,85
Güven	38,10	16,00	11,21	7,08	0,96
Açıklık	2,38	6,67	15,52	15,93	7,69
Düzen	7,14	13,33	14,66	14,16	3,85
Uyum	2,38	9,33	7,76	19,47	10,58
Çeşitlilik	9,52	14,67	18,10	8,85	3,85

Doğal alanlar peyzaj tipi bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise alanın % 15,67 ile doğallık parametresinin ön planda olduğu görülmüştür. Bunu %13,23 ile manzara güzelliği, % 12,24 ile uyum, % 11,71 ile açıklık % 10,58 ile rekreasyonel değer takip etmiştir. En düşük orana sahip olan parametre ise % 7,67 ile güven olmuştur (Şekil 4.5).

Doğal alanlar peyzajı'nın görsel kalite parametreleri yüzde dağılım grafiği Şekil 4.5 'te verilmiştir.

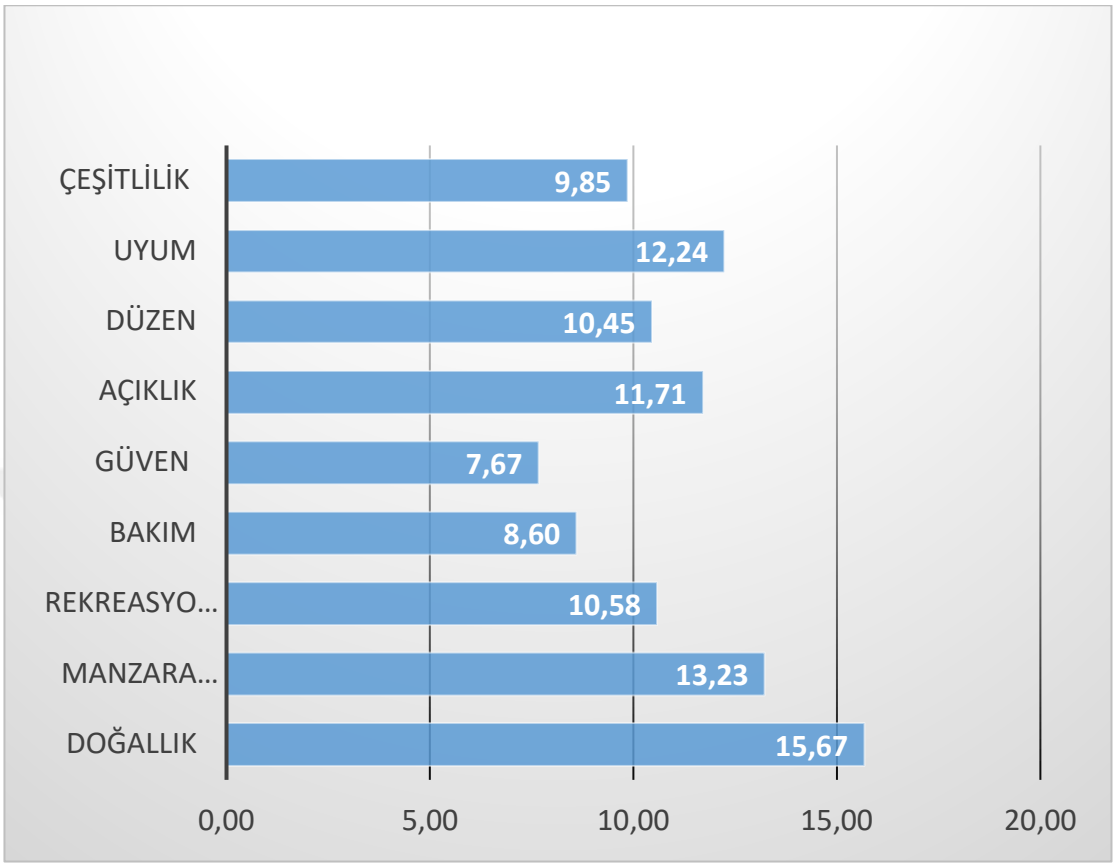

Şekil 4.5. Doğal alanlar peyzajı'nın görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı

4.7. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Tarımsal Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanı tarımsal peyzaj tipi (TP) açısından değerlendirildiğinde rekreasyonel değer parametresi % 30,00 ile 1 puanı (en az), %20,39 ile 2 puanı (az) almıştır. 5 puanı (en çok) % 15,22 ile güven alırken 3 puanı (orta), % 13,49 ile doğallık, manzara güzelliği ve çeşitlilik parametreleri almıştır. 4 puanı (yüksek) % 17,93 ile açıklık parametresi almıştır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. TP'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri

Parametreler	**1 puan (%)**	**2 puan (%)**	**3 puan (%)**	**4 puan (%)**	**5 puan (%)**
Doğallık	6,67	4,85	13,49	14,48	10,87
Manzara güzelliği	23,33	12,62	13,49	6,90	6,52
Rekreasyonel değer	30,00	20,39	8,73	4,14	6,52
Bakım	10,00	12,62	8,73	11,72	13,04
Güven	3,33	14,56	11,90	8,28	15,22
Açıklık	0,00	5,83	9,52	17,93	13,04
Düzen	10,00	8,74	8,73	14,48	13,04
Uyum	10,00	10,68	11,90	11,72	8,70
Çeşitlilik	6,67	9,71	13,49	10,34	13,04

Tarımsal peyzaj tipi bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise alanın % 12,78 ile açıklık parametresinin ön planda olduğu görülmüştür. Bunu % 12,08 ile doğallık, % 11,80 ile düzen, % 11,45 ile çeşitlilik, % 11,24 ile bakım parametresi takip etmiştir. En düşük orana sahip olan parametre ise % 8,64 ile rekreasyonel değer parametresi olmuştur (Şekil 4.6).

Tarım peyzajı'nın görsel kalite parametreleri yüzde dağılım grafiği Şekil 4.6'da verilmiştir.

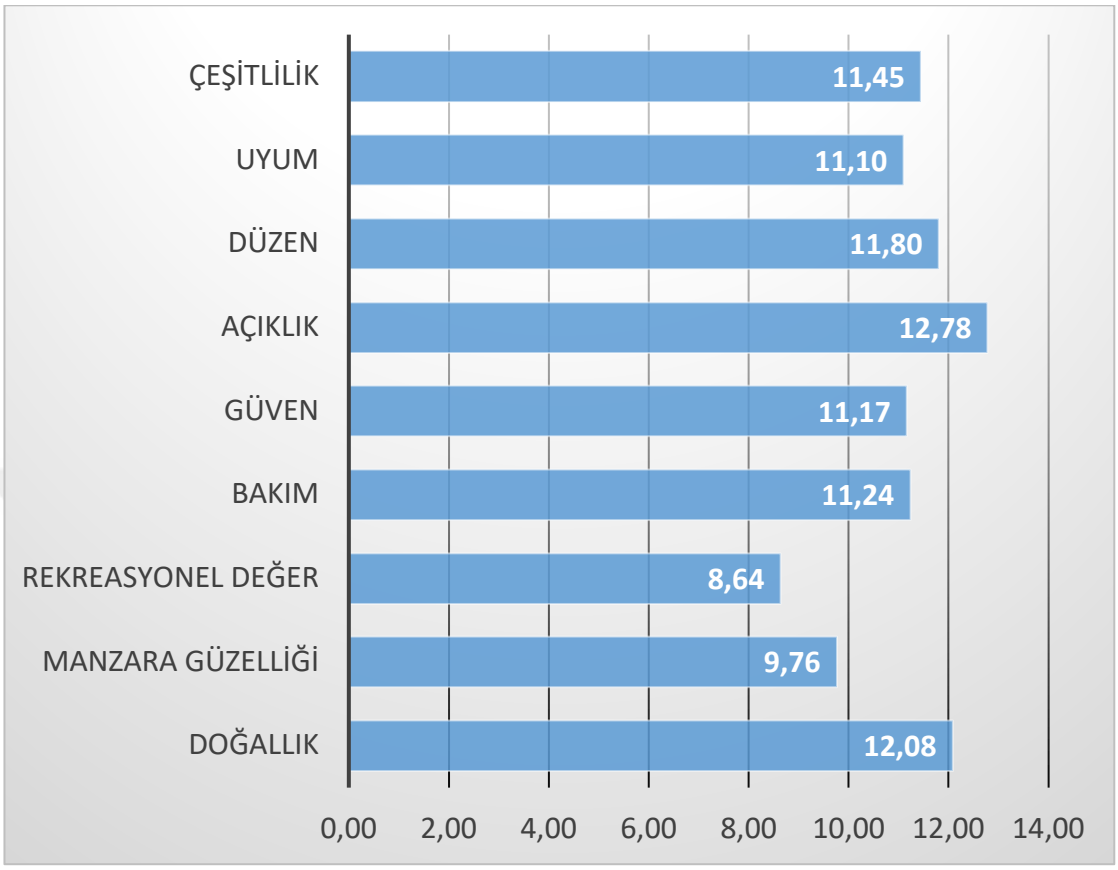

Şekil 4.6. Tarım peyzajı'nın görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı

4.8. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Yol Peyzajı Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanı yol peyzajı (YP) açısından değerlendirildiğinde % 29,63 ile 1 puanı (en az) rekreasyonel değer parametresi almıştır. 5 puanı (en çok) % 27,59 ile manzara güzelliği parametresi almıştır. 2 puanı (az) %23,94 ile güven parametresi almıştır. 3 puanı (orta) %14,81 değeri ile rekreasyonel değer, güven ve düzen parametresi almıştır. 4 puanı (yüksek) ise % 15,48 değeri ile ile doğallık, düzen ve uyum parametreleri almıştır (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. YP'nin görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri

Parametreler	**1 puan (%)**	**2 puan (%)**	**3 puan (%)**	**4 puan (%)**	**5 puan (%)**
Doğallık	0,00	0,00	4,94	15,48	18,97
Manzara güzelliği	0,00	1,41	6,17	7,74	27,59
Rekreasyonel değer	29,63	14,08	14,81	7,10	7,76
Bakım	25,93	18,31	8,64	10,32	6,03
Güven	22,22	23,94	14,81	6,45	4,31
Açıklık	18,52	15,49	12,35	10,32	6,90
Düzen	0,00	2,82	14,81	15,48	7,76
Uyum	0,00	2,82	11,11	15,48	12,93
Çeşitlilik	3,70	16,90	12,35	11,61	7,76

Yol peyzajı peyzaj tipi bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise alanın % 13,96 ile manzara güzelliğinin ön planda olduğu görülmüştür. Bunu % 13,52 ile doğallık, % 12,53 ile uyum, % 10,67 ile çeşitlilik, % 9,49 değeri ile rekreasyonel değer ve bakım parametreleri takip etmiştir. En düşük orana sahip olan parametre ise % 8,75 ile güven parametresi olmuştur (Şekil 4.7).

Yol peyzajı'nın görsel kalite parametreleri yüzde dağılım grafiği Şekil 4.7'de verilmiştir.

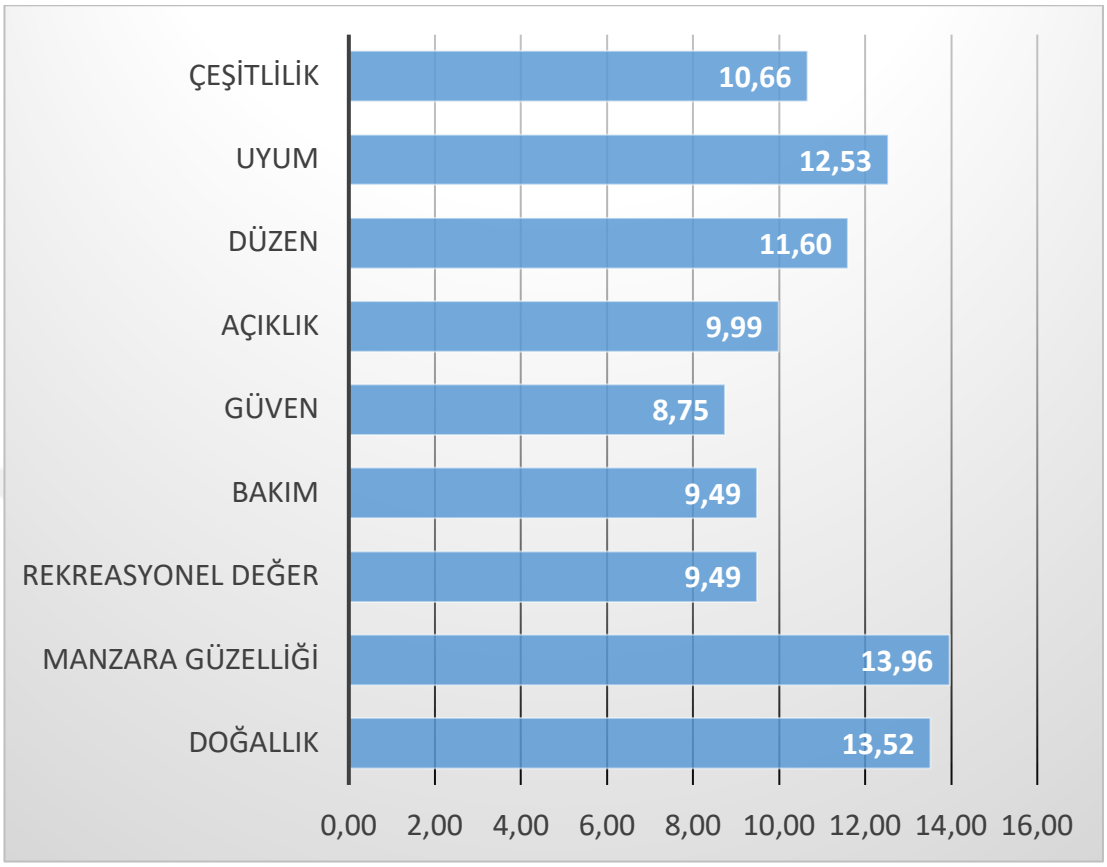

Şekil 4.7. YP'nin görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı

4.9. Kısırkaya Mahallesi Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinin Kültürel Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanı kültürel peyzaj (KÜP) açısından değerlendirildiğinde % 26,61 ile 1 puanı (en az) doğallık parametresi almıştır. 5 puanı (en çok) % 23,33 ile güven parametresinin aldığı tespit edilmiştir. 2 puanı (az) % 15,32 ile düzen almıştır. 3 puanı (orta) % 16,33 ile güven parametresi , 4 puanı (yüksek) % 18,63 ile güven, 5 puanı (çok yüksek) ise % 23,33 ile güven almıştır (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9. KÜP'ün görsel kalite parametreleri puan yüzdeleri

Parametreler	**1 puan (%)**	**2 puan (%)**	**3 puan (%)**	**4 puan (%)**	**5 puan (%)**
Doğallık	26,61	6,31	10,20	2,94	3,33
Manzara güzelliği	17,43	13,51	9,18	3,92	10,00
Rekreasyonel değer	7,34	12,61	10,20	12,75	16,67
Bakım	6,42	13,51	12,24	11,76	13,33
Güven	2,75	4,50	16,33	18,63	23,33
Açıklık	6,42	10,81	12,24	15,69	10,00
Düzen	8,26	15,32	9,18	12,75	6,67
Uyum	12,84	14,41	8,16	10,78	3,33
Çeşitlilik	11,93	9,01	12,24	10,78	13,33

Kültürel peyzaj tipi bir bütün olarak değerlendirildiğinde ise alanın % 14,54 ile güven parametresinin ön planda olduğu görülmüştür. Bunu % 12,34 ile açıklık, % 12,09 ile rekreasyonel değer, % 11,92 ile bakım, % 11,24 ile çeşitlilik parametresi takip etmiştir. En düşük oranı ise % 7,61 ile doğallık parametresinin aldığı görülmüştür (Şekil 4.8).

Kültürel peyzaj'ın görsel kalite parametreleri yüzde dağılım grafiği Şekil 4.8'de verilmiştir.

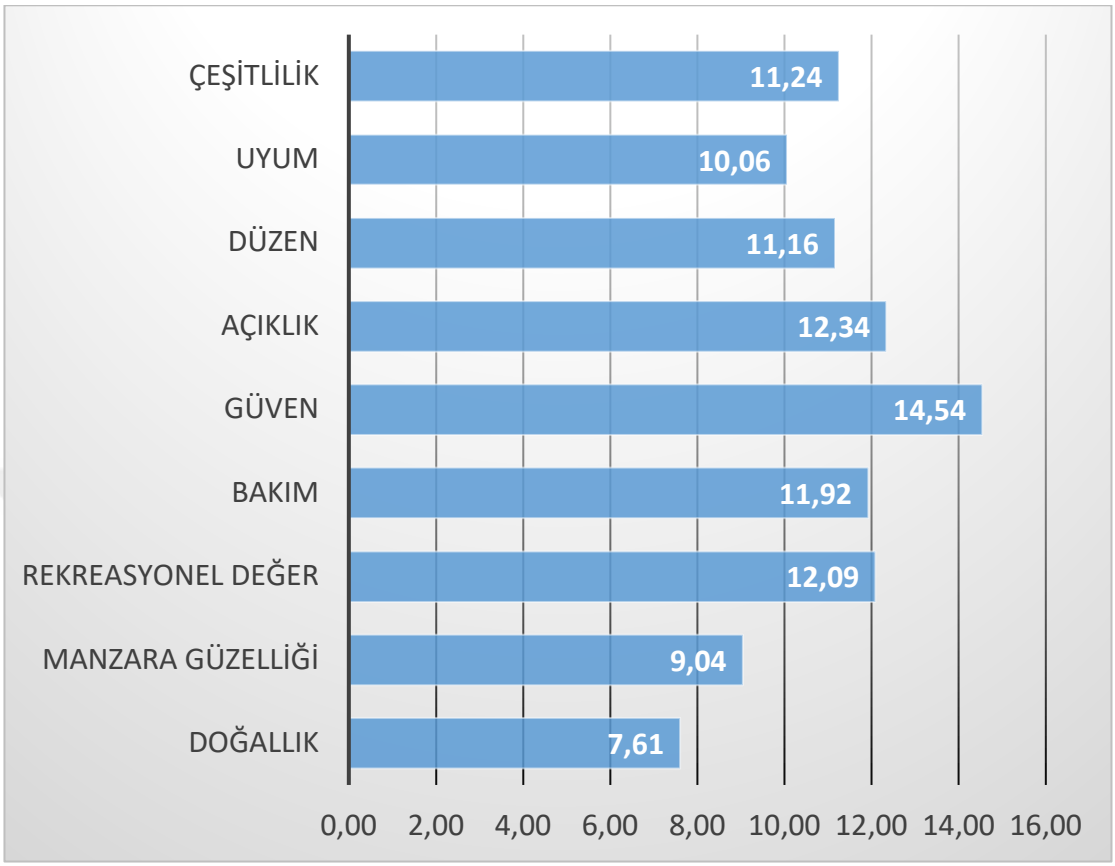

Şekil 4.8. Kültürel peyzaj'ın görsel kalite parametreleri yüzde dağılımı

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

İstanbul İlinin Sarıyer İlçesine bağlı Kısırkaya Köyü kıyı bölgesi ve yakın çevresinin görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesine yönelik yapılan bu çalışma kapsamında, seçilen alanın görsel peyzaj kalite analizini gerçekleştirmek amacıyla 50 kişiden oluşan uzman grubuna anket uygulanmıştır. Kısırkaya Mahallesi kıyı yerleşiminin ve yakın çevresinin görsel peyzaj karakter tipleri açısından değerlendirildiğinde genel silüet peyzaj tipinde manzara güzelliğinin % 13,32 değeri ile ön planda olup bunu % 12,26 değeri ile açıklık ve % 12,20 değeri ile doğallık parametresi izlemektedir. En düşük değeri ise % 8,97 değeri ile düzen parametresi almıştır. Genel silüet peyzaj tipinde, düzen paremetresinden sonra % 9,10 ile bakım parametresi düşük bir değer almıştır (Çizelge 5.1.).

Kısırkaya Köyü, engebeli bir arazi olmakla birlikte ağaç, çalı grupları ile deniz ve bitki örtüsünün birleştiği bir alan olarak zengin bir manzara güzelliğine sahip olup güzelliği ve açıklığın hakimiyeti göze çarpmaktadır. Genel silüet, manzara güzelliği, açıklık ve doğallık parametreleri bu alanın görsel peyzaj kalitesine olumlu yönde etki ettiği görülürken, düzen ve bakım parametreleri alanın görsel kalitesine negatif yönde etkilemektedir. Özellikle alanı ikiye bölen asfalt zeminli yol, yer yer yüksek katlı yazlıklar ve insan yapımı öğelerin varlığı manzaranın doğallığını yer yer olumsuz etki etkilemekle birlikte alanın bakımsız ve düzensiz olması ise beğenirliliğe ve görselliğe de olumsuz etki ettiği görülmüştür.

Bu bulgular diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Uzun (2018), Kastamonu Tabiat Parkları Örneğindeki yaptıkları görsel kalite analizi çalışmasında en yüksek puan alan görüntülerin görsel kalite parametrelerine bakıldığında manzara güzelliği, doğallık, uyumluluk, açıklık parametrelerinin yüksek puanlar aldığını belirtmiştir. Polat (2012), Konya İlinde bulunan Karaaslan, Hadimimi, Kozaağaç, Olimpiyat ve Selehaddin Parklarında yaptığı çalışmasında dalgalı topoğrafyanın doğallık derecesi ile birlikte görsel kaliteyi yükseltmiş olduğunu vurgularken; Benliay ve ark. (2015), ise Aspendos - Sillyon-Perge Bisiklet güzergahında yaptıkları çalışmada peyzaj öğelerinin (su, flora, fauna, donatılar vb.) düzenli bir şekli olmasından dolayı görsel peyzaj kalitesinin çok iyi

olduğunu tespit etmişlerdir. Diğer yandan Aytaş ve Uzun (2015), Düzce merkezindeki yaya alanlarında yaptıkları görsel peyzaj kalite çalışmasında bakımsız mekanların bakımlı mekanlara oranla doğallık faktörünü olumsuz yönde etkilediğini ayrıca bakımsız olan mekanların görsel algı ve beğeni seviyesini düşürdüğünü söylemişlerdir. Fuente de Val ve ark. (2006), yaptıkları görsel kalite çalışmasında gizemin arazi örtüsüyle ilişkisinden bahsetmişler, gizemli peyzajların daha muazzam bir peyzaj gizemi hissi yaratan, fazla sayıda parça ve topoğrafik çeşitlilik sunan, oldukça heterojen peyzajlar olduğunu vurgulamışlardır (Kıroğlu 2007).

Kısırkaya Köyünün yarı doğal peyzaj karakter tipi sorgulandığında, çoğunlukla, manzara güzelliği % 13,13 değeri ile ön planda olup, bunu % 12,56 değeri ile açıklık, % 12,37 değeri ile rekreasyonel değer parametresi takip etmiştir (Çizelge 5.1.). Alanın manzaranın güzelliği ve açıklığın hakimiyeti göze çarpmaktadır ve denizin kıvrımlı doğal yapısı, yer yer bitki örtüsünün varlığı, buna eşlik eden gökyüzü vb. öğeler manzara değerinin artmasına katkı sağlamıştır. Su ögesi alanın görsel anlamda tercih edilebilirliğini ve manzara kalitesini de arttırmakta olup peyzaj karakteri ile bütünleşen gökyüzünün açıklığı, denizin duru ve sade görünümü ise manzaranın açıklığına katkı sağlamıştır.Yarı doğal peyzaj karakter tipi içerisinde barındırdığı bu özelliklerden dolayı da rekreasyonel etkinlikler için yüksek potansiyele sahip bir alan olduğu görülmektedir. Su yüzeyi-bitki örtüsü- gökyüzü üçlüsü heterojen yapıyı desteklemekte ve renk geçişleri göze çarpmaktadır. Bununla birlikte yarı doğal peyzaj tipinde en düşük değer bakım parametresi (% 8,73) almış ve bakımın yetersiz olduğu görülmüş olup bakım parametresini % 9,92 değeri ile güven parametresi takip etmektedir (Çizelge 5.1.). Özellikle alanın bakımsızlığı görselliğine ve beğenirliliğinde olumsuz etki yapmaktadır. Bakım ile birlikte bir diğer olumsuzluk güven parametresidir. Alan içerisinde güvensiz ortamlar ve durumların olduğu ve tehlike oluşturduğu görülmektedir.

Benzer şekilde Kıroğlu (2007), Erzurum Kenti ve yakın çevresi için yaptığı görsel kalite analizinde, en yüksek puan alan görüntülerin görsel kalite parametrelerinin doğallık, açıklık düzen, uyum, perspektif ve rekreasyonel değer parametreleri olduğunu söylemiştir. Benliay ve ark. (2015) ise Aspendos, -Sillyon-Perge Bisiklet güzergahında yaptıkları görsel peyzaj kalite çalışmasında görüntüyü yorumlarken görüntüde akıl

karıştırıcı veya zorlayıcı unsurların bulunmaması ve görüntüde geri kalan unsurları ile bütünleşmemiş yabancı unsurlar bulunmamasının görsel kalite değerini iyi yönde etkilediğini vurgulamıştır. Ayrıca Bernanconi ve ark. (2009), görsel kalitede bakım parametresinin önemli bir faktör olduğunu belirtmişlerdir (Polat 2012). Özhancı ve Yılmaz (2013), Erzurum rekreasyonel alanları örneğinde yaptıkları görsel peyzaj kalite çalışmasında su kaynağı tipi ile manzara güzelliğinin arasında önemli bir ilişkinin bulunduğunu ve su oranının görüntüdeki yüzdesi arttıkça manzara güzelliğinin de arttığını söylemişlerdir (Kiper ve ark 2017).

Kısırkaya Köyü deniz peyzajı karakter tipi bakımından değerlendirildiğinde, doğallık parametresi % 14,67 değeri ile ön planda olup bunu, % 13,63 ile manzara güzelliği parametresi, % 12,89 değeri ile açıklık parametresi izlemektedir (Çizelge 5.1.). Alanın manzara yapısını en iyi temsil eden unsurun deniz olduğu ve doğallık, ve manzara güzelliği hakimiyeti bulunduğu görülmektedir. Deniz peyzajı karakter tipi, engebeli bir arazi olup, tepelerden oluşmakta, görsel anlamda ilgi çeken geniş su yüzeyi ve vejetasyonun varlığı alanın beğenirlik seviyesini arttırmaktadır. Ayrıca denizin girintili, kıvrımlı yapısı bu peyzaj alanının doğallığına ve manzara kalitesine de katkı sağlayarak morfolojik olarak da zengin bir görüntü vermektedir. Bu morfolojik görüntüyü alanın hakim bitki örtüsü olan çalı grupları tamamlamaktır. Alanda yer yer bulunan çalı formasyonu alanın renk kontrastı açısından çeşitlilik sağlamıştır. Su yüzeyi-bitki örtüsü-gökyüzü üçlüsü heterojen yapıyı desteklemekte, renk geçişleri yer almaktadır. % 7,83 ile en düşük değeri bakım ve % 8,45 ile güven parametresinin aldığı görülmekte olup (Çizelge 5.1.) alanın bakımsız olduğu ve tehlikeli durumların varlığı tespit edilmiştir.

Elde edilen bu bulgular diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Polat (2012), Konya İlinde bulunan Karaaslan, Hadimimi, Kozaağaç, Olimpiyat ve Selehaddın Parklarında yaptığı görsel kalite çalışmasında geniş su yüzeyine sahip Kozaağaç ve Karaslan parklarının görsel açıdan ve doğallık derecesi yönünden yüksek ortalamalara sahip olduğunu belirtmekle birlikte Dramstad ve ark, (2006) ise yaptıkları görsel kalite çalışmasında su içeren manzara fotoğraflarının tercih oranlarının su içermeyenlere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir (Polat 2012). Bununla birlitke Bulut ve ark (2010), Erzurumda bulunan Tortum Şelalesinde yaptıkları görsel peyzaj kalite çalışmasında su faktörünün görsel kalite anlamında önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır (Polat 2012). Güngör ve Arslan (2004), Erduran ve Cırık (2011) ve Çal (2014) adlı araştırıcılar farklı alanlarda yaptıkları çalışmalarında rekreasyon alanlarının konumlandırıldığı yerlerde bulunan göl, deniz, akarsu, baraj gibi su kaynaklarının yüksek ölçüde önemsendiği ve bundan dolayı kent içerisindeki planlamalarda da yapay su yüzeylerinin oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bununla birlikte kırsal peyzaj karakter tipinde bakımından Kısırkaya'da yapılan değerlendirmelerde ise doğallık parametresi % 14,86 değeri ile ön planda olup, bunu %13, 01 değeri ile açıklık parametresi , % 11, 51 değeri ile uyum parametresi izlemiştir (Çizelge 5.1.). Kısırkaya'da kırsal peyzaj açısından doğallık ve açıklığın hakimiyeti göze çarpmakta olup açık bir gökyüzü ile doğal ve kültürel unsurların birbirini dengelediği ve bir uyum içinde oldukları görülmektedir. Alan vejetasyon bakımından zengin bitki örtüsü ile kaplı ve kültürel unsurların daha az sayıda olması ve insan yapımı unsurların azlığı gibi özellikleri doğallık ve açıklık parametrelerine katkı sağlamaktadır. Kırsal peyzaj karakter tipinde en düşük değerleri % 8,90 ile çeşitlilik parametresi ve % 9,11 değeri ile bakım parametresi almıştır (Çizelge 5.1.). Alan içerisinde alana çeşitlilik anlamında renk katacak herhangibir unsurun olmadığı görülmekte olup yine diğer karakter alanlarında olduğu gibi bakımsızlığın olduğu dikkati çekmektedir.

Nitekim Özhancı ve Yılmaz (2013) Erzurum Örneğinde yaptıkları görsel peyzaj kalitesi çalışmasında bir alanın görsel peyzaj yapısı ne kadar doğal, çeşitli, uyumlu, açık, gizemli, perspektif sunan, güven verici, düzenli ise o alanın manzara güzelliğinin de o oranda yüksek olduğunu vurgularken Kiper ve ark. (2017) ise Kıyıköy Örneği'nde yaptıkları görsel peyzaj kalite çalışmasında doğallık, uyum, bakım ve okunabilirlik parametrelerinin görsel kaliteyi etkilediğini belirtmişlerdir. Bulut ve ark. ise (2010) Erzurum'da bulunan Tortum Şelalesinde yaptıkları görsel peyzaj kalite çalışmasında uyum ve canlılık parametrelerinin görsel kalite üzerinde önemli etkilerinin bulunduğunu vurgulamışlardır. Diğer yandan Özgeriş ve Karahan (2015) yaptıkları görsel peyzaj kalite çalışmasında, doğal ve kültürel peyzaj elemanlarının bütünlük oluşturmasının uyum ve canlılık parametreleri puanlarını artırdığını söylemişlerdir.

Kısırkaya Köyü doğal alanlar peyzaj karakter tipi bakımından doğallık parametresi %15, 67 değeri ile ön planda olup bunu, % 13,23 değeri ile manzara güzelliği % 12,24 değeri, ile de uyum parametresi izlemiştir (Çizelge 5.1.). Kısırkaya doğal alanları gizemli ve ıssız bir görünümde olup yer yer boşluklu bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Alan içerisinde morfolojik yapıya sahip tepe bulunmaktadır ve bu tepe alana farklı bir görsellik kazandırmaktadır. Doğal alanlar peyzaj karakter tipinde en düşük değer % 7,67 değeri ile güven, % 8,60 ile bakım ve % 9,85 ile çeşitlilik parametreleri almıştır Çizelge 5.1.). Alan bakımsız bir alan olmakla birlikte zayıf bir renk kontrastı hakimdir ve çeşitlilik oluşturabilecek bir peyzaj unsuru yer almamaktadır.

Benzer şekilde Erdi (2018) Güzelcehisar kıyı yerleşimi örneğindeki görsel peyzaj kalite analizi sonucunda, yerleşimin en yüksek puan alan fotoğrafların görsel kalite parametre puanlarına bakıldığında doğallık, uyum ve manzara güzelliği parametreleri en yüksek ortalamaya sahip parametreler olduğunu vurgulamıştır. Adıgüzel (2019) ise Bursa İli Gölbaşı Göleti örneğinde yaptığı görsel peyzaj kalite çalışmasında, en yüksek puan alan görüntülerin görsel kalite parametre puanlarına bakıldığında, doğallık, perspektif, güven, manzara güzelliği, uyum parametrelerinin görsel kalite değerini artırdığı belirtmekle birlikte Aklıbaşında (2013) Yahyalı ilçesi ve Yakın çevresi örneğinde yaptığı görsel kalite analizi sonucunda ilçenin manzara güzelliğinin puanlarına göre en çok tercih edilen

manzara tipi olduğunu ve bunu vadi oluşumları, ormanlık alanlar, köy yerleşimleri ve dağlık alanların takip ettiğini tespit etmiştir.

Diğer yandan Tarımsal peyzaj karakter tipi bakımından yapılan değerlendirmeler ile Kısırkaya'nın açıklık parametresinin % 12,78 değeri ile ön planda olduğu ve bunu, % 12,08 ile doğallık ve % 11,80 ile düzen parametrelerinin izlediği görülmüştür. En düşük değeri %8,64 ile rekreasyonel değer parametresi almıştır (Çizelge 5.1.). Tarımsal peyzaj karakter tipinde alan içerisinde sınırları belli olan ve tarım yapılan alanlar bulunmakta olup rekreasyonel aktivitelerin sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca alanın içinden geçen ana yol ve mevcut elektrik santralleri alanın görünümünü olumsuz etkilemektedir.

Elde edilen bulgular diğer çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Şöyle ki Düzgüneş ve Demirel (2015) Altındere Vadisi Milli Parkı örneğinde yaptıkları görsel peyzaj analizi çalışmasında olumsuz insan yapımı etkilerin azalıp doğallık derecesi arttığında görsel kalite değerinin de arttığını söylerken, Çakçı ve Çelem (2009) ise kent parklarında yaptıkları çalışmalarında, açıklık, düzenlilik, bakımlılık seviyelerinin doğal elemanların varlığının mekan tercihleri üzerinde doğrudan etkili olduğunu belirtmektedir.

Kısırkaya Köyü'nün yol peyzajı karakter tipinde, manzara güzelliği % 13,96 değeri ile ön planda olup bunu, %13,52 değeri ile doğallık parametresi % 12, 53 değeri ile uyum parametresi izlemektedir Yol peyzajında en düşük yüzdeyi % 8,75 değeri ile güven parametresi almıştır (Çizelge 5.1). Kısırkaya' da yol aksı boyunca devam eden zengin bir bitki örtüsü hem alanın manzara değerini yükseltmekle birlikte hem de alana süreklilik hissi verdiği görülmektedir. Alana ulaşım sağlayan yol, sürücülere ve insanlara yolculuk sırasında geniş bir perspektiften etkili bir yolculuk sunma olanağı sağlamaktadır. Bitki materyalinin yol boyunca algılanabilirliliği ve uyumu yüksek olup alanın görsel kalitesini de arttıran bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısırkaya'da yine yol peyzajı karakter tipinde olumsuz özeliklerinden birisi bakımsız olmasıdır.

Peyzaj karakter tiplerinin son parametresi olarak kültürel peyzaj karakter tipi ele alınmış olup Kısırkaya'nın güven parametresi % 14,54 değeri ile ön planda olduğu ve bunu %12,34 değeri ile açıklık, % 12,09 değeri ile rekreasyonel değer parametrelerinin izlediği görülmektedir. En düşük değeri ise % 7,61 ile doğallık parametresi almıştır (Çizelge 5.1.). Alanda genel olarak insan yapımı unsurlar baskın olmakla birlikte alan içerisindeki farklı uygulamalar ile kültürel peyzaj desteklenmiş ve güvenli bir ortam oluşturduğu belirlenmiştir. Alan içerisinde bulunan mahalle parkının istinat duvarları ile kuşatılması güven açısından olumlu bir özellik olarak görülebilir. Diğer yandan alan içerisinde kültürel peyzaj değeri açısından farklı peyzaj alanları (oyun alanı, oturma alanı vb.) yer aldığı görülmekte olup rekreasyonel değer parametresine katkı sağlamakla birlikte alanın doğallık derecesini düşürmektdir.

Benzer şekilde Polat (2012) Konya İlinde bulunan Karaaslan, Hadimimi, Kozaağaç, Olimpiyat ve Selehaddın Parklarında yaptığı çalışmasında otopark ve girişlerinin sert zeminden oluşmaları ve diğer unsurlara göre bitki materyalini çok az bulundurmaları nedeni ile doğallık parametresinden düşük puanlar aldığını belirtmiştir. Irmak ve Yılmaz (2010) ise yaptıkları çalışmada görsel peyzaj kalitesinin rekreasyonel tercihlerde etkili olduğu vurgulamışlardır.

Çizelge 5.1. Peyzaj karakterlerinin görsel kalite parametreleri yüzde değerleri

Peyzaj karakterleri	**Doğallık**	**Manzara güzelliği**	**Rekreasyonel değer**	**Bakım**	**Güven**	**Açıklık**	**Düzen**	**Uyum**	**Çeşitlilik**
Genel silüet	12,20	13,32	11,54	9,10	10,94	12,26	8,97	10,48	11,21
Yarı doğal peyzaj	12,00	13,13	12,37	8,73	9,92	12,56	10,30	10,80	10,18
Deniz peyzajı	14,67	13,63	10,85	7,83	8,45	12,89	10,36	12,02	9,31
Kırsal peyzaj	14,86	11,30	10,68	9,11	9,73	13,01	10,89	11,51	8,90
Doğal alanlar	15,67	13,23	10,58	8,60	7,67	11,71	10,45	12,24	9,85
Tarım peyzajı	12,08	9,76	8,64	11,24	11,17	12,78	11,80	11,10	11,45
Yol peyzajı	13,52	13,96	9,49	9,49	8,75	9,99	11,60	12,53	10,67
Kültürel peyzaj	7,61	9,04	12,09	11,92	14,54	12,34	11,16	10,06	11,24

Sonuç olarak "Kıyı Bölgesinde Görsel Peyzaj Kalitesinin İncelenmesi İstanbul – Kısırkaya Örneği" adlı yapılan tez çalışmasında araştırma alanı olarak seçilen Kısrkaya Köyü'nün görsel kalite değeri bakımından doğallık ve manzara güzelliğinin ön plana çıktığı özellikle denizin varlığı ile rekreasyonel etkinliklere az da olsa imkan sağladığı görülmektedir. Bununla birlikte alandaki bakımsızlık durumu ve yer yer güvensiz ortamların bulunduğu alanların mevcudiyeti görsel kaliteyi olumsuz etkilediği de yadsınamaz. Hem doğal hem manzara güzelliği ile henüz fazla keşfedilmemiş bir yer olan Kısırkaya Köyü'nün görsel peyzaj kalitesi açısından farklı uygulamalar ile desteklenmesi ve kullanıcılarına hitap edecek bir düzeye getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle bu tez çalışması kapsamında Kısırkaya Köyü'nün görsel peyzaj kalitesinin yükseltilmesi için aşağıdaki öneriler getirilmiştir;

- Kısırkaya Köyü'nün kırsal peyzaj karakterinin sürdürebilirliği ve gelişimi açısından yöre insanına ve bölgeye katkı sağlayacak şekilde koruma- kullanma dengesi çerçevesinde rekreasyonel ve turizm olanaklarının çeşitlendirilmesi gereklidir.
- Özellikle deniz ve yol peyzajları açısından insanların kendilerini güvende hissedecekleri bir ortam oluşturulması önemli olup bu uygulamalarının yapılırken manzara güzelliğini bozmadan ve alanı kapatmayacak şekilde uygulamalar yapılmalıdır.
- Kısırkaya'yı ziyaret edenlerin alanın doğallığını ve manzara güzelliğini görmesi ve vakit geçirmesi için seyir terasları, gözlem kuleleri, fotoğraf çekim alanları vb. alanlar tasarlanabilir.
- Kısırkaya Karadeniz kıyısında bir mahalle olduğu ve denizinin sıklıkla dalgalı ve rüzgarlı olduğu göz önünde bulundurularak yüzme dışında uygun deniz sporları (rüzgar sörfü, jet ski, su kayağı vb.) etkinlikleri gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte meydana gelebilecek her türlü kazalara karşı personel bulundurulması gereklidir.
- Kısırkaya doğal peyzaj alanı içerisinde doğaya yönelik kamp, doğa yürüyüşü vb. etkinliklere uygun alanların belirlenmesi kısa ve uzun vadede rekreatif etkinliklerin çeşitlenmesine olanak sağlayacaktır.

- Kısırkaya Köyü'nde yanlızca 1 adet tesis bulunmakta olup zamanla artan ihtiyaçlar doğrultusunda yeterli gelmeyeceği göz önünde bulundurularak tesis sayısı arttırılabilir.
- Yaz aylarında yoğun kullanımla birlikte kıyı alanında oluşan çevre kirliliği sorununa mutlaka çözüm getirilmesi önemlidir. Bu amaçla bu bölgedeki çöp sayıları artırılabilir, denizde oluşabilecek kirliliğe karşı da gerekli önlemler alınabilir.
- Kıyı bölgesinde ve mahalle çevresinde yer yön ve uyarı levhalarının düzenlenmesi ve eksiklerinin giderilmesi gereklidir.
- Sahilde bulunan ve yaz aylarında yoğun kullanılan duş, wc ve çeşme gibi donatı elemanları sayıca arttırılabilir.
- Kısırkaya Köyünde kırsal turizm adına yerel halkın desteklemesi ve kırsal turizmin halk tarafından benimsenmesi sağlanmalıdır ve bunun için de yerel halka eğitim ve çalışma programları uygulanması önemlidir. Ayrıca yerel halkın yöresel ürünlerini sunma ve pazarlama konusunda bilinçlendirilmesi ile de ekonomik fayda sağlanmış olunacaktır.

Bütün bu öneriler ışığında Kısırkaya Köyü'nün doğal güzelliklerinin gelecek nesillere bozulmadan aktarılması, görsel kalite değerine sahip çıkılması önemli olup mevcut durumu göz önünde bulundurularak hem kırsal karakterinin sürdürülebilirliğinin sağlanması hem de ziyaretçilerine güvenli, bakımlı ve yaşanılabilinecek bir mekan olması adına taşıma kapasitesini de aşmadan sürdürülebilirliğin sağlanması için bütüncül planlamaların uygulanması etkili bir yaklaşım olacaktır.

KAYNAKLAR

Acar, C., Kurdoğlu, B. Ç. 2005. Kaçkar Dağları Milli Parkında görsel kalite değerlendirmesi. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu. Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.

Adıgüzel, E. 2019. Bursa ili Gölbaşı Göleti'nde rekreasyonel ve turistik alanların görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesi rekreasyonel ve turistik etkinliklerin belirlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bursa.

Ak. M. K. 2010. Akçakoca Kıyı Bandı Örneğinde Görsel Kalitenin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Doktora* Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara.

Aklıbaşında, M. 2013. Yahyalı İlçesi ve Yakın Çevresinin Peyzaj Potansiyelinin Sürdürülebilir Turizm ve Rekreasyonel Kullanımlar Yönünden Değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Aksu, G. A. 2012. Peyzaj değişimlerinin analizi: İstanbul Sarıyer örneği. *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Nimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul.

Akten, M., Akten, S. 2005. Ekolojik planlama yaklaşımı ve Gölcük Tabiat Parkı örneğinde irdelenmesi, Korunan Alanlar Sempozyunu, 8-10 Eylül, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta

Altan, Ş. 2006. Türkiye'de ekoturizm uygulamaları ve ekonomiye katkıları. *Yüksek Lisans Tezi,* Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde..

Altuntaş, O. 1990. Rekreasyon ve turizm İstanbul'un rekreasyon potansiyeli. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Anabilim Dalı, İstanbul

Anonim, 2018. Uzun yıllar tüm parametreler bülteni.T.C.Tarım ve Orman Metoroloji Genel Müdürlüğü,Sarıyer Metoroloji İstasyon Müdürlüğü,İstanbul.

Anonim, 2019a. Sarıyer Yaşam Rehberi. T . C . Sarıyer belediye başkanlığı, İstanbul.

Anonim, 2019b. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2019. Türkiye İstatik Kurumu, yayın no: 3352, Ankara.

Anonim, 2020a. T.C.İstanbul Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Coğrafyası, https://istanbul.ktb.gov.tr/ -(Erişim tarihi: 21.04.2020).

Anonim, 2020c. Google Haritalar. http://map.google.com/-Erişim tarihi: 18.04.2020).

Anonim, 2020d. İstanbul şehir haritası. https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/ -(Erişim tarihi: 11.03.2020).

Anonim, 2020e. https://tr.wikipedia.org/wiki/Kısırkaya _Sarıyer_(Erişim tarihi: 15.04.2020).

Anonim, 2021. https://istanbulobm.ogm.gov.tr/BahcekoyOIM/Sayfalar/default.aspx (Erişi tarihi: 15.04.2021)

Anonim,2020b. Google Earth.google.com.tr./intl/tr earth/-(Erişim tarihi:19.3.2020).

Arriaza, M. Canas-Ortega, J. F., Canas-Madueno, J. A., Ruiz-Aviles, P. 2004. Assessing the visual quality or rural landscapes. *Landscape and Urban Planning*, 69: 115-125.

Arslan Muhacir, E. S., Yavuz Özalp, A. (2018). Kıyı alanlarının rekreasyonel amaçlı alternatif kullanımının Artvin örneğinde irdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20(1): 43-52.

Asur, F., Alphan, H. 2018. Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi Ve Alan Kullanım Planlamasına Olan Etkileri. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, *Tar. Bil. Dergisi*, 28 (1): 117-125.

Ayaşlığil, T. 2011. Sarıyer örneğinde ekolojik mekan ayrımı. İstanbul Ticaret Üniversitesi *Fen Bilimleri Dergisi*, 20: 55-79.

Aydın, O. 2012. AB'de kırsal turizmde ilk 5 ülke ve Türkiye'de kırsal turizm. KMÜ. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23): 39-46.

Aydın, O. 2012. AB2de kırsal turizmde ilk 5 ülke ve Türkiye'de kırsal turizm. *K.M.Ü. Sanayi ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 14(23): 39-46.

Ayhan, Ç. K. 2007. Özgün peyzaj karakteristiklerine sahip mekanlara yönelik bir peyzaj planlama yönteminin ortaya konulması; Bozcaada örneği. *Doktora Tezi,* Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.

Aytaç, Ö. 2002. Boş zaman üzerine kuramsal yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 12(1): 231-260.

Aytaş, İ., Uzun, S. (2015). Determining visual landscape quality of pedestrian areas in Düzce city center. Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University| İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 65(1): 11-29.

Balcı, İ. 2015. Gün Boyu Sarıyer'de Dolaşmak Puslu Yayıncılık, İstanbul, 397.

Başar, M. A. 2006. Türkiye'deki tabiat parklarının açık hava sportif aktiviteleri açısından mevcut potansiyelinin belirlenmesi: Kocaeli Balıkayalar Tabiat Parkı örneği. *Yüksek Lisans Tezi,* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Sakarya.

Pirselimoğlu Batman, Z. 2007. Ekolojik temelli rekreasyon ve turizm planlama ilkelerinin araştırılması: Trabzon ili Çalköyü yayla yerleşimi örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana bilim Dalı, Trabzon.

Bayraktar, M. S. 2009. Tekirdağ İlindeki kırsal turizm girişimcilik potansiyeli. *Yüksek Lisans Tezi,* Çalışma İktisadı Ana Bilim Dalı, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.

Bedir, F. 2016. Boş zaman (rekreasyonel) aktivitelerinin stresin üstesinden gelebilme rolünün incelenmesi. *Doktora Tezi,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yönetimi Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Bekdemir, A. P. 2009. İstanbul-Azizpaşa Ormanı içerisinde bir rekreasyon planlama modeli oluşturulması. *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Bell, S., Tryvainen, L., Sievanen, T., Pröbstl, U. 2007. Outdoor recreation and nature tourism: A European perspective. Living reviews in Landscape Research, 1, 2.

Benliay, A., Soydan, O., Kayku, M. 2015. Aspendos -Sillyon-Perge bisiklet güzergahı örneğinde peyzaj görsel kalitesi ve peyzaj özelliklerinin değerlendirilmesi. *Hasan Kalyoncu üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi Dergisi,* 3(1): 48-64.

Bergen, S. D., Ulbricht C. A., Fridley J. L., Ganter M. A. 1995. the validity of computer-generated graphic images of forest landscape. Journal of Environmental Psychology, 15(2): 135-146.

Bernasconi, C., Strager, M. P., Maskey, V., Hasanmyer, M. 2009. Assesing public preferences for design and environmental attributes of an urban automated transportation system. *Landscape and Urban Planning*, 90: 155-167.

Gülin Beyhan, Ş., Mete Ünügür, S. 2005. Çagdaş gereksinmeler bağlamında sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 4 (2): 79-87.

Bilgimöz, S. 2019. Rekreasyonel turizm faaliyetlerinde turist rehberliği hizmetlerine ilişkin bir değerlendirme : Paket tur örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Bingöl, B. 2011. Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı'nın koruma ve kullanım ilkeleri açısından rekreasyon planlaması üzerine bir araştırma. *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana bilim Dalı, Ankara.

Birinci, M. C. 2018. Boş zaman motivasyonu ve davranışşal niyet ilişkisinde boş zaman tatmininin aracılık etkisi ve rekreasyonel hizmet kalitesinin düzenleyici rolü: Rekreasyonel kayak etkinliğine ilişkin bir çalışma. *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Birsen, A. G. Dinç, A. 2018. Kırsal turizm planlaması kapsamında gastronomi etkinliklerinin değerlendirmesi. *Seyahat ve Otel işletmeciliği Dergisi*, 15(1): 120-132.

Bulut, Y. 2000. Tercan Baraj gölü ve çevresinin rekreasyonel alan kullanım potansiyelinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Doktora Tezi,* Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Bulut, Z. 2006. Kemaliye (Erzincan) ilçesi ve yakın çevresinin alternatif turizm kapsamında rekreasyonel turizm potansiyelinin belirlenmesi. *Doktora tezi*, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Erzurum.

Bulut, Z., Karahan, F., Sezen, I. 2010. Determining visual beauties of natural waterscapes : Acase study for Tortum Valley (Erzurum / Turkey). *Scientific Research and Essay,* 5(2): 170-182.

Can, E. 2015. Boş zaman, rekreasyon ve etkinlik turizmi ilişkisi. *İstanbul Sosyal bilimler Dergisi*, (10): 1-17.

Clay, G. R., Daniel, T. C. 2000. Scenic landscape assessment: the effectts of land management jurisdiction on public perception of scenic beauty. Landscape and Urban Planning, 49: 1-13.

Clay, G. R., Smidt, R. K. 2004. Assessing the validity and reliability of descriptor variables used in scenic highway analysis. Landscape and Urban Planning, 66: 239- 255.

Çakçı, I., Çelem, H. 2009. Kent parklarında görsel peyzaj algısının değerlendirilmesi .*Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 15(1): 88-95.

Çakıroğlu, B. B. 2010. Kırsal alan planlaması : Gemiciler köyü. *Yüksek Lisans Tezi*, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Kastamonu.

Çal, N. 2014. Antalya Konyaltı Plajı rekreasyonel kullanım özelliklerinin peyzaj mimarlığı açısından irdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Çalıkuşu, S. 2018. Turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında "rekreasyon turizmi": İzmir - Çeşme örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rekreasyon Ana Bilim Dalı. İzmir.

Çelik, M. 2013. Kent parklarının görsel peyzaj algısının Denizli İli örneğinde irdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.

Çelikyay, S. 2006. Ekolojik planlama sürecinde stratejik çevresel etki değerlendirmesi ve Bartın şehri üzerinde bir örnek çalışma. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8(9): 10-22.

Çetinkaya, G. 2008. Milli parkların bir rekreasyon alanı olarak düzenlenmesi ve yönetilmesi ; Bir model önerisi. *Yüksek Lisans Tezi,* Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Çevirgen, A. 2003.Sürdürülebilir turizm kapsamında ekoturizm ve Edremit yöresi için bir model önerisi. *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, İzmir.

Çınar, M. 2007. Kırsal arazi planlamalarında peyzaj planlamasının yeri ve önemi. *Yüksek Lisans Tezi,* Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Dal, N. 2008. Kuşadası'nda kıyı kullanımı ve turizmin çevresel etkileri üzerine yerel halkın tutumları. *Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Aydın.

Daniel, T. C. 2001. Whither scenic beauty? Visual landscape quality assessment in the 21st century. Landscape And Urban Planning, 54: 267-281.

Daniel, T. C., Boster, R. S. 1976. Measuring landscape esthetics: The scenic beauty estimation method. USDA forest service research paper, RM-167. Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, Fort Collins, CO.

Dikici, İ. 2020. Serbest zamanlarını gençlik merkezlerinde değerlendiren üniversite öğrencilerinin serbest zaman doyum, yaşam doyum ve mutluluk düzeylerinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Ana Bilim Dalı, Muğla.
Doğanay, H., Zaman, S. 2019.Türkiye turizm coğrafyası. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.481.

Doğaner, S. 1998.Türkiye kıyı kullanımında turizm olgusu. *Türk Cografya Dergisi* ,(33): 25-52.

Dramstad, W.E., Sundli Tveit, M., Fjellstad, Fry, G. L. A. 2006. Relationships between visual landscape preferences and mapbased indicators of landscape structure .*Landscape and Urban Planning* ,78: 465-474.

Duran, E. 2009. Sürdürülebilir turizm kapsamında toplumsal ve kültürel kimliğin korunması: Gökçeada örneği. *Doktora Tezi,* Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, İzmir.

Düzgüneş, E., Demirel, Ö. 2015. Milli parklarda doğal ve kültürel kaynak değerlerinin görsel peyzaj kalite yönünden değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi,* 5(12): 13-23.

Elinç, H. 2011. Görsel kalite değerlendirmesi yöntemi ile Antalya ili Alanya ilçesindeki Abdurrahman Alaettinoğlu ve Alanya belediye başkanları kent parklarının irdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Fen bilimleri enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Konya.

Erdem, B. 2007. Sivas kenti doğal ve kültürel değerlerinin peyzaj mimarlığı ve turizm açısından değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erdi, 0. 2018. Güzelcehisar (Bartın İli) kıyı yerleşiminde görsel peyzaj değerlendirmesi *Yüksek Lisans Tezi*, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
Erdoğan, A. 2014. Peyzaj karakter analizi: Artvin Şavşat ilçesi örneği. *Doktora Tezi,* Atatür*k* Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Ejder Erdoğan, N. 1998. Çevre koruma ve sürdürülebilir kırsal rekreasyonel kullanım bağlamında atıklardan kaynaklanan çevresel bozulmalar ve çözüm önerileri üzerine bir araştırma. *Doktora Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,Trabzon.

Özgüç Erdönmez, İ. M. , Çağlayan Kaptanoğlu., A. Y. 2008. Peyzaj estetiği ve görsel kalite değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 58*(1): 40-51.

Erduran, F., Cırık, U. 2013. Gelincik Dağı Tabiat Parkı'nın rekreasyonel peyzaj değerlerinin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 42 (1): 63-77.
Eroğlu, E. 2012. Dağlık alan yol koridorlarında peyzaj karakterini belirleyen doğal bitki kompozisyonlarının tanımlanması; Ataköy-Sultanmurat-Uzungöl yol güzergahı örneği. *Doktora Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Trabzon.

Ersoy, M. 2012. Kentsel planlama. Ninova Yayınları,

Fuante de Val, G., Atauri, A. J., Lucio, J. V. 2006. Relationship between landscape visual attributes and spatial pattern indices:A test study in Mediterranean-climate landscapes. *Landscape and Planning*, 77(4): 393-407.

Gold, S. M. 1980. Recreation planning and design. Mcgraw-Hill, Newyork . https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/19811876018322Erişim tarihi:17.08.2021).

Görmüş, S. 2012. Korunan alanlarda peyzaj karakter analizi: Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı örneği. *Doktora Tez*i, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara.

Güçlü, Y. 2010. Doğu Karadeniz kıyı kuşağında iklim konforu şartlarının kıyı turizmi yönünden incelenmesi. *Cografi Bilimler Dergisi*, 8(2): 111-136.

Gülbahar, O. 2009. 1990'lardan günümüze Türkiye'de kitle turizminin gelişimi ve alternatif yönelimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 14 (1): 151-177.

Gülez, S. 1983. Ormaniçi rekreasyon planlaması. *KTÜ. Orman Fakültesi Dergisi, 6(*2): 288-317.

Gülez, S. 1989. Park bahçe ve peyzaj mimarisi. Karadeniz Teknik Üniversitesi.Orman Fakültesi, Trabzon.

Gülez, S. 1990. Ormaniçi rekreasyon potansiyelinin saptanması için geliştirilen bir değerlendirme yöntemi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 40(2): 133-147.

Gülez, S. 2000. Doğa koruma ve turizm, Basılmamış Yüksek Lisans Ders Notları, Z.K.Ü.Bartın Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bartın, 67s.

Gültürk, P. 2013. Tekirdağ kent merkezi kıyı şerdidinin görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi,* Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.

Güngör, S., Arslan, M. 2003. Beyşehir ilçesi ve yakın çevresi turizm ve rekreasyon kullanımına yönelik peyzaj potansiyellerinin saptanması üzerine bir araştırma. *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 17(32): 64-73.

Güngör, S. Arslan, M. 2004. Turizm ve Rekreasyon stratejileri için swot analizi, görsel kalite değerlendirmesi, Turizm tesislerinin beğenirliliği ve turizm tesisleri durum analizi uygulaması: Beyşehir İlçesi örneği. *Selçuk Üniversitesi S.Ü.Ziraat fakültesi Dergisi, 18(33): 68-72.*

Habron, D. 1998. Visual perception of wild land in Scotland. *Landscape and Urban Planning,* 42: 45-46.

Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., Dinç., A. 2009. Boş zaman ve rekreasyon yönetimi; Örnek animasyon uygulamaları. Detay Yayıncılık, Ankara. 216.

Irmak, M. A., Yılmaz, H. 2010. Farklı Peyzaj karakter alanlarına göre doğal ve kültürel kaynak değerlerinin görsel analizi: Erzurum Örneği. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 27(2): 45-55.

Irving, P. Moncrieff, I. 2004. Managing the environmental impacts of land transport: İntegrating environmental analysis with urban planning. *Science of the total environment*. 47-59.

Işık, B. Ö. 2014. Kıyı alanı rekreasyonel kullanım kararlarının belirlenmesi: Trabzon kenti örneği. *Doktora Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Trabzon.

Işık, B. Ö., Demirel, Ö. 2014. Kıyı kullanıcılarının kıyı alanı rekreasyon planlama kararları üzerindeki etkisi: Trabzon kıyı bandı örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi* , 4(10): 1-11.

İnan, S. 2005. Boğaziçi kıyı alanlarının rekreasyonel açıdan değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Kalem, S. 2001. Doğal ve Kültürel değerlerin korunabilmesi için turizm potansiyelinin belirlenmesine bir yöntem yaklaşımı ve Kastamonu İli kıyı bölgesi ve yakın çevresinde uygulanması. *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara.

Yüksel Karakaya, Ö. 2009. Tatil Köylerindeki açık alanların peyzaj planlama ve tasarım ilkeleri açısından irdelenmesi : Antalya örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Karaküçük, S. 1997. Rekreasyon, boş zamanları değerlendirme, kavram kapsam ve bir araştırma. Seren Ofset, Ankara, 373.

Karaküçük, S. 1999. Rekreasyon-Boş Zamanları Değerlendirme. Bağırgan Yayıncılık, 3. Baskı, 410s, Ankara.

Kargı, S. 2010. Kıyı turizminden alpinizme sürdürülebilir turizm (Burhaniye-Edremit—Kaz Dağı örneği). *Yüksek Lisans Tezi*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Ana Bilim Dalı, Uşak.

Kaypak, Ş. 2010. Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2): 93-114

Kaypak, Ş. 2012. Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*,14(22): 11-29.

Kıroğlu, E. 2007. Erzurum kenti ve yakın çevresindeki bazı rekreasyon alanlarınınn görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Kim, K. H., Pauleit, S. 2007. Landscape character ,biodiversity and land use planning: *The case of Kwangju city Region, South Korea .Journal of Environmental Psychology* , 24 (1): 264-274.

Kiper, T., Korkut, A., Topal, T. Ü. 2017. Görsel peyzaj kalite değerlendirmesi : Kıyıköy Örneği. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi,* 20 (3): 258-269.

Kocaer, N., 2020. Sözlü görüşme. Sarıyer İlçesi Kısırkaya Mahallesi Muhtarlık Binası, (12.04.2020), kisirkayamuhtarlık@hotmail.com.

Koç, Y. 2006. İmrahor Vadisi'nin rekreasyon potansiyelinin saptanması. *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara.

Koçan, N. 2012. Kızılcahamam-Çamlıdere jeoparkında kırsal peyzaj ve rekreasyon planlama. *Erciyes Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 28(1): 38-46.

Korça, P. 1989. Kıyı alanlarında turizm planlamasına yönelik bir araştırma. *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Turizm Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Koyuncu, İ. 2012. Rekreasyon potansiyelinin belirlenmesi üzerine bir araştırma; Aksaray Güzelyurt ilçesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Körmükçü, F. Y. 2009. Kocaeli ili Derince ilçesi rekreasyon tesislerinin planlanması ,*Doktora Tezi*, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Kocaeli.

Kurum, E. 1992. Beynam Muhafaza Ormanı ve yakın çevresinin Ankara Kenti rekreasyon sistemi açısından koruma-kullanım ve planlama ilkelerinin saptanması üzerine bir araştırma, *Doktora Tezi,* Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara.

Demirci Küni, E. 2010. Atatürk Üniversitesi Yerleşkesinin görsel kalite yönünden değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Lane, B. 2005. Sustainable Rural Tourism Strategies: A Tool For Development and Conservation, *Interamerican Journal of Environment and Tourism*, 1(1).

Meitner, M. J. 2004. Scenic beauty of river views in the Grand Calyon: relating perceptual judgments to locations. *Landscape And Urban Planning,* 68: 3-13.

Mihailovic, B., Moric, I. 2012. The role of Marketing philosophy in Rural Tourism Development". Tourism and Hospitality Management, 18(2): 267-279.

Morçin, İ., Morçin, S. E. 2004. Kırsal rekreasyona katılım isteğinin katılım sıklığına etkisi: Çıldır lisesi örneği. *Uluslararası Hakemli Beşer, ve Akademik Bilimler Dergisi,* 4(11): 116-129.

Muslu, A. 2015. Türkiye'de deniz turizminde ürün farklılaştırılması ve kalite yönetimi. *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, Deniz İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Orel, Y. F., Yavuz, M. C. 2003. Rekreasyonel turizmde müşteri potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir pilot çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11): 61-76.

Özel, A. E. 2004. Çanakkale ili doğal ve kültüel potansiyelinin turizm ve rekreasyonel kullanım yönünden incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Çanakkale.

Özgeriş, M. 2014. Tortum ve Uzundere'deki rekreasyonel tesislerin görsel kalite analizi. *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Özgeriş, M., Karahan, F. 2015. Rekreasyonel tesislerde görsel kalite değerlendirmesi üzerine bir araştırma ; Tortum ve Uzundere (Erzurum) örneği . *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 16(1): 40-49.

Özhancı, E., Yılmaz H. 2011. Rekreasyon alanlarının görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesi ; Erzurum Örneği. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(2): 67-76.

Özkan, B. 2001. Kentsel rekreasyon alan planlaması. Ege.Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Notları, İzmir.

Özkazanç, D. 2005. Kirazlıköprü Baraj Gölü ve çevresi rekreasyon potansiyelinin saptanması üzerine bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Bartın.

Özman, K. O. 2018. Amasra kenti örneğinde tarihi peyzaj karakteri değerlendirmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Bartın.

Öztürk, K. 2018. Kıyısal peyzajların sürdürülebilir turizm ve rekreasyon potansiyeli yönünden değerlendirilmesi : Bartın-Kızılkum örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Bartın.

Polat, A. T. 2012. Kent Parklarında Görsel Kalite ve Doğallık Derecesi Arasındaki ilişkilerin belirlenmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(3): 85-92.

Sağlık, A. 2014. Çanakkale kenti rekreasyon potansiyelinin kentlerin yaşanabilirliği açısından değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*, Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, Çanakkale.

Sayan, M. S. 1998. Antalya kıyı bandındaki bazı turizm amaçlı tesislerin peyzaj mimarlığı yönünden irdelenmesi üzerine bir araştırma. *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara.

Sertkaya, Ş. 2001. Bartın ili kıyı bölgesinin turizm ve rekreasyon potansiyelinin saptanması ve değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Ankara.

Sezer, İ. 2011. Didim -Milas kıyı kuşağında turizm ve mekânsal etkileri. *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Soykan, 2003. Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1): 1-11.

Soykan, F. 1999. Doğal çevre ve kırsal kültürle bütünleşen bir turizm türü: Kırsal turizm. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, (10)67-55.

Soykan, F. 2000. Kırsal turizm ve Avrupa'da kazanılan deneyim. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21-33.

Surat, H. 2018. Baraj Gölü ve çevrelerinin rekreasyonel kullanımına yönelik potansiyellerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi üzerine bir araştırma Deriner Barajı örneğinde. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 11 (61): 996-1010.

Serbest Şimşek, D. 2007. Tekirdağ merkez ilçe kıyı şeridi rekreasyon potansiyelinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Tekirdağ.

Tahvanainen, L., Tyrvainen, L., Ihalainen, M., Vuorela, N., Kolehmainen. 2001. Forestmanagement and public perceptions –visual versus verbal information. *Landscape And Urban Planning*, 53: 53-70.

TDK, 2021. Türk Dil Kurumu. https://www.tdk.gov.tr/.

Tuncer, E. 2020. sözlü görüşme. Valide Sultan Cad.Kemer Mah. PK.34473 Bahçeköy/İSTANBUL, 03.07.2020.

Turgut, İ. 2019. Çanakkale ili rekreasyon alanlarının sınıflandırılmasına yönelik bir saha çalışması. *Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Çanakkale.

Tüfekçioğlu, H. K. 2008. Tarihsel çevrede görsel peyzaj kalite değerlendirmesi .İstanbul Yedikule örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tütüncü, Ö. 2012. Rekreasyon ve rekreasyon terapisinin yaşam kalitesindeki rolü. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2): 248-252.

Ulutaş, A. E., 2019. Serbest zaman ve rekreasyonun mutluluk ile ilişkisi. *Yüksek Lisans Tezi,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Uzun, F. Ç. 2018. Kastamonu tabiat parklarının görsel kalite analizi. *Yüksek Lisans Tezi*, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Kastamonu.

Uzun, S. 2005. Kırsal ve kentsel alanlardaki parklarda kullanıcı memnuniyeti;Gölcük Ormaniçi dinlenme alanı ve İnönü Parkı örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Bolu.

Uzun, S., Müderrisoğlu, H. 2010. Kırsal rekreasyon alanlarında kullanıcı memnuniyeti: Bolu Gölcük Ormaniçi dinlenme yeri örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi,* (1): 67-82.

Yallagöz, T. D. 2010. Alternatif bir turizm çeşidi olarak kırsal turizm: Çanakkale Bölgesi Ayvacık Yöresi Uygulaması. *Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Çanakkale.

Yeşil, M. 2010. Tozanlı havzası Tokat-Almus ilçesi ekolojik temelli kırsal peyzaj planlaması. *Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Erzurum.

Kafalı Yılmaz, F. 2008. Gelişimini tamamlamış kıyı turizmine Marmaris (Muğla)örneği. Afyon *Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,10(3): 160-180.

Yılmaz, H., Yılmaz, S., Demircioğlu Yıldız, N. 2003. Kars kent halkının talep ve eğilimlerinin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(4): 353-360.

Yılmaz, R. 2006. Saroz Körfezi'nin turizm ve rekreasyonel kullanım potansiyeli üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, (1): 124-135.

Zurnacı, N. 2012. Kırsal turizmde; Girişimcilik ve örgütlenme. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23): 65-70.

EKLER

EK 1 Uzman Grubu Peyzaj Karakter Tipi Görseli Belirleme Formu

EK 2 Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi

EK 1. Uzman Grubu Peyzaj Karakter Tipi Görseli Belirleme Formu

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi

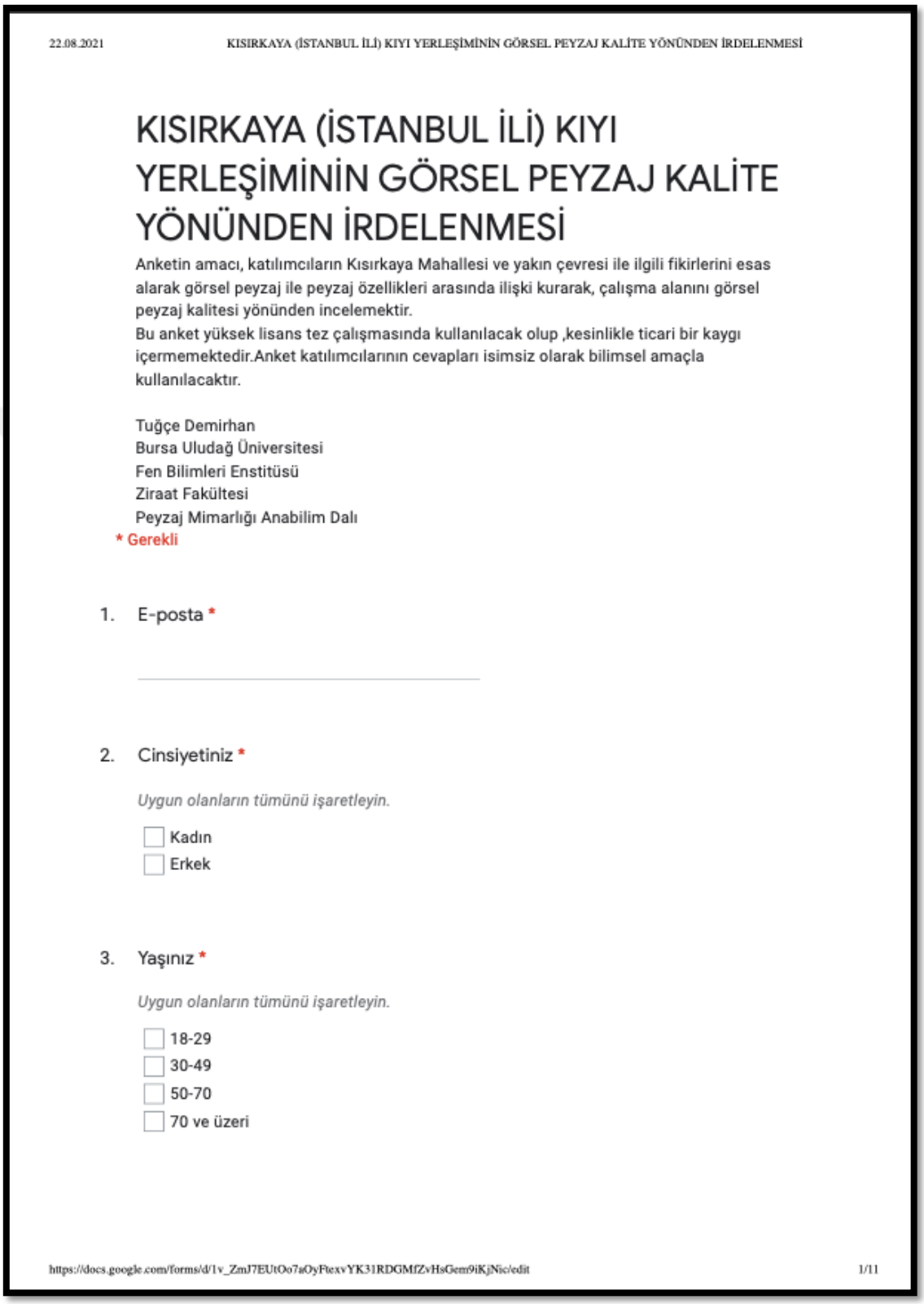

KISIRKAYA (İSTANBUL İLİ) KIYI YERLEŞİMİNİN GÖRSEL PEYZAJ KALİTE YÖNÜNDEN İRDELENMESİ

Anketin amacı, katılımcıların Kısırkaya Mahallesi ve yakın çevresi ile ilgili fikirlerini esas alarak görsel peyzaj ile peyzaj özellikleri arasında ilişki kurarak, çalışma alanını görsel peyzaj kalitesi yönünden incelemektir.
Bu anket yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacak olup ,kesinlikle ticari bir kaygı içermemektedir.Anket katılımcılarının cevapları isimsiz olarak bilimsel amaçla kullanılacaktır.

Tuğçe Demirhan
Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

* Gerekli

1. E-posta *

2. Cinsiyetiniz *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- [ ] Kadın
- [ ] Erkek

3. Yaşınız *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- [ ] 18-29
- [ ] 30-49
- [ ] 50-70
- [ ] 70 ve üzeri

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

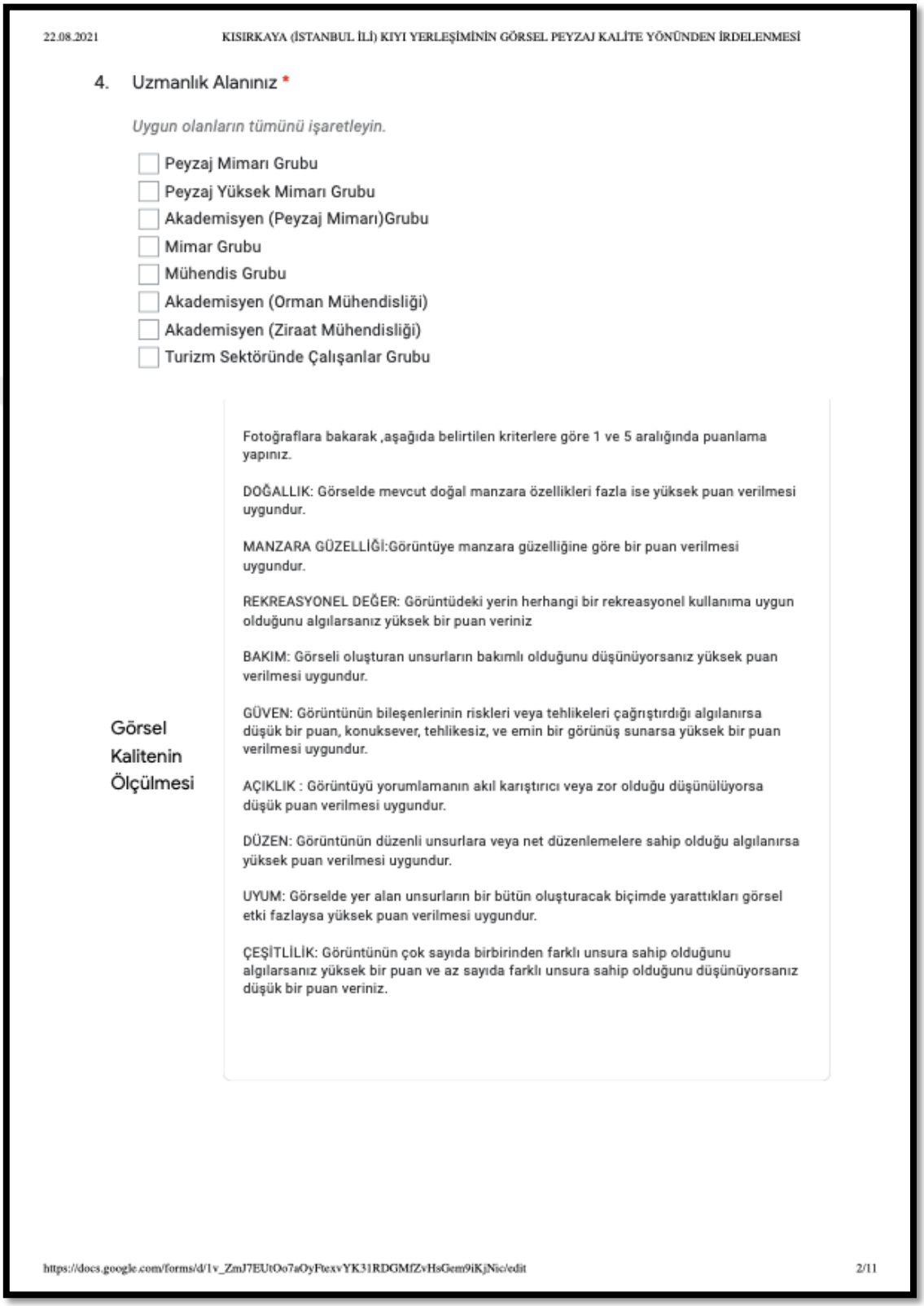

22.08.2021 KISIRKAYA (İSTANBUL İLİ) KIYI YERLEŞİMİNİN GÖRSEL PEYZAJ KALİTE YÖNÜNDEN İRDELENMESİ

4. Uzmanlık Alanınız *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- [ ] Peyzaj Mimarı Grubu
- [ ] Peyzaj Yüksek Mimarı Grubu
- [ ] Akademisyen (Peyzaj Mimarı)Grubu
- [ ] Mimar Grubu
- [ ] Mühendis Grubu
- [ ] Akademisyen (Orman Mühendisliği)
- [ ] Akademisyen (Ziraat Mühendisliği)
- [ ] Turizm Sektöründe Çalışanlar Grubu

Görsel Kalitenin Ölçülmesi

Fotoğraflara bakarak ,aşağıda belirtilen kriterlere göre 1 ve 5 aralığında puanlama yapınız.

DOĞALLIK: Görselde mevcut doğal manzara özellikleri fazla ise yüksek puan verilmesi uygundur.

MANZARA GÜZELLİĞİ:Görüntüye manzara güzelliğine göre bir puan verilmesi uygundur.

REKREASYONEL DEĞER: Görüntüdeki yerin herhangi bir rekreasyonel kullanıma uygun olduğunu algılarsanız yüksek bir puan veriniz

BAKIM: Görseli oluşturan unsurların bakımlı olduğunu düşünüyorsanız yüksek puan verilmesi uygundur.

GÜVEN: Görüntünün bileşenlerinin riskleri veya tehlikeleri çağrıştırdığı algılanırsa düşük bir puan, konuksever, tehlikesiz, ve emin bir görünüş sunarsa yüksek bir puan verilmesi uygundur.

AÇIKLIK : Görüntüyü yorumlamanın akıl karıştırıcı veya zor olduğu düşünülüyorsa düşük puan verilmesi uygundur.

DÜZEN: Görüntünün düzenli unsurlara veya net düzenlemelere sahip olduğu algılanırsa yüksek puan verilmesi uygundur.

UYUM: Görselde yer alan unsurların bir bütün oluşturacak biçimde yarattıkları görsel etki fazlaysa yüksek puan verilmesi uygundur.

ÇEŞİTLİLİK: Görüntünün çok sayıda birbirinden farklı unsura sahip olduğunu algılarsanız yüksek bir puan ve az sayıda farklı unsura sahip olduğunu düşünüyorsanız düşük bir puan veriniz.

https://docs.google.com/forms/d/1v_ZmJ7EUtOo7aOyFtexvYK31RDGMfZvHsGem9iKjNic/edit 2/11

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

5. Genel Silüet *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5
Doğallık	◯	◯	◯	◯	◯
Manzara Güzelliği	◯	◯	◯	◯	◯
Rekreasyonel Değer	◯	◯	◯	◯	◯
Bakım	◯	◯	◯	◯	◯
Güven	◯	◯	◯	◯	◯
Açıklık	◯	◯	◯	◯	◯
Düzen	◯	◯	◯	◯	◯
Uyum	◯	◯	◯	◯	◯
Çeşitlilik	◯	◯	◯	◯	◯

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

6. Yarı Doğal Peyzaj *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5
Doğallık	◯	◯	◯	◯	◯
Manzara Güzelliği	◯	◯	◯	◯	◯
Rekreasyonel Değer	◯	◯	◯	◯	◯
Bakım	◯	◯	◯	◯	◯
Güven	◯	◯	◯	◯	◯
Açıklık	◯	◯	◯	◯	◯
Düzen	◯	◯	◯	◯	◯
Uyum	◯	◯	◯	◯	◯
Çeşitlilik	◯	◯	◯	◯	◯

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

7. Deniz Peyzajı *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5
Doğallık	◯	◯	◯	◯	◯
Manzara Güzelliği	◯	◯	◯	◯	◯
Rekreasyonel Değer	◯	◯	◯	◯	◯
Bakım	◯	◯	◯	◯	◯
Güven	◯	◯	◯	◯	◯
Açıklık	◯	◯	◯	◯	◯
Düzen	◯	◯	◯	◯	◯
Uyum	◯	◯	◯	◯	◯
Çeşitlilik	◯	◯	◯	◯	◯

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

8. Kırsal Peyzaj *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5
Doğallık	◯	◯	◯	◯	◯
Manzara Güzelliği	◯	◯	◯	◯	◯
Rekreasyonel Değer	◯	◯	◯	◯	◯
Bakım	◯	◯	◯	◯	◯
Güven	◯	◯	◯	◯	◯
Açıklık	◯	◯	◯	◯	◯
Düzen	◯	◯	◯	◯	◯
Uyum	◯	◯	◯	◯	◯
Çeşitlilik	◯	◯	◯	◯	◯

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

9. Doğal Alanlar *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5
Doğallık	◯	◯	◯	◯	◯
Manzara Güzelliği	◯	◯	◯	◯	◯
Rekreasyonel Değer	◯	◯	◯	◯	◯
Bakım	◯	◯	◯	◯	◯
Güven	◯	◯	◯	◯	◯
Açıklık	◯	◯	◯	◯	◯
Düzen	◯	◯	◯	◯	◯
Uyum	◯	◯	◯	◯	◯
Çeşitlilik	◯	◯	◯	◯	◯

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

10. Tarım Peyzajı *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5
Doğallık	◯	◯	◯	◯	◯
Manzara Güzelliği	◯	◯	◯	◯	◯
Rekreasyonel Değer	◯	◯	◯	◯	◯
Bakım	◯	◯	◯	◯	◯
Güven	◯	◯	◯	◯	◯
Açıklık	◯	◯	◯	◯	◯
Düzen	◯	◯	◯	◯	◯
Uyum	◯	◯	◯	◯	◯
Çeşitlilik	◯	◯	◯	◯	◯

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

11. Yol Peyzajı *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5
Doğallık	◯	◯	◯	◯	◯
Manzara Güzelliği	◯	◯	◯	◯	◯
Rekreasyonel Değer	◯	◯	◯	◯	◯
Bakım	◯	◯	◯	◯	◯
Güven	◯	◯	◯	◯	◯
Açıklık	◯	◯	◯	◯	◯
Düzen	◯	◯	◯	◯	◯
Uyum	◯	◯	◯	◯	◯
Çeşitlilik	◯	◯	◯	◯	◯

EK 2. Uzman Grubu Görsel Kalite Anketi (Devamı)

12. Kültürel Peyzaj *

Her satırda yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

	1	2	3	4	5
Doğallık	◯	◯	◯	◯	◯
Manzara Güzelliği	◯	◯	◯	◯	◯
Rekreasyonel Değer	◯	◯	◯	◯	◯
Bakım	◯	◯	◯	◯	◯
Güven	◯	◯	◯	◯	◯
Açıklık	◯	◯	◯	◯	◯
Düzen	◯	◯	◯	◯	◯
Uyum	◯	◯	◯	◯	◯
Çeşitlilik	◯	◯	◯	◯	◯